

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ**

KATEDRA HISTORIE

**Historie obce Dolní Lukavice do roku 1945
Diplomová práce**

Plzeň 2007

Vedoucí diplomové práce:
Prof. PhDr. Jan Kumpera, CSc.

Vypracovala:
Eva Klepsová

Poděkování

Na úplném začátku patří poděkování všem osobám, které se na mé práci podílely. Mé díky patří především vedoucímu diplomové práce panu profesorovi Janu Kumperovi CSc., vedoucímu katedry historie na Západočeské univerzitě, fakultě pedagogické v Plzni. Dále velké díky patří kolektivu ochotných a milých pracovníků ve Státním oblastním archivu v Blovicích, Klatovech, Národním archivu v Praze a Židovskému muzeu (oddělení dokumentace a holocaustu). Poděkování patří i paní Anně Průchové z Dolní Lukavice a mé rodině.

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. ROZBOR LITERATURY A PRAMENU	6
3. DOLNÍ LUKAVICE V KULTURNÍ KRAJINĚ JIŽNÍHO PLZEŇSKA	8
4. DĚJINNÝ VÝVOJ OBCE	
4. 1 V přišeří historie	8
4. 2 Dolní Lukavice v období neklidu 15. století	11
4. 3 Připojení statku Horní Lukavice ke statku Dolní Lukavici	12
4. 4 Statek Dolní Lukavice za Lukavských z Řeneč	12
4. 5 Statek Dolní Lukavice za Chlumčanských z Přestavlk	13
4. 6 Statek Dolní Lukavice za Loubských z Lub	14
4. 7. Střídání majitelů Dolní Lukavice	15
4. 8 Panství Dolní Lukavice za hrabat Morzinů	18
4. 9 Lukavice Schönbornská	23
4.10 První světová válka	27
4.11 Druhá světová válka	29
5. PAMÁTKY OBCE	
5. 1 Zámek	30
5. 2 Zámecký pivovar	36
5. 3 Zámecký park	37
5. 4 Kostel sv. Petra a Pavla	38
6. ŽIDÉ V DOLNÍ LUKAVICI	
6. 1 Historie	40
6. 2. Synagoga	41
6. 3 Židovský hřbitov	43
6. 4 Georg Leopold Weisl	45
6. 5 Židovská komunita v Dolní Lukavici	46
7. ŠKOLSTVÍ	52
8. POŠTOVNÍ ÚŘAD	53
9. SPOLKOVÝ ŽIVOT V DOLNÍ LUKAVICI	
9. 1 Sokol	54
9. 2 Dělnická tělocvičná jednota	56

9. 3 Sbor dobrovolných hasičů	57
9. 4 Místní osvětová komise	60
9. 5 Společenstvo podporujících ze řemeslníků a živnostníků	61
10. DEMOGRAFICKÉ PROMĚNY OBCE	62
11. ROZVOJ OBCE V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ	70
12. MÍSTNÍ SLOVESNOST (POVÍDKY A POVĚSTI)	71
13. HUDEBNÍ MINULOST OBCE	78
14. DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE	81
15. ZÁVĚR	82
16. PŘÍLOHOVÁ ČÁST	83
17. SEZNAM LITERATURY A PRAMENU	118
18. REJSTŘÍK – jmenný, věcný, místní	123
19. RESUMÉ	125
20. SUMMARY	126

1. ÚVOD

O Dolní Lukavici neexistuje příliš literatury a přitom se jedná o obec zajímavou bohatou historií, památkami i osobnostmi, které zde v minulosti žily. Rozhodla jsem se proto shromáždit všechny možné dostupné podklady a vypracovat z nich svoji diplomovou práci.

Cílem diplomové práce je seznámit čtenáře nejen s historií obce od nejstarších dob, tj. od prvních zmínek, ale podrobněji se zaměřit na život v obci, především na historii rodů jednotlivých majitelů lukavického panství a také na život obyvatelstva. Zvláštní pozornost je věnována spolkové činnosti, řemeslné výrobě a živnostem. Zajímala jsem se také o národnostní složení obyvatel, jejich náboženskou příslušnost, demografický vývoj obyvatelstva. Práci jsem rozšířila o památky lidové slovesnosti týkající se tohoto mikroregionu (místní povídky a pověsti).

Přečtením diplomové práce by měl čtenář získat základní znalosti o historii obce a životě v obci od roku 1216 do konce druhé světové války.

2. ROZBOR LITERATURY A PRAMENŮ

Při tvorbě diplomové práce jsem pracovala jak s literaturou, tak převážně s historickými prameny. Základní historické informace o Dolní Lukavici podávají: Sedláček A. – Hrady, zámky a tvrze Království českého, Bělohávek M. – Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. díl., Bukačová P. – České hrady, zámky a tvrze, západní Čechy., Šlégl A. – Politický okres Přeštický II., Stach J. – Dolní Lukavice, místo Haydnových slavností. Specifickou tematikou jako je např. heraldika se zabývají Sedláček A.: Českomoravská heraldika II., Sedláček A.: Z Morzina. Šlechtickými rody se zabývají Sedláček A.: Z Morzina, Kolář, M: Bohuchvalové z Hrádku, Karel T. – Rožmberský – Tvrz vладыcká sedění na Chlumčanech, Rožmberský T. : Hraběcí sídlo v Seči. Pracovala jsem také s publikacemi historických průvodců – Foud K. – Jižní Plzeňsko, Kolektiv autorů: Plzeňsko-jih, průvodce po Čechách, Moravě a Slezsku, Foud K. – Jižní Plzeňsko 1, Historicko-turistický průvodce. Pro důkladné prostudování tematiky jsem se zabývala i osobnostmi s Dolní Lukavicí spjatými, o nichž píší např. Preiss P. – František Julius Lux, západočeský rokokový malíř, Urban J. F. – Západočeský písmák V. J. Mašek. Protože jsem jednu kapitolu věnovala obyvatelstvu, uvedla jsem kromě jiného četné statistické údaje získané z těchto publikací: Kolektiv autorů: Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970, Kolektiv autorů: Statistický lexikon, Kotyška V. - Úplný místopisný slovník Království českého. Údaje o obyvatelstvu, o tom jak bydlelo a žilo atd., podávají: Kolektiv autorů: Dějiny obyvatelstva českých zemí, Holý Z. : Chlumčany a jejich obyvatelé. Při zpracovávání pověstí a povídek jsem informace sesbírala z knih a novinových článků: Schwarz K: Pomněnky, Urban J.F. : Západočeský písmák V. J. Mašek, Jaroslav Kasl – články otištěné v novinách, Veselá B. : Čertova kaplička.

Mnohem více jsem při sestavování své práce čerpala z historických pramenů. Několikrát jsem navštívila Státní oblastní archiv v Blovicích, Okresní archiv v Klatovech a údaje jsem zpracovala na základě besedy s pamětnicí a nejstarší ženou v Dolní Lukavici paní Annou Průchovou (narozena roku 1913). Velmi důležitými se pro mě staly statistické údaje získané ze sčítacích archů, uloženy jsou ve Státním oblastním archivu v Blovicích. Při studiu sčítacích archů jsem se zaměřila na židovskou komunitu žijící v Dolní Lukavici. Z archů jsem vyčetla základní údaje o židovských rodinách, jména, zaměstnání, data narození, ale také mnohdy

informace o jejich hospodářství. Nejstarší arch, který se mi podařilo získat, je z roku 1869. Dále jsem hodně informací, zejména o kostelu, faře, farářích, získala z Farních věstníků, uložených opět ve Státním oblastním archivu v Blovicích. V archivu v Blovicích jsem též našla informace o spolcích – pracovala jsem s Knihou jednatelskou - Sokol atd. Čerpala jsem také z Pamětní knihy vedené Václavem Voltrem v letech 1929 – 37, z Kroniky školy i ze zápisů ze schůzí obecního zastupitelstva. Pracovala jsem i s berní rulou (soupis Čech do roku 1654) tereziánským katastrem. Velmi důležitou součástí mé práce byla i beseda s pamětníci. Dozvěděla jsem hodně informací o řemeslech, živnostech a společenském životě na vesnici ve 20. a 30. letech 20. století .

3. DOLNÍ LUKAVICE V KULTURNÍ KRAJINĚ JIŽNÍHO PLZEŇSKA

Patnáct kilometrů vzdušnou čarou na jih od města Plzně leží obec Dolní Lukavice. Nachází se v široce rozevřeném údolí řeky Úhlavy nad jejím levým břehem. Mlýn a několik domků jsou situovány za mostem na pravém břehu. Do řeky ústí zprava potok tekoucí od vsi Řenče a menší potůček, který se do řeky vlévá z levé strany. Tento potok dal obci název. Tekl po lukách a vesnice na něm založená převzala jméno Lukavice. Dřívější název byl Dolejší Lukavice. Na základních i odvozených mapách je však jako Lukavice označen nikoli potok protékající zmíněnou vesnicí, ale již zmíněný potok vlévající se do Úhlavy zprava. V jazykovědném díle z roku 1949 se zase dočteme, že potok v Lukavici se jmenuje Divoký potok. To by značně zpochybnilo uvedený vznik pojmenování obce. Ovšem nahlédneme-li do německy psané topografie Království českého z roku 1839, zjistíme, že se potok tekoucí od vsi jménem Řenče původně jmenoval Wildbach¹¹ a že tedy dnešní mapy neuvádějí pravé jméno potoka a že pravdu nemají ani jazykovědci. Správně se potok protékající Lukavicí původně opravdu jmenoval Lukavice, zatímco vodní tok vlévající se do Úhlavy zprava Divoký potok. Že jde opravdu o chybu kartografů a jazykovědců, dokazuje i to, že potok tekoucí od Řeneč je stále mezi místními obyvateli bez ohledu na mapu nazýván Divokým potokem.

4. DĚJINNÝ VÝVOJ OBCE

4.1 V přišerí historie

Plzeňsko bylo osídlováno slovanskými kmeny o něco později než centrální část země, někdy od 8. století. Hrad Plzeň (Hůrka nad Starým Plzencem) je doložen písemně k roku 976, kdy tu bylo poraženo bavorské vojsko, ale existoval již dlouho předtím. Nejstarší archeologické nálezy odtud jsou datovány taktéž do 8. století. Předpokládá se, že Plzeňsko (tedy jeho úrodné části při vodních tocích) bylo osídleno do 10. století. Z tohoto období pochází řadové kostrové pohřebiště nalezené v 19. století na Dolnolukavicku u vsi Krasavce při Divokém potoce a do 10. století byly zařazeny také nálezy keramiky v obci Lišice, sousedící s Dolní Lukavicí. V nedalekých Přešticích byl roku 1978 archeologicky zkoumán pohřeb muže, ženy a dítěte s milodarem – denárem Vratislava II., tedy z let 1061 – 1086.

¹ Divoký potok

První zmínky nacházíme z roku 1216 (někdy bývá udáván rok 1218), kdy zde vládli páni z Lukavice. Prvním z nich je uváděn Štěpán z Lukavice. V letech 1243-45 jsou to pak bratři Bohuchval² a Vitla, v roce 1250 potomek některého z nich - Štěpán z Lukavice. Jak je ve 13. století obvyklé, jmenované osoby jsou uvedeny ve výčtu šlechtických svědků na královských či církevních listinách, vesměs se nějak dotýkajících okolí Lukavice, jako například v roce 1243 listina o prodeji přeštického újezdu. Z těchto údajů však nelze vyčíst nic více, než že v Dolní Lukavici již tehdy existovalo šlechtické sídlo neznámého majitele, kde žily jmenované osoby, které byly nejspíše jednoho rodu. Bohuchval s Vitlou byli snad syny Štěpána a syn jednoho z nich byl patrně pojmenován po dědovi opět Štěpánem. Tato tři jména byla u nejstarších známých majitelů v oblibě. Z celých následujících sta let se o Lukavici, jejich majitelích a obyvatelích nedochovala žádná zmínka. Případné listiny či zápisy shořely nebo padly za oběť molům a myším. Jak se ale zdá, Lukavice stále zůstávala v majetku stejného rodu, jehož jedna větev nejspíše založila téměř 20 kilometrů vzdálený Hrádek Lacembok³ nedaleko Staňkova u Krchleb. Zakladatelem hradu byl patrně Bohuchval, otec bratrů Vojslava a Buška. Vojslav byl roku 1366 nazýván rytířem z Krchleb a jeho syn Bohuchval užíval roku 1373 predikát „z Hrádku“. Potomci se později nazývali Bohuchvaly z Hrádku a měli na štítě za znamení třikrát lomený pruh, podobající se písmenu „W“. Starší názor, že Hrádek Lacembok založil Vitla ze Staňkova, byl již překonán. Tento Vitla (domácká zkratka latinského jména Vitelinus) byl totiž příslušníkem rodu honosícím se na štítě znamením dvou obrněných rukou. Znamení lomeného pruhu nosili na štítech i příslušníci druhé větve rodu, kteří zůstávali v Lukavici. Z nich známe ale po Štěpánovi z roku 1250 až Vitlu z Lukavice, který roku 1354 vykonával patronátní právo ke zdejšímu kostelu, což znamená, že jako pán onoho místa a kostela určil, kdo obsadí prázdné místo faráře při kostele sv. Petra a Pavla v Dolní Lukavici. V následujícím roce je připomínám nejen Vitla z Lukavice, ale i Vilman z Lukavice. Šlo možná o bratry, kteří se o zděděný majetek rozdělili. Mladší Vilman asi právě dospěl, neboť v předešlém roce ještě Vitla vykonával patronátní právo ke kostelu sám. O Vitlovi z Lukavice se již listiny nezmiňují a je možné mít zato, že zemřel bez potomků. Také Vilman zemřel mladý, ale víme, že se stačil oženit. Vyplývá to ze situace v roce 1366, kdy byl

² Kolář, M.: Bohuchvalové z Hrádku

³ Novobilský, M. – Rožmberský, P.: Hrádek Lacembok a tvrz Hlohová

k lukavickému kostelu přidělen nový farář. Patrony kostela tehdy byli Vojslav, rytíř z Krchlebs a Zdenka, vdova po Vilmanovi z Lukavice. Vidíme rozdělení patronátního práva na dvě části, což signalizuje také rozdělení pozemkového majetku. Vitlův díl neznámo jak získal již zmiňovaný příslušník jiné větve rodu, rytíř Vojslav, sídlící na Hrádku Lacemboku, Vilmanův díl spravovala, možná jako poručnice jeho dětí, vdova Zdenka.

Další zprávu máme pak až z roku 1379. Tento rok je pro poznání pozemkové držby v Plzeňském kraji velmi důležitý, neboť tehdy se při příležitosti nástupu Václava IV. na trůn odváděla všeobecná daň nebo generální berně. Takovou daň platili pouze poddaní. Šlechta vybrala od poddaných peníze a v určeném termínu je odevzdala berníkům v nejbližším královském městě. Pouze pro Plzeňský kraj se dochovaly neoficiální a neúplné zápisky jednoho z berníků, které jsou přesto velmi cenné, neboť podrobně mapují majetek západočeské šlechty. Z berních zápisů poznáváme, že pan Bohuchval (Vojslavův syn) odvedl berníkům do Domažlic z panství Hrádku Lacemboku, tedy od svých poddaných, které měl v Krchlebsch, Čermné, Poděvousch, Puclicích, Křenovech a v Kamenici, deset a půl hřivny stříbra. Do Plzně odvedl pan Bohuchval od poddaných v Dolní Lukavici (a Horní Lukavici) šest a půl hřivny stříbra. Pan Bohuchval byl podle výše odvedené berně jeden z nejbohatších šlechticů Plzeňského kraje. Protože ale pan Bohuchval vlastnil poddané v sousedních Lišicích, jde v případě Bohuchvala, majícího poddané v obou Lukavicích, zřejmě o nedopatření a titul „pán“ náležející vyšší šlechtě, byl v tomto případě opomenut. Bohuchval z Hrádku tedy odvedl berníkům celkem 5 kilogramů stříbra. Aby to nebylo tak jednoduché, berní rejstřík zachycuje ještě další vlastníky pozemků v Lukavici (ale i v Lišicích). Bohuchval měl celé Lišice, ale jen část Dolní Lukavice. Bohuchval z Hrádku měl v Dolní Lukavici poddané v sedmi selských usedlostech, blíže neznámý Ješek poddané na čtyřech chalupnických usedlostech a jakýsi Otík jednoho poddaného. Ješek tu měl navíc svobodné popluží (tedy poplužní dvůr). Při tomto dvoře bylo s největší pravděpodobností i sídlo původních lukavických vladků. Jestliže již jmenovaní Vitla a Vilman měli nějaké potomky, pak by Ješek mohl být synem jednoho z nich a tudíž stále ještě příslušníkem lukavické větve rodu. Mohl to však být úplně cizí člověk, který dvůr se sídlem a několika poddanými koupil, neboť Bohuchval, sídlící na Hrádku Lacemboku, lukavickou tvrz nepotřeboval. Otík, majitel jedné poddanské usedlosti, sídlil někde jinde a nic o něm nevíme.

4.2 Dolní Lukavice v období neklidu 15. století

Po roce 1400 se objevuje Jan z Lukavice. Byl přezdíván jako „Lukava“ a na pečeti užíval znamení rodu – pruh ve tvaru „W“. Poprvé o něm slyšíme k roku 1395, kdy byl purkrabím na královském hradě Žebráku, rovněž o něm víme, že bojoval společně s Plzeňskými proti Bavorům, s nimiž roku 1406 uzavřel mír. S povolením krále Václava IV. založil 1.12. 1407 v kostele v Dolní Lukavici oltář ke cti deseti tisíc mučedníků a při něm místo kaplana a nadal jej věnem a platy v Lišicích, selským statkem v Dolní Lukavici a lesem Zlincem. Jan Lukava z Lukavice roku 1414 společně s Bavorem ze Žižkov a Oldřichem z Nezvěstic koupil za 210 kop grošů roční plat 19 kop grošů ve Struhařích u Bílovic. Toho samého roku Domoslava ze Snopoušov, vdova po Vilémovi ze Žďáru, dala jemu a svým dvěma synům do zástavy na dluh 200 kop v Kryptově. Jan Lukava si asi v královských službách vydělal dost peněz, když mohl kupovat platy a půjčovat peníze. Podepsal roku 1415 stížný list české šlechty ke kostnickému koncilu proti upálení Mistra Jana Husa a v roce 1416 byl opět v královských službách, a to jako hejtman na Domažlicích. Chodové si na něj zřejmě stěžovali, a proto mu toho roku král Václav IV. nařídil, aby je při jejich svobodách a zvyklostech zachovával a aby nadále nepředsedal jejich soudu. Naposledy se s Janem Lukavou setkáváme z roku 1423, kdy společně se Zachařem z Tlučné prodali jeden z poplužních dvorů v Tlučné nedaleko Plzně zákupním právem poddanému z Kozolup, který jim pak měl platit dohodnutý roční plat. Dalším z pánů na Lukavici je uveden Jan z Talmberka. Páni z Talmberka mají v erbu znamení dvou listů leknínů⁴ a psali se podle hradu Talmberka v Posázaví. Jakým řízením osudu se Jan z Talmberka dostal do Dolní Lukavice, nevíme. Mohl se například do Lukavice přiženit, ale pánem zde zřejmě nebyl, neboť roku 1427 byl patronem zdejšího kostela Štěpán z Lukavice. Už osobní jméno Štěpán napovídá, že jde o příslušníka původního rodu, který držel Lukavici od nepaměti, snad byl synem Ješka (připomínaného roku 1379). Uvedené historické konstrukce, více či méně pravděpodobné, trpí nedostatkem písemných pramenů. Zda Štěpán z Lukavice a Jan z Talmberka měli či neměli potomky, není známo. Jisté je, že se na Dolní Lukavici posléze objevují příslušníci vladyckého rodu z nedaleké obce jménem Řeneč, užívající v erbu znamení kůlu. Prvním z nich byl urozený panoš Lvík z Řeneč, připomínaný v letech 1437 a 1439 ještě bez uvedení sídla, který se od roku 1444

⁴ Sedláček, A.: Česko moravská heraldika II., s. 25

píše „seděním“ na Lukavici. Lvík z Řeneč tedy získal dolnolukavický statek někdy mezi uvedenými léty koupí, ženitbou nebo jako královskou odúmrť. Naposledy je tu pánem uváděn k roku 1452. Jeho synem byl pravděpodobně Jan z Řeneč, připomínaný v letech 1470 a 1474, v prvním případě svědčil Jan z Řeneč „seděním v Dolním Lukavici“ při prodeji platu městečkem Dobřany, v druhém byl Jan z Řeneč seděním v Dolní Lukavici jedním z devíti osob (páni, opati, rytíři), které přivěsily své pečeti (zde ve štítu kůl) k českému překladu Zlaté buly císaře Zikmunda pro město Plzeň a potvrdily, že překlad viděly. Opět nevíme, co se v pohnutých dobách bojů mezi kališnickou šlechtou, reprezentovanou Jiříkem z Poděbrad na jedné a katolickými panskými jednotami a uherským králem Matyášem Korvínem na druhé straně, v Lukavici dělo. Víme jen, že po Janovi následovali v držbě Dolní Lukavice patrně jeho synové, Lvík a Markvart.

4.3 Připojení statku Horní Lukavice ke statku Dolní Lukavici

V roce 1502 koupili od Oldřicha Lukavického z Hrádku zákupní právo na les Vysokou bratři z Řeneč. Tedy ve svých rukou měli obě Lukavice a část Lišic – toto spojili v jeden majetkový celek. Spojení obou Lukavic však nemělo dlouhého trvání. Už roku 1505 se Markvart a Lvík rozhodli hospodařit samostatně a o majetek se rozdělili. Lvík dostal za díl tvrz Dolní Lukavici s dvorem a částí vsi, mlýnem „V lukách“ a podacím právem ke kostelu. Markvart dostal nedávno koupené zboží Horní Lukavici a k tomu díl Chlumčan a díl Dolní Lukavice.

4.4 Statek Dolní Lukavice za Lukavských z Řeneč

Lvík z Řeneč sepsal v roce 1506 závěť a ustanovil poručníky. Byl patrně vážně nemocný, ale jak se zdá, uzdravil se a zemřel podle profesora Sedláčka okolo roku 1531. V tomto případě se slovutný historik nemýlil: v dolnolukavickém kostele se pod kazatelnu dochoval náhrobní kámen, jehož část je za téměř půl tisíciletí ošlapána tak, že již není čitelný nápis na náhrobníku vytesaný, a také erb je vyšlapán natolik, že můžeme jen s obtížemi rozeznat, že ve štítu je znamení kůlu. Na velké žulové desce kryjící hrobovou jámu bylo na počátku 20. století možné ještě přečíst letopočet a den (1531, den po svatém Martinu) a také slovo „dolejší“ tj. Lukavici. Bezpochyby zde byl pohřben rytíř Lvík Lukavský z Řeneč, pán na Dolní Lukavici a zdejší patron. Po Lvíkovi zůstali synové Petr, Václav, Jiří a Vilém. Na Dolní Lukavici hospodařili první dva, druhí dva patrně byli vyplaceni. Petr a Václav přikoupili roku 1545

v nedalekých Vodokrtech poplužní dvůr s lesem Střížovem Poté měli bratři po polovině tvrze, ale Petr svou půlku tvrze postoupil Václavově manželce Adličce z Nalžov. Víme, že Václav byl roku 1545 hejtmanem v Jindřichově Hradci. Bratři se podělili o majetek tak, že Václav zůstal na Dolní Lukavici, zatímco Petrovi byl vykázan za díl dvůr ve Vodokrtech. Zemřel roku 1552 a statek Vodokrty odkázal manželce Žofce z Kalenic. Václav Lukavský z Řeneč, pán na Dolní Lukavici, byl roku 1557 hejtmanem Plzeňského kraje a patrně se podruhé oženil, neboť jako jeho manželka je pak připomínána Ludmila z Příchovic. V roce 1560 přikoupil od příbuzných (od statku Horní Lukavice) část Dolní Lukavice a tak ji už natrvalo spojil v jeden majetkový celek. Majitelé Dolní Lukavice potom byli nejspíše synové již zemřelého Václava. V seznamu šlechty Plzeňského kraje z roku 1566 je zaznamenán Vilém Lukavský z Řeneč. K roku 1570 je zmíněn Jiřík Lukavský z Řeneč, o němž toho není moc známo. Vilém Lukavský sepsal roku 1575 závěť, v níž je jmenována jeho manželka Žofie z Bukova a děti. Žil však potom ještě poměrně dlouho, neboť ještě za jeho života, rok 1582, bylo řešeno výtržnictví jeho nepokojného syna Václava mladšího, který zbil cizí poddané. Nakonec bratři Václav, Jan, Petr a Adam v roce 1596 statek Dolní Lukavici prodali a tak rod Lukavských z Řeneč po téměř století mizí z jeho dějin. Nejde-li o nějaký omyl historiků, pak je zajímavé, že na konci 16. století žili v Dolní Lukavici vždy čtyři bratři Lukavští z Řeneč ze dvou větví rodu, kteří měli stejná jména – Václav, Jan, Adam a Petr. Že jde opravdu o shodu náhod naznačuje to, že Adamovo úmrtí je jednou udáváno k roku 1593 a podruhé k roku 1599, což by mohlo ukazovat na dvě stejnojmenné osoby, stejně tak, že Václav je jednou označen jako starší a podruhé mladší. Nelze ani s jistotou říci, ke které větvi patřil Jan Lukavský z Řeneč roku 1591 bydlící ve Švihově, tak jako Petr Lukavský a Václav Lukavský z Řeneč, z nich každý vlastnil roku 1595 dům ve Švihově.

4.5 Statek Dolní Lukavice za Chlumčanských z Přestavlk

Novým pánem na Dolní Lukavici se stal Jindřich Chlumčanský z Přestavlk⁵, majitel statku Radka. Jeho příslušenstvím byl sice hrad Skála, který byl ale již pustý a majitel bydlel patrně v Radkovicích ve dvoře. Po nabytí Lukavice se jistě přistěhoval

⁵ Holý Z.: Chlumčany a jejich obyvatelé (1379 – 1999), s. 57

na zdejší tvrz, což dokládá i to, že v roce 1598 je nazýván Jindřichem Chlumčanským z Chlumčan a Přestavlk „a na Dolní Lukavici“. V roce 1603 Jindřich Chlumčanský z Přestavlk a z Chlumčan na Dolní Lukavici a Radkovicích měl 27 poddaných a ovčáckého mistra s pacholkem, ale zemřel ještě téhož roku a statky zdědily jeho dcery Kateřina provdaná Římanská a Alžběta, které už roku 1606 prodaly lukavickou tvrz s dvorem, mlýnem, chmelnicí, patronátem ke kostelu, vesnicí Dolní Lukavici a se vsí Zeleným, připojenou od radkovického statku, Petrovi mladšímu z Říčan, který hned Zelené dále odprodal. O jeho panování na dolnolukavické tvrzi nevíme téměř nic. Jisté je, že v roce 1615 dolnolukavický statek prodal a koupil si statek Osek na Rokycansku.

4.6 Statek Dolní Lukavice za Loubských z Lub

Tou dobou „seděl“ na tvrzi v nedalekých Řenčích Jáchym Ladislav Loubský z Lub, který dobře hospodařil a skupoval okolní statky. V roce 1597 koupil Krasavce a roku 1603 Vodokrty s Hájemi, Předenicemi, Libákovcemi, Drahkovem a Úněticemi, Snopoušovy s Hájem, Osekem a Lišicemi (vesnicemi celými nebo jejich částmi). Byl pak nazýván seděním na Řenčích, Snopoušovech, Vodokrtech a Drahkově. Jak už víme, v roce 1614 koupil polovinu Horní Lukavice a konečně roku 1615 od Petra z Říčan získal i Dolní Lukavici. V dokumentu z téhož roku, sepsaném pro daňové účely, je Jáchym Ladislav uveden „seděním“ na Řenčích, Snopoušovech a Vodokrtech a měl 99 poddaných a 5 ovčáckých mistrů s 6 pacholky, což u rytířského stavu, k němuž byl počítán, byl dosti velký statek. A to k němu nejspíš ještě nebyl přičten statek lukavický. Ten, ačkoli jej Jáchym koupil už roku 1615, byl zapsán do zemských desek až roku 1620. Byl tvořen tvrzí Dolejší Lukavici s dvorem poplužním, maštalemi, chlévy, sýpkami, stodolami, pivovarem, s hvozdem, spilkou, sladovnou, se vším stavením, s chmelnicemi, zahradami, ovčínem, mlýnem, řekou, rybníkem a vsí Dolní Lukavice (s dvory, kovárnou a výsadní krčmou) Jáchym Ladislav Loubský rytíř z Lub byl na počátku roku 1623 nazván „seděním“ na Řenčích, Snopoušovech, Horní a Dolní Lukavici, z čehož můžeme soudit, že zůstával na Řenčích a dolnolukavická tvrz hrála jen vedlejší úlohu. Jáchym Ladislav měl neshody se Smilem starším Janovským z Janovic, který žil v blízkých Přešticích. Smil mu strojil jakési úklady a roku 1620 Jáchymovi pokácel dřevo v lese Háji a odvezl si je domů. Ačkoli se Jáchym Ladislav účastnil povstání proti Habsburkům na straně vzbuřených stavů, po prohrané bitvě na Bílé hoře stavovští vojáci hraběte

Mansfelda vytrhli z Plzně a způsobili Jáchymovi na jeho statcích značné škody. Prokopali například hráz Dolejšího rybníka nad Dolní Lukavicí a lovíli ryby. Smil Janovský využil příležitosti a měnil s nimi ryby za jiný proviant jistě tak, aby na tom vydělal. Zdá se, že vojáci vypálili dolnolukavský mlýn a také ves Lomy. Na počátku 16. století připomínaná pustá ves Lomy byla nejspíše obnovena asi v menším rozsahu a pravděpodobně na jiném místě. V roce 1623 jsou zmiňovány tři chalupy pusté „v Lomech řečené“. Nedaleko na sever od Horní Lukavice, na západ i na východ od státní silnice z Plzně na Klatovy, se říkávalo „lomy staré“ a „lomy nové“. Pamětníci uvádějí, že se západně od silnice, směrem ke Chlumčanům, ve 20. letech 19. století vyorávaly „grunty“ a spáleníště, byla tu i studna. V prameništi potůčku protékajícího Horní Lukavicí, východně od silnice, se zase v 50. letech téhož století při rozorávání mezí přišlo na základy domů. Při pobělohorských konfiskacích byl Jáchym Ladislav Loubský dne 28.1. 1623 za své postoje v době povstání odsouzen ke ztrátě poloviny jmění. Jeho statky měly být prodány a Jáchym měl obdržet polovinu z utržené sumy. Tehdy byl jeho majetek tvořen oběma statky – statkem Řenče (tvrz, dvůr a ves Řenče, vsí Snopoušovy s dvorem, Vodokrty s dvorem, Osek, Libákovice, Plevňov, Knihy, Háje a část Předenic) a statkem Dolní Lukavice a Lišice, tři chalupy pusté v Lomech a spálený mlýn. Podle oznámení Jáchyma Ladislava Loubského byly ale statky zadlužené výše, než byla jejich cena, a proto byly bez řádného odhadu 10. dubna toho roku prodány nikoli cizímu zájemci, ale za necelých 50 tisíc kop míšeňských grošů svému dosavadnímu majiteli, který měl uvedenými penězi uhradit zmíněné dluhy. Do habsburské pokladny tedy nebyl zaplacen ani groš. Jáchym pak hned postoupil statek Řenče s příslušenstvím svému synovi a ten jej obratem ještě téhož roku prodal za 64 tisíc kop hraběti Filipovi Kracovi z Šarfenštejna. Hned 12. července 1623 prodal Jáchym Ladislav Loubský i statek Dolní Lukavici s příslušenstvím za 50 tisíc kop paní Ludmile Žákavcové rozené z Kokořova.

4.7 Střídání majitelů Dolní Lukavice

To už byla v plném proudu třicetiletá válka. Nová majitelka se v Lukavici ani neohřála a prodala statek Filipovi Kracovi z Šarfenštejna. Řenče a Dolní Lukavice tak zase byly osobou majitele spojeny, ale ne na dlouho. Hrabě Krac totiž v roce 1627 prodal statek Dolní Lukavici Divišovi Kocovi z Dobrše na Bystřici (už jen za 26 tisíc kop) a ten ji ještě téhož roku prodal své manželce Saloménně. Diviš Koc byl roku 1637

povýšen do hraběcího stavu. K roku 1642 je prý uvedená Saloména nazývána Kateřinou Saloménou Kocovou rozenou Příchovskou na Všerubech a Dolní Lukavici a možná se znovu provdala, opět za příslušníka rodu Koců, neboť v roce 1650 kupovali statek Chocenice manželé Jan Václav Koc z Dobrše a Kateřina Saloména rozená Příchovská seděním na Dolní Lukavici. Jan Václav Koc byl voják a zemřel už okolo roku 1652. Kateřina vyrovnala nároky dědiců na Chocenice a znovu se provdala za Mikuláše Aleše Vítu ze Rzávého. Patrně s vyrovnáním se s dědici poloviny Chocenic souvisí, že své nároky na Dolní Lukavici přepustila svým synům Karlu Heřmanovi, Jaroslavu Jáchymovi, Maxmiliánu Jiřímu a Divišovi Albrechtovi, kteří obdrželi každý čtvrtinu. Uvedené díly Dolní Lukavice v letech 1651-1653 skoupil Ota Jiří z Helversonu na Tasnovicích a Racovech a jeho manželka Marie Magdaléna rozená Kocová z Dobrše. Nový pán si jako patron zdejšího kostela listem ze 4. července 1653 stěžoval arcibiskupovi pražskému, kardinálu Harrachovi, na přetahování farníků z Horní Lukavice k dobřanské faře. Podle berní ruly z roku 1655 byl Helversonův statek Dolní Lukavice tvořen farní vsí Dolní Lukavicí (7 selských, 6 zahradnických usedlostí), vsí Krasavcemi (10 selských a 2 zahradnické usedlosti), větší částí Střížovic (16 selských a 1 chalupnická usedlost). Nejvíce polností měli v Dolní Lukavici sedláci Lorenc Neubauer a Michal Martin. Nejvíce potahů měl Lukáš Havránek a nejvíce dobytka tu choval sedlák Jan Bárta – 6 jalovic, 7 ovcí a 10 prasat, nejvíce krav měl pak sedlák Jan Breich. Mezitím vyšel najevo podvod, jehož se před lety dopustil Jáchym Ladislav Loubský, když zveličil zadluženost svých statků a ututlal, že je také věřitelem. Jeho někdejší statek Řenče po několika změnách majitele již opět vlastnil syn Jáchyma Ladislava, Adam Jaroslav Loubský, který měl zaplatit za otcův prohřešek vysokou pokutu. Dolní Lukavici měl Ota Jiří z Helversonu, ale ještě nedoplacenu. Adam Jaroslav roku 1657 přidělil Řenče synu Kryštofovi Bedřichovi, ale zůstával jejich majitelem. Nebyl schopen uhradit pohledávky, a proto královská komora oba statky roku 1662 zabavila a nechala je úředně odhadnout soudním radou a komorníkem desek zemských. Ještě před provedením zmíněného odhadu vešel v držení zabavených statků jako zástupce panovníka královský prokurátor Kryštof Norbert Knaut: statky byly zbaveny téměř všeho mobiliáře. Královský prokurátor proto „nemalý náklad jak na statek tak na stavení z vlastního měšce vedl“ a vydání mu musel dlužník uhradit. Pro Otu Jiřího z Helversonu byla roku 1659 oddělena jako samostatný statek ves Střížovice, neboť ta v roce 1623 k Dolní Lukavici náležela a tudíž nepodléhala konfiskaci. Z odhadu,

provedeného v dubnu 1662, se dozvídáme velmi zajímavé podrobnosti o dolnolukavické tvrzi: „Tvrz lukavecká na mále od kamene, nýbrž větším dílem od lepenice vystavěna, cihelnou střechou přikryta, však trámy a vazby místem velmi sešlé. Když se do síně vejde, na pravé straně jest tafelštuben⁶ prostranná při níž jsou po obou stranách dvě malé světničky a jedna kancelář, vedle tafelštuben jest kuchyně prostorná, však v níž klenutí rozpukaný, pod kuchyní jest sklep pro zahradní věci. Item sklípek klenutý. Naproti tafelštuben jest světnice, v ní kancelářky prkenný tři, dále malá světnička, na podkroví jsou komory dvě z lepenice přehrazený, přede tvrzí jsou lochy pro pivo nevelký dvě, v klenutí toliko stropem dřevěným položený, dále při tafelštuben jest malá kořenná zahrádka, větším dílem pustá, to vše jako i co potom dále následuje vedle nynějšího způsobu, i s tím co na zlepšení vynaloženo jest, šacuje se za 470 kop míšeňských“. Tvrz tedy byla starým zanedbaným přízemním stavením s podkrovím, z větší části roubená. Dřevěné části byly kvůli zateplení a snížení rizika požáru opatřeny vrstvou hlíny smíšené většinou s plevami – lepenicí. Zemní opevnění, existovalo-li vůbec, asi již bylo zrušené. Odhad z roku 1662 přináší ještě další zajímavé pasáže: *Při též tvrzi dolnolukavský jest pivovar, na něm pánev stará na čtyři sudy velká, do níž se dno nové dělati musí, štoky dvě, kádě dvě. Vedle jest spilka, zase jest sladovnou, jsou dva špejchary s hliněnou půdou a se dvouma prkennýma podlahama, to vše nyní vnově šindelem přikryto, ten se šacuje za 480 kop . Ovčín dolnolukavický na 28 sáhů dýli a sedm sáhů šíři od kamene vystavený, však oprav do něj jak na trámích tak i zdí potřebující, vdole čtyři šáry šindelem a ostatek doškami přikrytý, šacuje se za 200 kop. Cihelna šindelem přikrytá, však pec jest rozbořená, a kde dílna jest, tj. doškama přikryto, a jsouce tak zpustlá, tehdy šacuje se za 50 kop. Mlejn dolnolukavský, všeckem od kamene vystavený, však v rohu a nad dveřmi roztrhnutý, na tři kola a čtvrté pro pilu. Však nemele, toliko na dvě kola, pilou též nedělá, poněvadž lesův kdyby se špalky k ní hotoviti a míti mohly nemá, aniž také přináležejícího železí při ní není. Nahoře jest sejpka šindelovou střechou sešlou přikrytá. Dvůr Dolejší Lukavice, na levé straně když se do něho vchází neb jede, jest ratejna, síň, světnice, komůrky tři a kuchyně, na pravé ruce jest komora pro omastek a jiné věci vedle ní maštal na deset koní, vedle druhá maštal na tři koně. Item řezárna, vedle té řezárny jest velký chlív pro dobytek, dále komora pro seno, item druhá ratejna, síň, světnice a kancelář, to vše*

⁶ jídelna

v jednom štoku od kamene vystaveno, šindelnou střechou hrubě přikryto, avšak na trámích a půdách velmi sešlé, naproti ratejně jest sedm sviňských malých chlívců, item chlív pro telata, dále zase sviňských chlívech čtyři, opět pro hovězí dobytek chlív, to vše z lepenice vystavěno, větším dílem šindelem a na díle slaměnou střechou přikryto, dále jest kůlna pro vozy, vedle ní jest stodola o čtyřech mlatech od kamene vystavěná, zdi při dvouch mlatech velmi vypouklé a na oboření...⁷ Dále se dozvídáme o chmelnici, zahradě a ocenění polností a luk. Zajímavý je odhad rybníků: „Rybníci“ Rybník hořejší kaprový za dvorem dolnolukavským jeden, v kterémžto násady kaprové jest 60 kop. A poněvadž týž rybník žádné živé vody nemá, jen toliko co deštivé vody do něho přichází, takže na větším díle dříve nežli k lovení přichází, taková násada zhyne a málo co z něho k užítku přijde... Rybník dolejší pod týmž jest nasazen plodem dvouletým šest kop, ten též žádné živé vody nemá a k tomu všeckem zarostlý, násady do něho asi deset kop a to proto, že od 40. let zašlý jest, takže se vypravit nemůže....Rybník menší pod velkým rybníkem jest nasazen plodem dvouletým šest kop a jest bez živé vody a zarostlý. Rybníček Suchanov, jest v něm ročního plodu osm kop bez živé pramenité vody...Rybník Kotlík jest pustý, využívá se na tření kaprů, do něho pět kusů, rybník u Háje jest též pust, na podtěr na deset kaprů...“ Ještě roku 1662 daroval císař Leopold I. statky Řenče a Dolní Lukavici Františkovi Albrechtovi hraběti z Harrachu a ten je již v roce 1665 prodal Karlovi Leopoldovi hraběti Carretto-Millesimo, který je hned následujícího roku 1666 i s připojeným statkem Sečí prodal hraběti Pavlovi z Morzinu. Nově vytvořené panství se úředně jmenovalo Řenče, nejspíše proto, že statek Řenče byl ze všech spojených statků největší.

4.8 Panství Dolní Lukavice za hrabat Morzinů

Rod Morzinů pocházel z Furlandska, což je severoitalská oblast vidimská, gorická a gradištská, déle ovládaná Republikou benátskou a poté Habsburky. Na počátku 17. století měl rytíř Blažej syna Kamila Rudolfa, jenž nejprve pod Sigmundem III. polským bojoval proti Rusům. Pak vstoupil do služeb císaře Ferdinanda II. a sloužil pod Albrechtem z Valdštejna. V řadě bitev se projevil vynikajícím způsobem, přišel i o oko, roku 1638 byl již polním maršálkem a vedl saské boje. Do panského stavu byl povýšen 10. 5. 1632, stav říšského hraběte

⁷ Národní památkový ústav pracoviště Plzeň, spisový archiv, složka Dolní Lukavice

dostal 18.8. 1636 a český hraběcí stav pak 18.2. 1642. Předtím již 15.10. 1632 byl přijat za obyvatele Čech a o rok později dostal od Albrechta z Valdštejna hrad Valečov, za něhož roku 1635 získal náhradou od císaře Vrchlabí. Zemřel v Praze v roce 1646. Protože neměl potomky, dědicem se stal bratr Pavel. Ten koupil roku 1650 Kunstberk s Křincem, 1654 Lomnici a Doubravany. Důležitý je pro nás rok 1666, kdy kupuje mimo jiné i Dolní Lukavici. Vytvořil tak základ rodového majetkového dominia. K němu pak patřil i mohutný barokní palác na Malé Straně, přestavěný Santinim na místě starších domů v dnešní Nerudově ulici. Konkrétně na Řenčích a Lukavici však nejspíše vládl jeho syn Jan Rudolf, neboť 12. února 1668 se uskutečnilo se sousední vrchností jednání o desátcích ke kostelu na Vícově, kam byli přiřazeni někteří poddaní vysoce urozeného pana hraběte Jana Rudolfa z Morzinu, pána na Dolní a Horní Lukavici, Řenčích a Seči, který byl zastoupen panem Františkem Forstmayerem, hejtmanem panství lukavského a řenečského. Morzinové dali roku 1684 starý a malý gotický kostel v Dolní Lukavici raně barokně přestavět. Pavel z Morzinu se dožil vysokého věku a zemřel 3. listopadu 1688. Po smrti otce se jeho synové o dědictví podělili a Jan Rudolf, jako patrně nejstarší, obdržel Vrchlabí, Křinec, Lomnici a další statky, také Lukavici a Řenče. Při občasných návštěvách zřejmě dával přednost dolnolukavické tvrzi před tvrzí v Řenčích, nalézající se při odhadu roku 1662 v ještě horším stavu, panství se již nazývalo Dolní Lukavice. V roce 1689 byl ve zdejší kostele pokřtěn syn hraběte Jana Rudolfa, Josef Antonín Ignác. Roku 1691 byla vybírána mimořádná berně, tzv. daň z hlavy, jejíž výnos měl být použit k financování tažení proti Turkům. Na panství platilo berní obyvatelstvo Dolní Lukavice, Lišic, Krasavců, Snopoušov, Hájů, Oseku, Vodokrt, Knih, Řeneč, Libákovice, Plevňova, Střížovic, Chlumu, Seče a části Horní Lukavice a Předenic. V těchto vsích žilo 1201 obyvatel, dalších 143 pak v rodinách panských zaměstnanců při lukavickém zámku a na vrchnostenských dvorech. Jan Rudolf hrabě Morzin však v roce 1699 prodal Dolní Lukavici, Řenče, Seč a další příslušenství svému bratru Ferdinandu Matyáši, který mezi tím odprodal svou část dědictví i statky, které dosud získal. Nový majitel neměl tedy sídla jinde po Čechách a usadil se na dolnolukavické tvrzi. Zdejší tvrz byla jistě někdy po roce 1662 opravena, ale neposkytovala hraběcí rodině dostatek pohodlí ani zde nemohly být pořádány velké společenské akce, na nichž by se scházela šlechta z okolí. Hrabě Ferdinand Matyáš Morzin situaci vyřešil roku 1708 tak, že povolal plzeňského architekta Jakuba Augustona mladšího, aby mu vystavěl nové reprezentativní sídlo, tedy zámek, v tehdy moderním barokním

slohu. Stavba rozlehlého patrového zámku patrně nějaký čas trvala a vrchnost nadále bydlela ve staré tvrzi. První etapa výstavby zámku byla asi hotova v roce 1712, kdy měl hrabě peníze na koupi sousedního statku Chlumčan. Hrabě byl ctitelem sv. Jana Nepomuckého a nechal v roce 1707 pořídit sochu světce, dnes silně zvětralou a stojící při mostu přes Úhlavu a snad roku 1713 (letopočet vyryt v novodobé maltě, již je podstavec sochy vyspraven) dal vytvořit další jeho sochu, dnes stojící na návsi – před kostelem. Roku 1717 kupuje další blízký statek Letiny. Roku 1722 nechal hrabě podle plánů jmenovaného stavitele postavit nový, větší presbytář kostela sv. Petra a Pavla v Dolní Lukavici. Na stavbu zámku a rozšiřování panství potřeboval hrabě značné finanční částky. Utužil na panství povinnosti poddaných, dosud emfyteuticky nezakoupené hospodáře (nebo když poddaní neměli příslušné dokumenty) donutil zakoupit si dědičně obydlí a polnosti za vysoké ceny a nevynechal žádnou příležitost, jak získat další nové příjmy. Listem daným 24.5. 1723 na Nemyšli oznámily sestry Františka, ovdovělá hraběnka Lažanská z Hrobčic a Johana Terezie, hraběnka Millesimová rozená z Hrobčic, že jejich otec, urozený a statečný rytíř Ladislav Hrobčický z Hrobnic chtěl za svého života založit fundaci 500 zlatých rýnských k záduší kostela, při kterém by byl pohřben. Náhle však zemřel a proto ji zakládají jeho dcery, které složily zmíněnou částku u pražské arcibiskupské konzistoře. Otec odpočívá v chrámu Páně v Dolní Lukavici a z části úroků má být odměňován farář, který má za nebožtíka vykonávat určené obřady, zbytek úroků má připadnout kostelu, což se má opět dít na „věčné časy.“ V lukavických matrikách jeho pohřeb zapsán není. Jakým řízením osudu našel rytíř Hrobčický místo svého posledního odpočinku zrovna v Dolní Lukavici se již asi nepodaří zjistit. Býval majitelem statku Radkovic u Přeštic.

Ve stavebních aktivitách na zámku se pokračovalo v roce 1724, kdy byl zámek za řízení zmíněného architekta ještě rozšířen o dvě křídla. Ve východním křídle byla zřízena kaple na čtvercovém půdorysu s nárožními vestavěnými pilíři s představenými sloupy, na jejichž kladí dosedá placka klenby. Ta v nedávné době hrozila zřícením, a proto byla fixována na obvodu betonovým krunýřem. Klenba je opatřena hodnotnou iluzivní freskou „Apoteóza svatého Jana Nepomuckého“ datovanou rokem 1727, kterou vytvořil známý západočeský malíř František Julius Lux (v práci se o něm ještě zmíním) ještě před Janovým svatořečením. V roce 1728 byla již kaple vybavena oltáři, hlavní oltář s figurální výzdobou je od Lazara Widmanna (dále se o něm též zmíním) z doby kolem roku 1725. Udává se, že kaple

sv. Jana Nepomuckého ve východním křídle zámku byla vysvěcena až v roce 1730. Regionální historik A. Šlégl uvedl, že byla slavnostně vysvěcena 12. září 1731 litoměřickým biskupem Adamem hrabětem Vratislavem z Mitrovic. Dolnolukavická tvrz byla zbořena až po vystavění nového sídla. Dokládá to mimo jiné skutečnost, že ve zdivu zámku nebyly druhotně použity kamenické prvky (ostění oken a dveří) z tvrže. Starou tvrz připomenul nález z 90. let minulého století, kdy byla ve dnu rýhy pro elektrickou přípojku, asi 30 metrů před návesním průčelím zámku, zachycena kolmo na rýhu probíhající zeď z lomového kamene. Měla úctyhodnou šíři – od líce k líci 184 cm. Šlo tedy buď o zeď kamenné části vlastního objektu tvrže nebo o obvodovou hradbu, vymežující a spolu s předpokládaným příkopem ochraňující dolnolukavskou tvrz. Na plánu z roku 1797 je před zámkem, na dvoře obklopeném budovami pivovaru, koníren, vozovny a dalších objektů, zachycen ještě malý podlouhlý rybníček, u nějž stála prádelna. Mohl být pozůstatkem vodního příkopu, někdy obklopujícího tvrz. Rybníček byl zavezen při úpravách okolí zámku v letech 1808-1809. Zvláštní roli sehrál v rámci panství Dolní Lukavice kdysi samostatný statek Seč. Již Jan Rudolf z Morzinu roku 1691 obnovil v Seči kostel a ustanovil, že dolnolukavický farář zde musí sloužit týdně dvě mše, jednu za duše v očistci a druhou za něj a za rod Morzinů. Při mariánských svátcích pak musí k sečskému kostelu konat procesí. Ferdinand Matyáš pak roku 1701 uvedl do Seče samostatného faráře (předtím byl filiální kostel v Blovicích), byla tu zřízena škola a špitál. Syn hraběte Ferdinanda Matyáše, jménem Ferdinand Maxmilián František, se roku 1714 oženil s Annou Kateřinou Novohradskou z Kolovrat a odstěhoval se z Dolní Lukavice do Seče, kde přežívala stará tvrz. Nechal ji patrně upravit a sídlo bylo nazýváno zámkem. Dostal sečský⁸ statek a později i letinský statek od otce patrně jako jakýsi úděl – byl titulován pánem na Seči, potom na Seči a Letinech a měl v sečském zámku osobní sloužící. V Seči se hraběcím manželům narodily čtyři děti. Starý hrabě Ferdinand Matyáš, jenž býval hejtmanem Plzeňského kraje, zemřel 23. května 1725, a tudíž výstavbu, popřípadě výzdobu zámku nedokončil. Syn Ferdinand Maxmilián se přestěhoval ze Seče do Dolní Lukavice a ujal se dědictví po otci. V lukavickém zámku se manželům Morzinovým v letech 1726-1731 narodily další čtyři potomci. Hrabě Ferdinand Maxmilián František Morzin se stal císařským královským komořím a tajným radou, přesto nepatřil k nejmajetnějším šlechticům své

⁸ Rožmberský, P.: Hraběcí sídlo v Seči, str. 25

doby. Ve Vídni ani v Praze neměl svůj dům (ve Vídni pobýval nejčastěji v paláci Batthyányů, v Praze u svého bratra Václava v ulici Ostruhové - Nerudově), a proto své stavební aktivity soustředil na zámek a úpravy jeho okolí. Musel se starat i o kostel, jako jeho patron, neboť kostelní věž hrozila zřícením a její horní část musela být stržena. Na spadnutí byla i dolnolukavická škola. Hlavní oltář z roku 1734 a boční z roku 1745 se sdruženými erby Morzinů a Kolovratů signalizují, kdy byl kostel opět opravován. Věž byla znovu vystavěna ještě později. Také v zámecké kapli najdeme uvedené erby. Při zámku byl zřízen rozsáhlý park ve francouzském stylu dle plánů Jana Ferdinanda Schora (zmíním se dále), vybavený sochami od Quitainera (rovněž se zmíním). Vrchnostenský dvůr byl nejspíše v této době zrušen, aby jeho provoz neobtěžoval vrchnost a vzácné návštěvníky zámku. Nový dvůr byl vystavěn za vsí při cestě do Přeštic. U zámecké zahrady a také u dvora v Horní Lukavici byly zřízeny bažantnice, kde bylo chováno 40-50 bažantů. Také Ferdinand Maxmilián byl velmi nábožensky založený. V roce 1730 se dokonce stal „ředitelem“ nábožného bratrstva v Přešticích a v roce 1749 nechal vystavět na návrší nad Chlumčany kapli Panny Marie Pomocné. Pozadu nezůstávali ani dolnolukavičtí poddaní. Svědčí o tom u kostela stojící iónský sloup na širokém podstavci, nahoře s kapličkou se soškou Krista a s nápisem na podstavci: Léta Páně 1741 nákladem Adama Havránka ke cti a chvále boží postaveno jest. Dnes je již nápis špatně čitelný. Tato boží muka stávala původně na severní straně návsi. Dobře se dařilo i panským úředníkům: v roce 1740 po vykonání přísahy se stal lukavický purkrabí Martin Fremut plzeňským měšťanem, což znamenalo, že vlastnil v Plzni dům. Vrchnost hospodařila na poplužních dvorech v Dolní a Horní Lukavici, Snopoušovech, Vodokrtech, Řenčích, Plevnově, Letinech, Seči, Dnešicích a Chlumčanech a pro jalový dobytek postavila dvůr „Neuhöfl“, tedy Nový Dvůr (u Letin). Vrchnostenský mlýn v Dolní Lukavici měl tři kola a pilu. Ve vsi již bylo 23 hospodářů a 4 židé (krejčí, podomní obchodník, obchodník s peřím, plátnem a tabákem). Poddaní si ale stěžovali na nadměrné zatížení robotou. Na zámku existovala i hraběcí asi patnáctičlenná kapela, kterou řídil od roku 1758 či 1759 tehdy šestadvacetiletý nadaný hudebník Franz Joseph Haydn. Jeho současník Greisinger zaznamenal Haydnovy vzpomínky na Lukavici. Zimy trávil s hraběcím dvorem ve Vídni, na léto se stěhoval do Lukavice. Kapelnická funkce s platem 200 zlatých, bytem zdarma a stravou u tabule „oficiantů“ přinesla Haydnovi slušné zajištění, které mu umožnilo věnovat se symfonické tvorbě. V Lukavici složil své první symfonie (z celkem 104), z nichž symfonie D dur I:1 je označována jako „Lukavická“. Haydn

charakterizoval svého mecenáše hraběte Karla Josefa Morzina jako „vášnivého milovníka hudby“, dále se zmínil, že na morzinských statcích spadl z koně a vícekrát se o jízdu již nepokusil. Ještě sem patří jedna historka o hraběnce: přišel do rozpaků, když hraběnka při zpěvu, při němž ji doprovázel, mimoděk odhalila půvaby, které měly zůstat skryty. Naklonila se, aby lépe viděla do not, přitom jí sklouzl prsní šátek a Haydn přestal hrát. Z uvedeného plyne, že hudbymilovným hrabětem nebyl starý pán Ferdinand Maxmilián František, ale jeho syn, jednačtyřicetiletý Karel Josef. Flirtující hraběnkou pak byla choť Karla Josefa – Marie Vilemína Rajská z Dubnice.

Morzinové se však dostali do finančních obtíží, a proto museli roku 1761 kapelu rozpustit a Josef Haydn odchází do služeb knížete Esterházyho. Starý hrabě opustil tento svět 23. října 1763 a z jeho synů zdědil lukavické panství zmíněný Karel Josef. Ten v Dolní Lukavici rozšířil roku 1765 špitál pro šest lidí, zřízený jeho otcem po dědově smrti, avšak roku 1780 prodal panství hraběti Karlu Bedřichovi Hatzfeldovi z Gleichenu, rytíři řádu zlatého rouna a nositeli velkokříže řádu sv. Štěpána, skutečnému císařskému tajnému radovi a státnímu ministru vnitřních záležitostí. Tento pán držel dolnolukavické panství 14 let, aniž by se nějak významně zapsal do jeho dějin.

4.9 Lukavice Schönbornská

V roce 1794 po smrti předešlého majitele získává panství Dolní Lukavici Hugo Damian Ervín hrabě Schönborn-Weisenthoid. Deset let předtím Hugo Damián koupil sousední statek Příchovice, roku 1794 také kupuje statek Dlažkovice na Litoměřicku, roku 1807 panství Malešice – Kozolupy na Plzeňsku a roku 1812 opět s Dolní Lukavicí sousedící statek Přeštice. Schönbornové byli cizí šlechtou. Do Čech přišli z Mohučského knížectví a v roce 1709 obdrželi inkolát. Jejich původní erb byl červený s třemi bílými klíny ve spodní části a na nich zlatý lev s jednou nohou zdviženou, s korunou na hlavě a s dvojitým ocasem ohnutým přes záda. Helma s korunou, přikryvadla červená a bílá, nad tím dva červenobílé rohy a mezi nimi opět lev. Později byl erb vylepšován a lišil se podle rodových větví. Popsaný starý erb byl však užíván v prvním a čtvrtém poli čtvrceného štítu, nebo jako štítek. Z roku 1797 se dochoval plán inventáře: v zámku byly tehdy mimo jiné v přízemí kuchyně, čeledník, spíž, kvelb⁹ na náradí, při průjezdu místnost domovníka, byt výběřčího poplatků,

⁹ klenutá místnost

v patře jídelna, oratoř¹⁰, kabinet, místnosti byly i v podkroví. Po bocích zámku byla ovocná zahrada obehnaná zdí, zámecký rybník byl pravidelně obdélný. V roce 1798 hrabě pozval na zámek do Dolní Lukavice znovu Josepha Haydna, který zde zkomponoval Vánoční oratorium a také melodii, kterou pak nechal hrabě Schönborn ve Vídni zahrát císaři Františkovi II., který jí byl tak nadšen, že ji určil za hymnu pro celé Rakousko. Roku 1800 byla vystavěna vedle kostela sv. Petra a Pavla patrová fara se středním rizalitem¹¹ a mansardovou střechou¹². Nad vchodem je ve štuku vyveden štít, na něm tři špičaté vrcholky a nad nimi je upevněn plechový korunovaný lev. Je to erb patronátního pána, hraběte Schönborna. V letech 1808-1809 při úpravě okolí zámku byl z obdélného zámeckého rybníka vytvořen rybník přírodního tvaru. Na hranici zahrady a bažantnice vyrostl na umělém pahorku antický chrámek. Hugo Damian Ervín František ze Schönbornu (narozný 27.10. 1738) učinil v roce 1812 z panství Dolní Lukavice fideikomisní¹³ dominium pro třetí linii hrabat ze Schönbornu, což bylo potvrzeno dvorními dekrety z ledna 1813 a 1816. V roce 1817 předal zdejší majetky synu Fridrichu Karlu Josefovi ze Schönbornu, který měl za manželku mezi poddanými nechvalně známou Annu, baronku z Terpen. Po Fridrichově smrti převzal panství jeho syn Ervín (narozný 17.3. 1812), snad jediný ze Schönbornů, který se skutečně staral o chod hospodářství a panství v tomto směru velmi povznesl. V roce 1813 byla v Dolní Lukavici vystavěna nová škola. Schönbornský majetek na Přešticku dosáhl značného rozsahu a roku 1817 jej zdědil Hugův nejmladší syn Bedřich Karel Josef (1781-1849), který ho hned v roce 1818 ještě zvětšil o statek Lužany, který však později roku 1866 jeho syn zase odprodal. Roku 1822 zamýšlel hrabě Schönborn zřídit kapli nad Chlumčany, vystavěnou za Morzinů, rodinnou hrobku. Ze záměru ale sešlo. V té době tvořila čtvrtinu obyvatel Dolní Lukavice židovská komunita s vlastní synagogou, přestavěnou potom na obytný dům čp. 93.

V roce 1839 patřilo k panství Dolní Lukavice s celkovou rozlohou 7 980 ha (z toho 3 471 ha dominikálu, tedy vrchnostenských pozemků), 11 poplužních dvorů, 10 ovčínů a též lázně v Letinech, které však byly zpravidla pronajímány. V Dolní Lukavici byla při zámku krásná zahrada se skleníky, dále úřední dům, pivovar,

¹⁰ modlitebna

¹¹ předsunutá část průčelí stavby po celé její délce

¹² podkrovní místnost s jednou nebo dvěma sešikmenými zdmi v horní části

¹³ svěřenecké

vinopalna, myslivna, bažantnice, poplužní dvůr s úřednickým obydlím, ovčín, cihelna, mlýn se čtyřmi koly, hostinec, vrchnostenský vinný šenk a špitál. Schönbornům náleželo mimo panství Dolní Lukavice s 18 vesnicemi a dvěma částmi vesnic ještě další statky s vesnicemi a dvory, jmenovitě Příchovice se šesti vesnicemi, Lužany se sedmi vesnicemi a Přeštice tvořené městem a dvěma vesnicemi. Tento ohromný majetek (celkem 5 532 ha dominikálu, z toho 2 125 ha polí, 517 ha luk, 484 ha pastvin a 2269 ha lesů) spravovalo ředitelství v Dolní Lukavici. Někam do této doby asi spadá pověst o hraběnce, která si oblíbila místo v nejzazším cípu parku, kde stál výklenek se sochou Matky Boží. Chodívala si sem posedět, až se jí zde jednou zjevil čert. Sochu po té události dala přemístit do bažantnice, ale výklenku se nadále neřeklo jinak než Čertova kaplička.¹⁴ Výklenková kaple i se sochou se dochovala dodnes.

Události bouřlivého revolučního roku 1848 měly za následek nejen zrušení roboty, ale také přenos státní správy z panství na nově vzniklé okresy a obce. Z panství se staly velkostatky, práce při poplužních dvorech, zajišťovaná dříve pomocí roboty, byla od poloviny 19. století nahrazena prací námezdnou. A právě v tomto neklidném období umírá Bedřich Karel Josef Schönborn a jeho nástupcem se stává syn Ervín, dobrý hospodář a lidumil. V roce 1860 například daroval na stavbu obecního špitálu v Přešticích 25 tisíc cihel a 16 tisíc tašek. Ervín Schönborn byl od roku 1861 poslancem ve velkostatkářské kurii a členem rakouské panské sněmovny a s manželkou Kristýnou rozenou Brhlovou měl čtyři dcery a čtyři syny. Když pak hrabě Ervín 21.1. 1881 zemřel, převzal velkostatek Dolní Lukavici jeho nejstarší syn Karel Bedřich hrabě Schönborn-Wiesentheid-Buchheim-Wolfsthal. Jeho první manželkou byla Johana rozená Lobkovicová, druhou pak Zdeňka Karolína rozená Šternberková, s nimiž zplodil děti Jana Nepomuka, Bedřicha, Františka, Terezii, Zdenka a Adalberta. V té době byl velkostatek Dolní Lukavice (s připojenými statky) tvořen 18 hospodářskými dvory, devíti ovčínami, dvěma pivovary, dvěma mlýny, dvěma cihelnami, lihovarem, rozsáhlými ovocnými školkami a lesy. Hospodářství řídilo ústřední ředitelství všech schönbornských statků v Dolní Lukavici v čele s ředitelem, peněžní agendu vedl důchodník, zemědělskou výrobu mělo na starosti sedm správců, lesní úřad v Dolní Lukavici vedl nadlesník, který měl k ruce adjunkt¹⁵ a asistenty. Avšak Karel nehospodařil dobře. Pořádal nákladné hony, dostihy, na

¹⁴ Kulturní zařízení Přeštice, 1999: Pověsti dolnolukavické, Čertova kaplička, s. 2

¹⁵ úřednický pomocník

zámek v Dolní Lukavici zval okolní šlechtu a často hýřil i v Praze a ve Vídni. Staral se jen o zábavu. Během několika let panství značně zadlužil. Na počátku 20. století byla ústřední kancelář přenesena do Prahy. Do hospodářství bylo nutné také investovat. Například obytné stavení ve dvoře v Horní Lukavici nese na štítě letopočet 1909 – „jeho Osvícenost Karel hrabě Schönborn, c.k. komoří, c.k. poručík na odpočinku, dědičný člen panské sněmovny, žil v zimě ve svém domě na Ovocném trhu v Praze, v létě na zámku v Dolní Lukavici.“

Jak to v 70. a 80. letech 19. století vypadalo na zámku, nám uchovaly literárně zachycené vzpomínky: „Na jaře byly otevřeny žaluziové okenice, aby mohlo do velkých oken plně svítit slunce, které vyhnalo všechny pavouky a netopýry, kteří se do zámku uchýlili na zimu. Nastaly přípravy k uvítání majitele, všude se čistilo a urovnávalo. Panstvo přijíždělo na 4-5 povozech se zavazadly a služebnictvem. Před zámkem se shromáždili všichni zaměstnanci k uvítání. Pan hrabě vystoupil a podáním ruky se přivítal s ředitelem, nadlesním a správci, hraběnka se vítala s ženami. Večer byl průvod s hudbou a zpěvy, prasklo na to mnohé vědro piva z panského pivovaru. Na zámku se ráno třepotal prapor hlásající přítomnost majitelů, před zámkem zářily v ozdobných skupinách květiny, vodotrysk šuměl, park, upravený přírodně krajinářsky, lákal k procházkám. Letní pobyt na venkově ukončily podzimní honitby šlechty s významnými osobnostmi z okolí. Bujarý život na zámku utichl s odjíždějícím panstvem, vracejícím se do Prahy, za zavřenými okenicemi ztichly zámecké síně, po celé léto vlající prapor byl sňat. „Na jeden z letních pobytů si paní hraběnka přivezla krásného pudla ostříhaného jako lva, kterého za drahý peníz koupila od cirkusu. Pes za kousek cukru dělal kotrmelce, stavěl se na hlavu a prováděl jiné psí kusy, ale pak tak ztloustl, že se jej hraběnka styděla vzít na zimu do Prahy. Dala ho k opatrování zahradníkovi. Ten ho přivázal k boudě a živil ho tak jako svého psa – pomýjemi z hospody. Na jaře byl pudl zase ve formě.“¹⁶

Karel Hrabě se o hospodářské věci nestaral a svým nákladným způsobem života velkostatek zadlužil. Předal jej synovi Janu Schönbornovi, který se o hospodaření také nezajímal. Byl velkým milovníkem jezdeckví jako jeho otec a k prostým lidem se choval přátelsky. Dokonce prý učil hrát vesnické kluky fotbal, tehdy ještě málo známou hru. V roce 1906 dluhy narostly tak, že se hrabě Jan musel odstěhovat na zámeček do Pířchovic, všechny dvory a průmyslové podniky byly

¹⁶ Schwarz, K.: Pomněnky, s. 86

pronajaty a hraběti byla vyplácena jen peněžní renta. Snad lze ještě podotknout, že Schönbornové přilnuli k prostředí, v němž žili, všichni členové rodiny ovládali jazyk lidu a všichni jejich zaměstnanci byli Češi. Mnohokrát vypomohli postiženým úhynem dobytka darováním krávy či pohořelým darováním dříví na nový krov. Na počátku 20. století byl zámek vybaven většinou empírovým nábytkem, v jídelně umístěné v patře bylo 12 obrazů členů rodu Schönbornů, nejstarší z poloviny 17. století.

4.10 První světová válka

Průběh první světové války v obci lze dobře vysledovat ze zápisů v Pamětní knize z let 1929 – 1937, kde se autor k těmto událostem vrací. Podobně jako jiná místa naší země, která byla vyrušena ze svého klidu mobilizační vyhláškou, tak i ve zdejší obci v neděli dne 26.7. 1914 byla za zvuku bubnu veřejně oznamována mobilizační vyhláška. Následný neklid v obci byl podmíněn odchodem 120 mužů do armády. Do služby byli povoláni všichni příslušníci armády do 38 let. Stejně tak jako samotní vojáci, tak i jejich rodiny doufaly, že se do Vánoc téhož roku vrátí zpět do svých domovů. Skutečnost však byla mnohem horší. Pro přicházející raněné byl obětavostí místních žen zřízen lazaret pro 40 osob. Vzhledem ke zhoršující se hospodářské situaci byly vypisovány válečné půjčky, konaly se různé sbírky kovů či soupisy mědi a mosazi. Taktéž byla zřízena vyživovací podpora pro rodiny, jejichž živitelé odešli do války. Dne 14. října 1914 bylo obyvatelstvo zásobováno moukou, chlebem, cukrem a mýdlem. V srpnu 1915 byly zavedeny úřední výkazové lístky o spotřebě mouky a chleba. Taktéž byly prováděny různé rekvizice¹⁷, např. výkazové lístky obilí, brambor, sena, slámy či dobytka. První z těchto rekvizic byla provedena 20. října 1914. Dávky však postupně stále stoupaly a byly násilněji vymáhány. V domácnostech často probíhaly prohlídky a soupisy, takže obyvatelstvo bylo v neustálém napětí. Obchodníci a řemeslníci měnili své výrobky pouze za potraviny a dělníci dostávali za svou práci obilí.

Z Pamětní knihy vedené panem řídícím učitelem Václavem Voltrem jsem se více dozvěděla o legionářích. Z Dolní Lukavice bojovali na italské frontě: Jakub Bažant, Václav Hrubý, Jan Strejc. Ruskými legionáři byli: Bedřich Bloch, Martin Čechura, Václav Kolena, Pavel Mašek, Rudolf Šlouf (v pamětní knize na válku vzpomíná): „ Dne 6. prosince 1914 byl jsem odveden a zařaděn 1. února 1915 ku

¹⁷ zabírání nebo vymáhání z moci úřední, žádost úřadu o právní pomoc adresovaná jinému úřadu

35. pěšímu pluku v Plzni. Dne 15. března 1915 byl jsem odeslán na ruskou frontu. Po čtyřdenní jízdě vlakem vystoupil můj prapor ve stanici Huzt v Podkarpatské Rusi a pěšky odebral se prapor přes Ekrmeze. Tato cesta byla dlouhá 80 km a urazila se za dva dni v plné výzbroji..“¹⁸

Tento život vedli obyvatelé až do 28. října 1918, kdy byla slavnostně vyhlášena samostatnost Československé republiky. Ve všech částech země propukly radostné oslavy. V obci se k této příležitosti konala velká slavnost, která zahrnovala vystoupení dětí z místní školy, starostův projev, průvod obcí a následně pak konání mše svaté¹⁹. Ze 120 mužů, kteří se války zúčastnili, 28 zemřelo na následky zranění. Dne 16. 7. 1927 byl před budovou školy odhalen pomník padlých za první světové války. Výlohy na postavení tohoto pomníku byly zčásti hrazeny obcí, přispěli ale také sami obyvatelé, neboť byla vyhlášena veřejná sbírka. Pomník zhotovil Bartoloměj Kočandrlé za cenu 7 800 Kč. V roce 1934 byl kolem tohoto pomníku vytvořen parčík, který je udržován dodnes.

Po první světové válce objekt zámku převzala Československá republika. Majiteli byly ponechány čtyři místnosti v prvním patře s vlastním schodištěm, byt správce a kaple. Stát potřeboval budovy smíchovského ústavu hluchoněmých pro statistický úřad a rozhodl, že ústav bude přestěhován do lukavického zámku. Zámek byl proto na náklady státu přizpůsoben novému určení – byl do něj zaveden vodovod, elektrické světlo, zřízeny kuchyně, koupelny a splachovací záchody, opravena fasáda v přízemí. Místnosti měly kachlová kamna, a aby byl zajištěn dostatek tepla pro chovance ústavu, byla ještě do každé místnosti instalována kamna železná. Vše bylo nově vymalováno (místností je v zámku přes 40) a připraveno, ale novým obyvatelům zámku se z Prahy do Dolní Lukavice nechtělo. Ústav zakoupil objekt v Dejvicích, kam se přestěhoval, a lukavický zámek zůstal nevyužit a nadlouho opuštěn.

Pozemková reforma po první světové válce zasáhla citelně také velkostatek. Hospodářské dvory byly buď rozparcelovány drobným nájemcům, nebo prodány jako zbytkové statky. Na počátku 30. let 20. století zůstal Schönbornům, jmenovitě Karlu Janovi, pouze hospodářský dvůr, pivovar a cihelna v Dolní Lukavici a okolní lesy. V roce 1938 koupil zámek, dvůr, pivovar a část lesů JUDr. Ferdinand Veverka, bývalý diplomat pocházející z Bělé pod Bezdězem, a jeho manželka Kornélie.

¹⁸ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, s. 36

¹⁹ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, s. 17

V Dolní Lukavici žili manželé Veverkovi již jen se svým synem Ferdinandem (nar. 1917). Jejich dcera Kornélie (nar. 1916) se totiž v r. 1937 provdala za Hildebrandta, majitele zámku Blatná, kam se odstěhovala. Karel Jan Schönborn vlastnil pak v Dolní Lukavici pouze lesní úřad, starající se o zbytek lesů. JUDr. Veverka zastával v prvorepublikovém Československu významné posty. Počátkem 20. let byl „zvláštním zmocněným ministrem Republiky československé v Bukurešti“, kde 21. 3. 1921 podepisoval za naši zemi „Konvenci o obranném svazu mezi Rumunským královstvím a Československem“, v polovině 30. let působil ve Washingtonu jako „mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr republiky Československé.“ a podílel se tam například na přípravě důležité obchodní dohody mezi Československem a USA. Rodina Veverkova si žila „nad poměry“. Krom jiného hodně cestovala, což dokládá velký počet pohlednic posílaných z ciziny. Po druhé světové válce připadl zbytek lesů Schönbornů státu. Idylka skončila také Veverkovým. JUDr. Ferdinand Veverka byl označen za zrádce a jeho majetek byl zkonfiskován podle dekretu prezidenta republiky z 21. června 1945.

4.11 Druhá světová válka

Netrvalo dlouho a poklidný život v obci byl opět přerušen a to vyhlášením druhé světové války. Jaký byl průběh v obci Dolní Lukavice, se mi nepodařilo zjistit, neboť Pamětní kniha obce, uložená v archivu v Blovicích, končí rokem 1937. Zda i po tomto roce byla vedena kronika, není známo. Na Obecním úřadu jsem dostala k nahlédnutí kroniku vedenou panem K. Hrubým, která začíná rokem 1987. Zde jsem našla pouze několik výpovědí místních obyvatel, vyprávějících, jak probíhalo osvobození obce Dolní Lukavice.

6. května 1945 došla do Dolní Lukavice zpráva, že do obce přijede od Merklína (obec asi 15 km západně od Dolní Lukavice) americká armáda. Dolnolukavičtí občané vyšli za obec a před lesem Háj potkali první americké tanky, které zastavily, naložily občany a spolu s nimi odjely před dolnolukavický zámek. Tam již čekal majitel zámku – JUDr. Veverka - s rodinou a další občané. Velitelství americké armády bylo umístěno v zámku. Vojáci se ubytovali v soukromí u místních obyvatel a také v zámecké bažantnici, kde měli postavené stany. (Za večerů si pak Američané na stěně zámku, obrácené do parku, promítali filmy). Celkový stav posádky činil 600 mužů. Druhý den začali američtí vojáci pročišťovat okolní lesy od Němců. Zajaté

německé vojáky pak Američané shromažďovali v místní sokolovně a poté je odváželi do Dobřan. Tato armáda odjžděla z Dolní Lukavice na přelomu srpna a září 1945²⁰.

5. PAMÁTKY OBCE

5.1 Zámek

Zámek byl postaven v roce 1708 pro hraběte Ferdinanda Morzina plzeňským architektem Jakubem Augustonem.

Přesné datum ani místo narození Augustona neznáme. Pochází z rozvětvené rodiny Augustonů, činné ve štukatérství a stavitelství v západních Čechách. Roku 1692 se stává měšťanem Plzně, kde zakládá velkou stavební dílnu. Je vážen jako nadprůměrný architekt a stavitel, a proto získává na Plzeňsku velké množství zakázek. Z jeho tvorby jmenujme : zámky v Nebílovech (1706), Týnec u Klatov (1710-20), Příchovice (1718-19), Mirošov (po 1720), Trpisty (1729), Malešice (1730). Většinou šlo o důslednou barokní přestavbu starších objektů : klášter dominikánek v Plzni (1711-14), západní průčelí kostela Nanebevzetí Panny Marie (1722-23) a dostavba souvisejícího františkánského kláštera v Plzni (1740-44), kostel sv. Víta v Dobřanech – vynikající barokní centrální stavba (1727-34), plány kostela sv. Mikuláše v Boru u Tachova, realizované až po Augustonově smrti (stavba 1737-46). Dále se podílel na stavbě řady měšťanských domů v Plzni, např. v Pražské ulici (č.p. 81), ulice Dominikánská (č.p. 25), Gerlachovský dům ve Dřevěné ulici (č.p. 344) atd. Umírá 3. 2. 1735 v Plzni a je pohřben v kostele sv. Anny.

Exterier

Křídla vytvářející čestný dvůr byla postavena později. Zámek je situovaný na okraji obce Dolní Lukavice a je umístěn v čele bývalého zámeckého parku. Podkovovitý půdorys zámku se obrací prostorem čestného dvora k parku, rovným průčelím k obci. Nástup k zámku od obce byl vytvořen rozsáhlým prostorem v celé šíři hlavního průčelí zámku. Středem tohoto prostoru v symetrále zámku je vedena příjezdová cesta, ze které odbočují dvě postranní cesty, obcházející zámek k prostoru čestného dvora. Toto symetrické řešení komunikací odpovídá i vnějšímu symetrickému řešení objektu zámku. Samotný zámek je zařazován v literatuře ke stavbám barokním. S ohledem na to, že teorie architektury v současné době připouští určitý posun

²⁰ Kronika obce Dolní Lukavice od roku 1986 do roku 2000, s. 95, 96

v posuzování zařazení barokních staveb, a to zejména u přechodných období, považuje se za vhodné zde upozornit na určitý eklekticismus²¹ ve vzhledu zámku (tvary dynamické x klasicizující) a na naprostý nesoulad mezi vnitřním dispozičním řešením a vnějším vzhledem (úplně odlišné provozy jsou uzavírány do stejných stavebních celků vnějškově symetrických).

Půdorysné i hmotné členění zámku je symetrické, okolo osy procházející středním rizalitem. Půdorys objektu je vytvořen ve tvaru „U“. Na střední křídlo s centrálním rizalitem navazují později přistavěná zahradní křídla připojená přes vložené mezičlásky.

Stavba je jednopatrová s centrálním rizalitem přesahujícím o jedno podlaží. Střechy nad celým objektem jsou provedeny jako mansardové, valbové, pouze nad centrálním zvýšeným rizalitem je provedena střecha ve tvaru „oslího hřbetu“. Průčelí obrácené do vsi je v siluetě i hloubkově zvýrazněno tříosým středním rizalitem, přesahujícím obrys stavby o podlaží, krytým křivkovou valbou střechy. Střecha je prolomena mohutným vikýřem v ose stavby. Hloubkový pohyb dodává průčelí také portál vstupu s konvexními²² kraji, krytý balkónem. Portál samotný výrazně předstupuje před hmotu rizalitu a tvoří rámeček obloukovému vjezdu. Okna v postranních částech průčelí mají v patře frontony²³ střídavě trojúhelníkové a segmentové²⁴. V přízemí i patře jsou okenní otvory rámovány bohatě členěnými obdélníkovými lisenami. Vertikální členění je v podstatě stejné v rizalitu i v postranních částech průčelí. Tvoří je pilastry vysokého ionského řádu v osách meziokenních pilířů probíhající přes celou výšku budovy. Korunová římsa nižších částí zámku nepřetíná střední, předstupující rizalit, čímž je ještě zvýšen účinek středního rizalitu ve smyslu vertikality. Vertikální členění stěny je oproti horizontálnímu výraznější. Korunová římsa nepřetíná střední rizalit jak bývá obvyklé u později postavených zámků Jakuba Augustona.

Pilastry²⁵, vymežující vždy dvě krajní okenní osy průčelí, jsou hloubkově bohatěji profilovány, čímž je dosaženo optického naznačení krajních rizalitů. Tímto způsobem

²¹ způsob tvorby, vědecké nebo umělecké práce nahrazující nedostatek vlastní invence čerpáním z cizích vzorů, děl nebo starších období

²² vydutý, vypouklý, vypuklý, klenutý

²³ nadokenní štíty

²⁴ kruhové

²⁵ sloupovitý výstupek ze zdi s hlavicí, dříkem a patkou

se tektonicky promítají do této fasády kolmo připojená zahradní křídla. Kolmo související průčelí v šíři pěti okenních os jsou řešena zcela shodně s průčelím do vsi. Tektonické řešení průčelí obráceného k parku je v základě shodné s průčelím do vsi, jsou zde patrné pouze nepodstatné obměny základních témat : portál s balkonem ve středním rizalitu má kraje konkávní²⁶ – jinak je utvářen zcela shodně s rizalitem opačného průčelí. Z tohoto průčelí jsou kolmo připojena zahradní křídla zámku přistavěná později – což je patrné i z architektonického řešení fasád. Čela křídel v šíři dvou okenních os (obrácená do parku) jsou završena valbou mansardové střechy prolomenou mohutnými vikýři s kruhovými okny, korespondující svým tvarem s vikýřem nad zvýšeným středním rizalitem zahradního průčelí, který má ale oválné okno. V přízemí vnitřní stěny každého křídla (a u jižního křídla též na opačné vnější straně) je vždy v ose fasády portál s bohatě profilovaným kamenným ostěním, završeným vždy římsou s širokou střední částí mírně vypuklou vzhůru.

Stavba zámku v Dolní Lukavici je velmi dobře srovnatelná s budovou arciděkanství v Plzni (kolem roku 1710). Podobně jako tam se zde vyskytuje jistá slohová nevyzrállost. Například střední rizalit zámku (členěný vertikálně vobou průčelích vysokým řádem pilastrů a horizontálně zakončený mohutnou korunní římsou) završený silně prostorově dynamickou střechou s vikýřem zakončeným zvlněnou římsou koresponduje s dynamickým završením průčelí arciděkanství křivkovými štíty (tyto jsou taktéž v kontrastu s nižšími vrstvami průčelí). Oproti budově arciděkanství se u zámku Dolní Lukavice objevují navíc římsy střídavě vylomené a zvlněné vzhůru zvýrazňující střední rizalit jako nejdůležitější část zámku. Zámek odpovídá pozdějším větším Augustinovým zámkům počtem okenních os (6 + 3 + 3 v hlavním průčelí, 5 v bočních průčelích = zámek ve Svojsíně) a krajními rizality v šíři dvou okenních os (zámek v Malesicích a Mitrovicích). Je zde použito též typického znaku raných Augustinových staveb : zaoblených nároží a pravouhle vyhraněnou římsou nad nimi. V této souvislosti lze podotknout, že křídla do zahrady vytvářející vlastní čestný dvůr, mají členění stavby mnohem pokročilejší a objevují se zde i některé znaky Augustinových pozdějších staveb (např. římsy oken prvního patra přesahující lisénové rámy)

²⁶ vyhloubené

Interiér

Objekt zámku, který je zvenku téměř dokonale symetrický okolo osy procházející centrální halou, je v dispozičním řešení naprosto nesymetrický – konstrukce i dispozice jsou řešeny podle požadavků vyplývajících z provozů, které v nich byly uvažovány při výstavbě.

Nástupním centrem pro provoz zámku byla centrální průjezdní hala, která v přízemí přímo propojuje nástupní prostor k zámku (od komunikace) a prostor čestného dvora. Na centrální halu navazuje reprezentační schodiště a prostory přízemí. Levé křídlo je zpřístupněno střední chodbou, pravé křídlo dispozicí – místnosti jsou řazeny za sebou a vzájemně propojeny. Levé křídlo je zakončeno kaplí, jejíž prostor sahá přes dvě podlaží. Pravé křídlo je zakončeno samostatným dispozičním celkem přístupným z čestného dvora. Tento dispoziční celek je s ostatními prostory zámku propojen pouze spojovacím dvouramenným schodištěm, předěleným na mezipodestě dveřmi. Prostory prvního patra jsou zpřístupněny reprezentačním schodištěm přístupným z centrální haly v přízemí, dále schodištěm pro služebnictvo, procházejícím ze sklepa přes přízemí a první patro až do podkroví, kde bylo služebnictvo ubytováno. Jedině z tohoto schodiště jsou přístupná všechna podlaží zámku. Prostory prvního patra byly a stále jsou nejreprezentativnějšími místnostmi celého zámku. V jejich centru leží salonek, na nějž navazují místnosti křídel zámku řazené za sebou a vzájemně propojené. Podkroví sloužilo pro ubytování služebnictva, je přístupné schodištěm pro služebnictvo a vřetenových schodištěm v těsné blízkosti tří místností nad centrální částí zámku.

Centrální hala je reprezentačním prostorem zámku. Propojuje prostor přístupu k zámku (od komunikace) s čestným dvorem. Je zaklenuta valenou klenbou s dvěma pásy a bočními lunetami, jejich hrany jsou vytaženy do mírných hřebínků. Lunety vzhledem k ose haly jsou rozloženy sice symetricky, avšak nikoli přesně. Střední pole člení štukové zrcadlo dynamického tvaru. Podlahu haly tvoří dva materiály: střední podélný pruh = dřevěná špalíková dlažba, krajní podélné pruhy = dlažba kamenná. Z haly se nastupuje do střední chodby levého křídla odděleného kovanou mříží. Kovanou mříží je od haly oddělen i nástup reprezentačního schodiště. Dále se z haly nastupuje do místností pravého křídla a sklepů. Omítky stěn jsou v dobrém stavu, stejně jako podlahy. Omítky stropů však opadávají. Vznosný prostor hlavního schodiště je jednostranně osvětlen řadou oken na úrovni prvního patra. Schodiště je

dvouramenné se střední vřetenovou zdí, která je v prostoru schodiště ukončena mohutným vyzděným zábradlím s bohatým členěním a osazeným svítidlem. Schodišťová ramena jsou osazena žulovými stupni ve velmi mírném stoupení cca 3:1. Stavební stav schodiště je dobrý, strop schodišťového prostoru má porušený pohled.

Ve východním, později přistavovaném křídle, je situována zámecká kaple. Půdorys kaple tvoří čtverec o vnitřních světlých rozměrech zhruba 10 x 10 metrů se skosenými kouty, v jejich vybráních jsou osazeny dvojice hladkých kruhových sloupů s bohatě profilovanými patkami i hlavicemi. Dřevěný oltář, osazený na mohutném zděném podstavci, je umístěn na meziokenním pilíři stěny obrácené k parku (jižní stěna kaple). Oltář je barokní, s dvěma páry sloupů (z nichž jeden je vždy rovný, druhý tvarovaný). Je vyzdoben dvěma obrazy (sv. Jana Nepomuckého a sv. Floriána). Zdobily jej také sochy sv. Vojtěcha a Václava, které byly v roce 2003 odcizeny. Sochy pravděpodobně pocházejí od Jana Antonína Quitanera. Quitainer byl velmi významnou sochařskou osobností, vyučil se u svého otce a své vzdělání si doplnil za svého pobytu ve Francii. Po návratu do Prahy rychle pronikl do popředí, nejspíše pro jistou slohovou odlišnost. Právem byl ve své době označován „In hoc tempore optimus in sua arte“ („V té době nejlepší ve svém umění“). Jeho díla můžeme nejvíce vidět v pražských kláštrech. Např. socha Immaculaty nad vchodem do strahovského kostela v Praze atd. Kromě oltářních obrazů byla kaple vybavena celkem 8 olejomalbami (dnes jsou zde pouze čtyři) : na východní stěně kaple umístěn obraz sv. Jeronýma (160 x 250 cm) zhotovený jako volná kopie stejnojmenného obrazu Petra Brandla, mezi dřívky sloupů 2 obrazy (30 x 40 cm) figurální s náboženskou tematikou, v současné době chybí. Na západní stěně jsou zavěšeny dva obrazy v bohatě vyřezávaných rámech, na stěně proti oltáři je velmi zašlý obraz s náboženskou symbolikou (80 x 100 cm) a volně v sakristii pak olejomalba (150 x 120 cm) částečně odtržená od rámu s nápisem : Gloria in excelsis Deo, ornamentální obraz (200 x 90 cm) s popraskaným plátnem v současné době chybí. Na protější stěně (sousedící se zámekem) jsou v přízemí situovány tři přidružené prostory (nejvýchodnější z nich pravděpodobně sakristie), připojené s ostatními částmi zámku chodbou, ze které je též přístupné schodiště zpřístupňující zpěváckou kruchtu v prvním patře, situovanou nad místnostmi přilehlými k prostoru kaple. Kruhta byla propojena s prostorem kaple velkým půlkruhovým oknem. Schodiště ke kručtě má samostatný vstup zvenku. Prostor kaple je osvětlován okny

v boční a oltářní stěně kaple ve dvou výškových úrovních, neboť prostor kaple sahá přes obě nadzemní podlaží zámku. Centrální prostor kaple je zaklenut, tvoří to čtverec po obvodě klenby podpíraných dvojicemi koutových sloupů. Podlaha je vydlážděna kamennými šestiúhelníkovými dlaždicemi. Další prvky povrchové výzdoby jsou : dřívky sloupů z umělého mramoru, stěny kaple s ornamentální výzdobou s erby rodu Morzinů a Kolovratů. Kupole je vyzdobena iluzivní freskou od Františka Julia Luxe (oslava sv. Jana Nepomuckého Nejsvětější Trojice, ve čtyřech cyklech výjevy z legendy svatojánské : hostina u krále, zpověď královna, výslech před králem a mučednická smrt), na kartuši držené andělem nápis : „Erigebar Honori sancti Ioanis Nepopomuceni A Devoto Eius Fautore“ (1727). Architektonicky i umělecky je nejcennější právě zámecká kaple. Na stropě s freskou „Apoteóza svatého Jana Nepomuckého“. Tento světec byl velmi módní, byl blahohřecen v roce 1721 a záhy v roce 1729 svatořečen. Freska dokončená dva roky před svatořečením byla tedy velmi pokroková a odpovídala úsilí Čechů o svatořečení, které již bylo „v běhu“. Tvůrce iluzivní fresky František Julius Lux vyšel z domácího prostředí, byl žákem Jana Kryštofa Lišky, následovník Jakuba Antonína Pinka a fresku v Dolní Lukavici dokončil, když mu bylo 25 let. V malbách v plzeňském kostele sv. Anny najdeme už Luxovy charakteristické protažené postavy i křehkost. Výrazným dílem dokládajícím umělcovo zrání, kde se kříží barokní patos a rokoková citlivost, jsou figurální náplní až přetížené malby v kostele sv. Vojtěcha ve Vejprnicích (kolem r. 1740), po nichž následovala z roce 1744 výzdoba zámecké kaple v Křimicích. Dále se podílel na hlavním sálu zámku Konopiště, refektáři augustiniánského kláštera v Domažlicích, klášteru premonstrátek v Chotěšově, farním kostele v Chotěšově, děkanském kostele ve Stříbře atd. Nutné je též zmínit Lazara Widmanna – je autorem figurální výzdoby na hlavním oltáři z doby kolem r. 1725. Lazar Widmann byl synem plzeňského sochaře Kristiána Widmanna – autora mariánského sloupu v Plzni a v Písku. Začínal už ve 20. letech, ale prvním historicky doloženým dílem je výzdoba kostela v Žinkovech u Nepomuku (1735). Pro Widmanna je typická raně rokoková plastická miniatura, a to především v alabastru. Celý soubor takovýchto plastik se dochoval v zámku v Křimicích. Na Widmannovu tvorbu působilo především dílo od Matyáše Bernarda Brauna až k Platzerovi. Slohově vyvrálá díla jsou především plastiky ve vejprnickém kostele i v kostele svatého Havla v Poříčí nad Sázavou (1745 – 1751), kde již raně rokoková křehkost a zjemnění ustupuje objemové výzdobě kostelního vnitřku. Původní rezbářská citlivost končí u Widmanna

v hladké bezvýraznosti pozdních masivních figur, v nichž zřetelně navazuje na stylismus J. F. Platzera.

V prvním patře se nachází nejkrásnější místnost zámku – růžový salonek. Prostor salonku je přístupný z předsíně, která navazuje přímo na hlavní schodiště. Salonek je prostorný, jeho půdorysné rozměry jsou zhruba 10 x 9 m. Osvětlení zajišťují čtyři okna orientovaná do čestného dvora a balkonové dveře, které spojují místnost s balkonem. Podlaha je dřevěná parketová v dobrém stavu, stěny pokryty látkovými potahy. Strop místnosti tvoří falešná zrcadlová klenba. Z předsíně a salonku je napojen systém průchozích místností především v levém křídle zámku. Nejlépe vybavené místnosti jsou orientované k průčelí čestného dvora. Tyto prostorné místnosti (38 až 70 m²) mají dřevěnou parketovou podlahu a také jejich stropy tvoří falešná zrcadlová klenba. Ve východní části levého křídla jsou situovány dvě související místnosti s nástrojnými freskami ve štukových rámech. Tyto fresky byly objeveny až v pozdější době, bude je však třeba restaurovat.

5.2 Zámecký pivovar

V těsné blízkosti zámku stojí hospodářský dvůr. Součástí tohoto dvora je zámecký pivovar. Tato barokní budova pochází z 18. století. Zdejší pivovar založil Karel Schönborn, majitel lukavického zámku. Přestavba a zařízení bylo naposledy obnoveno po roce 1900. Z této doby pochází cihelný válcový tovární komín parního stroje. V této době roční produkce piva činila 8 550 hl, což bylo nejvíce z pivovarů v okolí. Pivovar tvořila tři křídla ve tvaru písmene Z. Střední barokní patrová budova má mansardovou střechu a klenutý průjezd. Nájemnicí v pivovaru byla Anna Rosenbergerová²⁷ (1856 – 1927), která je pochována na dolnolukavickém hřbitově, hrob vedle rodiny Schönbornů v horní části starého hřbitova. Roku 1929 se zde přestalo vařit pivo, do provozu byl pivovar uveden opět v roce 1932. Nájemcem se stává Martin Špitz, bývalý lukavický sládek a v pamětní knize řídící učitel Voltr uvádí, že: „*hodlá výrobu piva zlepšiti i zvýšiti.*“²⁸ Zhruba v polovině 20. století byl provoz v pivovaru zcela zastaven a sladovna zbořena.

²⁷ Výpověď pamětnice paní Průchové, beseda provedena 19.9. 2006 a průzkum hřbitova v Dolní Lukavici

²⁸ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, s. 75

5.3 Zámecký park

Jedinečnou architekturu zámku doplňuje zámecký park. Zřejmě byl založen záhy po postavení vlastního zámku. Byl koncipován jako barokní zahrada s množstvím tvarovaných záhonů, doplněných devíti bazény. Dnešní předzahradní průčelí je na jiném místě. V pohledové ose od zámku byl park zakončen chmelnicemi a u zahradnického domu loukou. Po roce 1797, kdy se nám zachoval plán barokní zahrady publikovaný Heikem, byla zahrada změněna na anglický park, který vlastně tvoří jeden široký palouk, jenž je po stranách lemován staršími skupinami dřevin převážně domácího původu. Z tohoto nákresu lze vyčíst, že budova zámku měla již shodný půdorys s dnešním stavem. V ose zámku je zakreslen průjezd. Kolem dvora jsou vyznačeny budovy, které sloužily jako konírna, pivovar, prádelna či skleník. Na boční křídla zámku po obou stranách navazovala ovocná zahrada. Od čestného dvora se rozbíhala okrasná zámecká zahrada, kterou procházela široká průjezdová cesta až k bažantnici, podle níž pak pokračovala alej. Z velkého množství jehličnanů a listnáčů je nejcenějším jehličnanem tisovec podsaditého vzrůstu (*Taxodium distichum*). Hodnotné jsou také vejmutovky (*Pinus strobus*). Z listnáčů je významný dub letní bahenní (*Quercus palustris*) a stříhanolistá lípa (*Tilia platyphyllos laciniata*). Dále pak mohutné duby (*Quercus robur fastigiata*, *Quercus rubra*), jírovec červený (lidově kaštan) (*Aesculus carnea*) a javor stříbrný (*Acer saccharinum*). Řada stromů je tak starých, že ještě pamatují změnu ze zahrady na park (1808 – 1809). Tehdy byly zrušeny chmelnice a prostor prodloužen směrem k Přešticím. Důvodem byla především změna v módě, kdy návrat k přírodě hlásaný osvícenci 18. století sklízel žně i na tomto poli. Dále to byl návrat k romantice vrcholící pak romány sira Waltera Scotta a romantickými představami zámků. Byly to i důvody sociální, kdy po zrušení nevolnictví řada mladých lidí odcházela do továren a měst. Na venkově nebylo již tolik pracovních sil jako v první polovině 18. století, kdy řada nuzných venkovanů pracovala za byt, stravu, ošacení, případně malé kapesné. Ubylo zahradníků, jež potřebovaly barokní zahrady ve velkém množství a tak ve spojení se shora uvedenými aspekty došlo v parcích k dalšímu vývojovému stupni.

Barokní zahrada byla vytvořena Janem Ferdinandem Schorem (1686 – 1767) někdy po roce 1713. Jan Ferdinand Schor byl významný architekt a malíř své doby, profesor nového pražského technického institutu. Pocházel z Innsbrucku, dostal se do Říma a do Prahy. Přinesl s sebou znalost dekorativní malby, kterou ukázal ve své freskové výzdobě vily Ameriky v Praze (kolem roku 1720), ale také vyspělejší

architektonické konstrukce, jakých použil ve svých divadelních, z části gotických dekoracích při pražských oslavách svatojánské kanonizace. Mezi jeho žáky jmenujme např.: Antonín Karel Schmidt, Jan Guirin Jahn. Počátkem 18. století zařizoval Jan Ferdinand Schor zámecké divadlo v Dolní Lukavici.

Na sochařské výzdobě parku se podílel Ondřej Filip Quitainer (1679 – 1729). Tento všestranný umělec do barokní zahrady zakomponoval vedle zmíněných bazének i sochařskou výzdobu, vázovou. Quitainer je slohovým projevem nejbližší Ferdinandu Maxmiliánu Brokofovi. Pro Quitainerovu tvorbu jsou typické sochy českých patronů, zachycuje napětí mezi zevním klidem a niterným zanícením a dává jim důstojnou vážnost. Z jeho díla jmenujme: kostel sv. Tomáše na Malé Straně (1721), Svatá Hora u Příbrami (1707), Loreta (1726) atd. Na jeho dílo později navázal jeho syn Jan Antonín Quitainer (1709 – 1765).

5.4 Kostel sv. Petra a Pavla

Kostel sv. Petra a Pavla stojí na návsi. Jde o drobnější raně gotickou stavbu z druhé poloviny 13. století, kdy se jednalo o stavbu dřevěnou. Mezi farními kostely je uváděn roku 1352. Roku 1354 zemřel první známý farář – Mikuláš.²⁹ Kaplanství bylo zřízeno roku 1407 Janem z Lukavice a hned rok poté byl kostel opravován. Roku 1407 rytíř Jan Lukava zřídil také oltář 10 000 svatých mučedníků. V roce 1410 byla dokončena oprava zvonu. Jan řečený Lukava nechal 2. září 1415 postavit nový oltář a podepsal stížnost proti Husovu upálení. Fara byla obsazena husitskými kněžími. Za třicetileté války kostel zpustl a nebylo zde kněze. Opraven byl opět v r. 1650 a již roku 1652 zde působil farář. Okolo roku 1658 byl zřízen hlavní oltář v nynější podobě a v této době byly zřízeny i menší oltáře. Hlavní oltář z této doby neměl obraz sv. Petra a Pavla, nýbrž obraz sv. Petra s děťátkem. Tento obraz dala přemalovat Paní Monika, rozená z Waldšteina, provdaná za Bedřicha Eusebia Kašpara Švihovského, pána na Příchovicích, Přešticích i blízkém Vícově. Malý oltář sv. Linharta na pravé straně byl zřízen za Vratislava Chlumčanského. Malý oltář na levé straně nazvaný „Stolování sv. Petra“, postavil Jan Markvart.³⁰ Kolem roku 1722 byl kostel přestavěn patrně Jakubem Augustonem (za doby Ferdinanda Matyáše Morzina). Kostel byl zbarokizován a bylo přistavěno nové větší kněžiště (presbyterium), vloženy oratoře a postavena obdélníková sakristie. Roku 1723 byl

²⁹ Farní věstník VII. – číslo 2 z 1.3. 1942, s. 11

³⁰ Farní věstník VIII. – číslo 1 z 1.1. 1943, s. 3

kostel upraven do dnešní podoby a roku 1727 přestavba dokončena. Roku 1745 došlo k odstranění malých starých oltářů a ke zřízení nových. Vpravo je oltář „Rodina Páně“ (Svatá Rodina), vlevo pak sv. Valburga. Tyto oltáře stojí dosud a byly již několikrát opravovány. Oltář Svaté Rodiny (1741) posvětil Jan Rudolf, hrabě Špork, světící biskup pražský. V kameni jsou ostatky mučedníků sv. Kolumbána, sv. Vincenta a sv. Sylveria. Oltář sv. Valburgy posvětil Amandus Steer, opat kláštera v Kladrubech a visitátor řádu benediktinského v království českém. Obrazy v kostele na hlavním oltáři pocházejí z let 1728 – 1734 od neznámého mistra. Rovněž není známo, kdo maloval obrazy na malých oltářích. Obraz v chrámové lodi vpravo, představující Krista na kříži a sv. Jana, Pannu Marii a sv. Magdalenu u kříže, byl namalován plzeňským malířem Staubmanem. Krásný obraz Boží Rodičky v presbytáři vpravo býval majetkem faráře Stengla. Po jeho smrti ho koupila zdejší pivovarská sládková Josefa Schmelzová a kostelu ho darovala. Malý obraz „Panny Marie dobré rady“ dostal farář Horčic od Kristýny, hraběnky ze Schönbornů v roce 1883.³¹ Během doby zase kostel sešel a až roku 1822 za faráře Lindauera se začalo s novými opravami a přístavbami. Důležité je zmínit se o hrobkách v kostele. Hrobky bývaly dvě, jedna pro patrony v lodi chrámu, blíže u hlavního oltáře, druhá pro duchovní a zvláštní dobrodince Chrámu Páně. Dle pamětníků vypráví se o nich toto: „*Hned od hlavních dveří vedlo do kostela několik schodů a kostelní půda byla tehdy nížeji položená. Pod kupkou u hlavních dveří se chodilo přes dlouhou hrobku.*“³² 29. června 1822 byl kostel vybílen, opraven strop, oltáře, kazatelna i kříže. Téhož roku byl vysvěcen a otevřena hrobka. Když ji otevřeli, poznali, že jsou v ní zbytky kněžských oděvů – bylo to tedy hrobka kněžská. Hrobka panská je blíže kazatelny. Na náhrobním kameni je znak lukavských z Řeneč. Nápis zní: „*Léta Božího 1531 to pondělí po sv. Martině na Dolejší Lukavici byl pan...*“ (konec nápisu se nedochoval). Druhý náhrobní kámen je menší před zábradlím u hlavního oltáře. Roku 1834 byly vyhotoveny do lukavického chrámu Páně nové varhany. Nástroj postavil Ferdinand Guth starší z Čisté.³³ Dřevěný chór byl zbourán, postaven nynější a věž byla zvýšena od místa, kde jsou hodiny, o celé poschodí. Obrazy křížové cesty byly malovány roku 1855 za faráře Kisla. Maloval je Jan Herzog, malíř v Plzni. V roce 1864 byly opraveny oltáře, ale nedbale. Roku 1866 zřízena proti kazatelně stolice pro

³¹ Farní věstník VIII. číslo 1 z 1.1. 1943, s. 3

³² Farní věstník VII číslo 4 z 1.7. 1942, s. 27

³³ Farní věstník VII. číslo 4 z 1.7. 194, s. 27

učitele, aby nemuseli stát při dětech a mohli si sednout. Roku 1872 byla dána nová podlaha – z pískového kamene. Roku 1884 byla dlažba vycementována. Je zde uloženo srdce hraběte Ferdinanda z Morzinu (zemřel 22.10. 1763) a Marie Františky Rajske z Dubnice. Pochován je tu také Ladislav Hrobnický z Hrobnic (zemřel 11. 11. 1698), jeho náhrobek tu však není. Kněží a úřednictvo bylo pochovááno v hrobce u hlavních dveří.³⁴

Na věži kostela jsou umístěny na dvou stranách ciferníky hodin, do nichž kolem roku 1910 zakoupil nový stroj Jan hrabě ze Schönbornu.

V roce 1941 zemřel farář František Klejna. Roku 1916 byl vysvěcen na kněze a jmenován kaplanem v Dolní Lukavici, právě v jubilejním 25. roce své služby opustil farní osadu po delší nemoci. Pohřební obřady vykonal a zádušní svatou mši sloužil vikář M. Peksa. Podle Farního věstníku č. VI, z 1.5. 1941 je pohřeb takto popisován: „ při vycházení z kostela spustil se drobný deštěček jako by si i ta neživá část farní osady chtěla pro pana faráře zaplakati, ale za krátko déšť ustal a když průvod stanul na hřbitově, posílalo slunce své zlaté paprsky panu faráři na jeho rakev a skřivan pěl mu svou píseň na rozloučenou..“³⁵

Na prostranství před kostelem je umístěna hodnotná vrcholně barokní plastika – socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1714. Socha stojícího světce je lehce v podživotní velikosti. O kousek dál stojí boží muka, která původně stávala na jiném místě v obci.

VI. ŽIDÉ V DOLNÍ LUKAVICI

6.1 Historie

Na základě Raffelstetského celního a plavebního řádu z let 903 – 906 předkládáme přítomnost židovských kupců v Čechách. O židovských obchodnících v Praze se zmiňuje zpráva arabsko-židovského kupce a diplomata Ibrahíma ibn Jakúba z let 965-66.³⁶ Rovnoprávnost Židů s ostatním obyvatelstvem byla v českých zemích uznána teprve první rakouskou ústavou z roku 1848. O rok déle bylo židovskému obyvatelstvu povoleno svobodné uzavírání sňatků a byla zaručena rovnoprávnost s křesťany. V roce 1852 bylo Židům povoleno svobodné nabývání domovního majetku, roku 1859 vláda potvrdila právo Židů na vlastnictví půdy, a tak

³⁴ Farní věstník VII. číslo 4 z 1.7. 1942, s. 27

³⁵ Farní věstník VI. číslo 3 z 1.5. 1941, s. 19

³⁶ Fiedler, J. Židovské památky v Čechách a na Moravě, s. 24

byly odstraněny poslední překážky jejich hospodářského podnikání. Ústavou z roku 1867 byla nakonec prohlášena plná občanská a politická rovnoprávnost Židů v Rakousku-Uhersku. Roku 1872 existovalo celkem 327 židovských náboženských obcí a 47 modlitebních spolků. Dochází k přírůstku židovského obyvatelstva, který dosáhl vrcholu v roce 1890, kdy v Čechách žilo 94 529 Židů a na Moravě 45 324³⁷. Podepsáním Mnichovské dohody 30. září 1938 bylo Československo přinuceno postoupit Německu pohraniční území, z nichž spolu s většinou českého obyvatelstva uprchlo do zbytku okleštěné republiky okolo 25 000 Židů. O křišťálové noci z 9. na 10. listopadu 1938 bylo v obsazeném pohraničním území Čech a Moravy zničeno požárem a demolováno nejméně 35 synagog a řada židovských hřbitovů. Po okupaci byl vydán zákaz jakéhokoli disponování se židovským majetkem. Židé museli odevzdat soupis veškerého majetku, uložit cennosti do bank a jejich bankovní účty byly vázány. Osobní doklady Židů byly označeny písmenem „J“ a od 1. září 1941 museli nosit na levé straně prsou žlutou hvězdu s nápisem „Jude“. V období od října 1941 do května 1945 bylo téměř 89 000 Židů deportováno do koncentračních táborů – mezi nimi také dolnolukavičtí Židé³⁸. Roku 1948 bylo v Československu registrováno jen okolo 20 000 Židů.

6.2 Synagoga

O synagoze mluvíme v těch případech, kdy prostorný modlitební sál tvoří hlavní, dominující prostor a kdy bohoslužebná funkce udává architektonický ráz celé stavby. Nejstarší dochovaný kronikářský záznam se zmiňuje o pražské synagoze zničené v první polovině 12. století. Lze přepokládat, že v našich zemích synagogy existovaly dříve. Zpočátku šlo o roubené synagogy, ale už od středověku se stavěly zděné. Jiří Fiedler se ve své knize „Židovské památky v Čechách a na Moravě“ zmiňuje právě o synagoze v Dolní Lukavici. Tato synagoga byla postavena v 19. století a později byla přestavěna na obytný dům. Více jsem se o této synagoze dozvěděla z Pamětní knihy vedené panem řídícím učitelem Václavem Voltrem, kde vypráví o velkém požáru, který propukl v Dolní Lukavici v roce 1849. Uvádí se zde, že spolu s mnoha staveními shořela i židovská synagoga, která stávala ve střední části obce a měla číslo popisné 94. Synagogu spravovala rodina Adlerů. Za požáru lehlo popelem celkem 37 stavení (židovská i křesťanská). Z těchto židovských stavení jmenujme

³⁷ Fiedler, J.: Židovské památky v Čechách a na Moravě, s. 24

³⁸ Praha Josefov – informace na stěně Pinkasovy synagogy

např. Žid Barkus, Žid Paradeis, Žid Adler, Žid Straus³⁹. Po požáru byla postavena nová synagoga (čp. 93). Popis synagogy ani žádné fotografie či plány se nedochovaly, ale jak je obecně známo, výzdoba synagogy byla zřejmě střídma (střídmější než v křesťanských chrámech) a lišila se od křesťanských chrámů tím, že nezobrazovala lidské postavy. V synagogách můžeme vidět geometrické tvary, rostlinné ornamenty, texty či citáty ze starozákonních textů. Vybavení synagogy podléhalo předpisům a podle nich musela být např. podlaha chrámové loďe zapuštěna vždy nejméně o stupeň níže než podlaha předsálí. Modlitební prostor byl situován u východní stěny⁴⁰. Sedadla byla dříve umístěna podél stěn a věřící byli obráceni tváří do středu sálu, k místu určenému pro čtení Tóry. Není vyloučeno, že v Dolní Lukavici byla tzv. ženská galerie, protože ta je charakteristickým rysem novějších synagog z 19. století. Tzv. ženská galerie neboli oddělení měla podobu balkonu nebo tribuny, která oddělovala ženy od mužů. U menších či starších synagog jako místo pro ženy sloužila zadní část synagogy, mnohdy oddělená zábradlím.⁴¹ Z lukavické synagogy se zachovaly dva předměty: první z nich je povijan na Tóru⁴², který věnoval Abraham Adler z Dolní Lukavice u příležitosti narození syna Abrahama v roce 1859. Tóra je ručně psaný svitek (psaný obvykle písařem) obsahující text Pěti Knih Mojžíšových a předepsané části z těchto svitků se čtou v synagoze při bohoslužbách v pondělí, čtvrtek, na šabat⁴³ a o svátcích. Podle Židů bylo velmi důležité s Tórou opatrně zacházet. Je např. zakázáno dotknout se pergamenu rukou, k naznačení čteného místa slouží ukazovátko ve tvaru ruky (tzv. jad) a jestliže svitek Tóry upadl, byl nařízen půst. K výbavě Tóry patřil plášť, do něhož byla Tóra oblékána a dále povijan neboli pokrývka chránící Tóru před samovolným rozvinutím. Povijan se zhotovoval z úzkých pásů plátna, někdy i vzácnější látky, do níž byl zabalen chlapec při obřizce, a byla zdobena skromnou výšivkou s nápisem či ornamentem. Dalším předmětem z lukavické synagogy je synagogální opona⁴⁴, kterou věnovala Glückl, manželka Herrsche Strausse z Dolní Lukavice v roce 1856. Opona neboli hebrejsky parochet symbolizovala oponu v jeruzalémském Chrámu a měla tvar obdélníku. Byla zhotovena z drahých

³⁹ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Václavem Volterem, s. 49

⁴⁰ Pěkný, T.: Historie Židů v Čechách a na Moravě, s. 599

⁴¹ Pěkný, T.: Historie Židů v Čechách a na Moravě, s. 600

⁴² Povijan na Tóru uložen v Židovském muzeu v Praze-Josefově, inv. č. ŽMP 23850

⁴³ Šabat = židovský svátek, kdy je zakázána práce, konají se slavnostní modlitby atd.

Pěkný T.: Historie Židů v Čechách a na Moravě, s. 175

⁴⁴ Synagogální opona uložena v Židovském muzeu v Praze-Josefově, inv.č. ŽMP 52954

a vzácných látek protkávaných zlatými a stříbrnými nitěmi a perličkami.⁴⁵ Výšivky mají ustálenou kompozici, v níž hraje důležitou roli nápis v horní části a po stranách pak motivy sloupů v různém provedení, zakončených granátovými jablky, vázami, korunami apod. Oba předměty jsou uloženy v Židovském muzeu v Praze na Josefově.

6.3 Židovský hřbitov

Židovský hřbitov se nachází zhruba 0,5 km za vsí směrem na Lišice, byl založen v roce 1654, o čemž nás informuje tabule z leštěné žuly uprostřed hřbitova. Od roku 1923⁴⁶ se zde již nepohřbívá. Jiří Fiedler ve své knize „Židovské památky v Čechách a na Moravě“ uvádí, že rozdíl mezi křesťanským a židovským hřbitovem vyplývá ze židovské zásady nenarušitelnosti hrobů: ostatky zemřelých mají zůstat vždy na tom místě, kam byly pohřbeny. Proto v případech, kdy zaplněný hřbitov nebylo možno plošně rozšířit, navezla se na staré hroby vrstva zeminy a další zemřelí byli pohřbíváni o něco výš nad původními hroby. V Dolní Lukavici se právě dochovaly i starší náhrobní kameny (dnes už nečitelné), které nacházíme na vícekrát navyšovaných místech, nebo vidíme např. jen půlku náhrobku v důsledku navyšování zeminy. Zřejmě i na dolnolukavickém hřbitově bývala u vchodu pumpa nebo alespoň umyvadlo (kijor) k symbolickému mytí rukou po skončení pohřebního obřadu, ale bohužel podrobnější zmínky se nedochovaly. Na židovských hřbitovech se setkáváme se dvěma druhy náhrobků. Rozlišujeme tzv. stélu, což je běžný deskový náhrobní kámen zapuštěný kolmo do země a tzv. tumbu tj. několik sestavených desek pohromadě připomínajících tvarem antický sarkofág nebo se tumba vyskytuje v podobě malého domečku. Na tomto hřbitově se nacházejí stély. V horní části hřbitova se pak vyskytují „luxusnější“ stély s kovaným hrazením podél hrobu. Náhrobky můžeme rozdělit i podle symboliky: většina hrobů na lukavském hřbitově patří kohanitům (symbol žehnajících rukou), některé hroby patří levitům (symbol konvičky).⁴⁷ Na hřbitově v Dolní Lukavici můžeme sledovat krásnou dekorativní výzdobu, zejména na novějších hrobech (z konce 19. století). Můžeme vidět zjednodušené rostlinné motivy, zdobeněliny architektonických článků atd. Dále na náhrobcích můžeme spatřit i zaměstnání zemřelého. Uvádí to malý obrázek na

⁴⁵ Pěkný T.: Historie Židů v Čechách a na Moravě, s. 608

⁴⁶ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Václavem Volterem, s. 3

⁴⁷ Fiedler, J.: Židovské památky v Čechách a na Moravě, s. 25

náhrobku např. kniha, lékařská pinzeta atd. V Dolní Lukavici upozorňuji na hrozen (znak moudrosti a plodnosti) a nůžky (holič)⁴⁸. Za další symboliku považujeme podoby zvířat symbolizující jméno zemřelého např. lev (Liöwy), ryba, pták, jelen. V Dolní Lukavici jsem nic takového neobjevila. Na starších náhrobcích je písmo hebrejské, ale od 19. století můžeme číst dvojjazyčně, objevuje se vedle hebrejštiny též němčina. Mnoho náhrobků je již nečitelných. Na kraji hřbitova bylo vždy vyčleněno místo dětským hrobům, uvádím např. v levé části hřbitova od vchodu hrob tříletého Samuela Liöwyho (zemřel roku 1848 a podle symboliky konvičky poznáme, že byl levitou). Je zde zřejmě pochována i jeho matka Therésia Liöwy, která zemřela v roce 1886. Dále jsem zde objevila i náhrobek zesnulé Veroniky Blochové (1887). Z dalších židovských obyvatel uvádím rodinu Kohnů. Nejzachovalejší náhrobek z této rodiny patří Theresii Kohnové (zemřela v roce 1895). Jednalo se o Židy, kteří měli holičství – podle symbolu nůžek na náhrobku.

Protože v širokém okolí nebylo jiného hřbitova, byly sem pohřbíváni i Židé z jiných vesnic. Jmenujme např. Katarinu Trauerovou z Přeštic, jež má stélu z leštěné žuly v horní části hřbitova a zemřela v roce 1906 ve věku 87 let, dále Josef Adler z Letin (zemřel r. 1878) či Adolf Koretr z Předenic (zemřel r. 1890) atd.

Podobně jako zrušené synagogy i hřbitovy na našem území postupně zanikaly. Mnoho hřbitovů zaniklo pohlcením rozrůstající se městskou zástavbou nebo byly změněny na parky a zahrady. Značné škody způsobili na židovských hřbitovech nacisté, kteří některé židovské hřbitovy zcela zlikvidovali. Následkem zániku velké většiny židovských náboženských obcí postrádají tyto hřbitovy správce a potřebnou péči. Tak je tomu i v Dolní Lukavici, kde bohužel dochází k odcizování náhrobků nebo se stávají terčem pro vandaly. I na lukavickém hřbitově dnes najdeme zhruba čtvrtinu hrobů oproti jejich počtu na počátku 20. století. Řada hrobů již ani nemá čitelné náhrobky v důsledku povětrnostních podmínek nebo jsou náhrobky zničené vlhkostí proucího se břechťanu.

⁴⁸ Vlastní výzkum náhrobků

6.4 Georg Leopold Weisel

Židé byli nejen dobří obchodníci a finančníci, ale věnovali také velkou péči výchově svých dětí a jejich vzdělání. Z jejich řad vzešla řada vynikajících vědců, lékařů, právníků, finančníků, vysokoškolských profesorů, techniků, zastávali významné politické funkce. Tak tomu bylo i v rodině Weiselů z Dolní Lukavice. Z této rodiny pocházel Georg Leopold Weisel (*1804)⁴⁹, vlastním jménem Joachim Löbl Weisel - významný sběratel, spisovatel a vydavatel židovských pověstí, povoláním lékař. Vyšel ze skromných poměrů. Prarodiče David (*1737) a Ester (*1739) Weiselovi⁵⁰ žili v Dolní Lukavici čp. 90. Jejich nejstarší syn, Joachimův otec – Samuel Weisel (*1776) zmiňovaný jako Simon – obchodoval podomně se střížním zbožím. Oženil se s Marií, roz. Haberkornovou. Dětství a dospívání prožíval Joachim s rodiči a sourozenci v Přešticích. Otec podporoval Joachima na studiích lékařské fakulty v Praze a v Německu. Mladý Weisel si však musel na studia přivydělávat. Stejně však tak trpěl v Praze nedostatkem. I když univerzitu dostudoval, z neznámých důvodů nebyl na doktora promován.⁵¹ Po studiích pracoval jako chirurg v krajské nemocnici v Klatovech, poté, asi kolem r. 1840, nastoupil jako panský lékař do Všerub. Tvrdil o sobě, že je „ranhojič a porodník“. 17. 11. 1843 se Weisel oženil s křesťankou Annou Pavlovskou.⁵² Na nátlak nevěstiny rodiny se nechal 27. 11. 1843 pokřtít a přešel tak na katolickou víru.⁵³ Až do konce svého života tím trpěl. Téma sňatků Židů s křesťany se také často objevovalo v jeho dílech: povídkách, novinových článcích, pověstech, legendách, fejetonech a dalších. Pramenem jeho děl bylo vyprávění pamětníků a bádání v archivech. Ve Všerubech poznal osobně spisovatelku Boženu Němcovou, která zde krátce žila ve 40. letech. Weisel se stal jejím ostrým kritikem, co se týká jejího spisovatelského umu. Na druhé straně to byla ona, která v něm probudila velký zájem o české obyvatele pohraničí, tzv. domažlické Chody. V panském archivu kromě jiného objevil cenné informace o povstání Chodů. Tak vzniklo jeho pojednání „Chodenprozess“ – vyšlo v r. 1848 v „Panorama des Universum“ – ročník XV. s. 65 n. Tyto a další podklady sebrané Weislem použil Alois Jirásek při psaní

⁴⁹ Fiedler, J.: Židovské památky v Čechách a na Moravě, s. 25

⁵⁰ Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, IV, s. 273

⁵¹ Majtánová-Korandová, M.: Georg Leopold Weisel, s. 10

⁵² Majtánová-Korandová, M.: Georg Leopold Weisel, s. 11

⁵³ Stein, B: Jiří Leopold Weisel, lékař a spisovatel 19. století, s. 90

svých Psohlavců.⁵⁴ S Georgem Leopoldem Weiselem je spojena také nejznámější pověst o Golemovi⁵⁵. Svá díla o Židech napsal vesměs před svými křtinami. Jedním z nejvýznamnějších děl je určitě kniha „Pověsti pražských Židů“. Weisel se zabýval také národopisem Šumavy. Zemřel 31. března 1873 ve Všerubech.

6.5 Židovská komunita v Dolní Lukavici

První zmínka o židovské rodině na panství spadá do počátku 17. století, kdy v roce 1624 zaznamenáváme rodinu Weysslovskou (německy Weysslische),⁵⁶ v roce 1641 rodinu Goldscheiderische.⁵⁷ Další zmínku o židovské komunitě v Dolní Lukavici přináší Berní rula, kde zápis z roku 1654 uvádí, že v obci v tomto roce žil jeden Žid⁵⁸. V roce 1696 v Dolní Lukavici bydlí rodina Adamova. Šlo o manžele Abrahama a Bunu s devíti dětmi. Nejstarší z dětí byla Herschl (26 let), dále Vögele (23 let), Löwel (21 let), Bernard (19 let), Salomon (17 let), Marcus (14 let), Abraham (14 let), David (7 let), Mathes (3 roky)⁵⁹ Další zápis, který uvádí židovskou rodinu, pochází z roku 1699, kdy v obci žije rodina Waisselova - manželé Salomon a Barbl s dětmi Josue (19 let), Cheille (18 let), Kalmus (17 let), Anoch (9 let), Moyses (6 let) a Andl (2 roky).⁶⁰ Rok 1705 přináší zprávy o třech židovských obyvatelích – Joseph Lietman s manželkou Ethelle a jedním dítětem – Kalmus (11 let).⁶¹ V roce 1713 přichází do obce rodina Wolfa Goltscheidera s manželkou Andl a dětmi Moyses (8 let), Salla (6 let), Hirschl (4 roky) a Linda (1 rok).⁶² První sčítání lidu se provedlo v souladu s reskriptem císaře Karla VI. z 8. ledna 1714, na jehož základě byla zřízena při českém místodržitelství židovská komise (Commissio in rebus Judaeorum).⁶³ Tato komise měla za úkol připravit radikální snížení počtu židovského obyvatelstva v zemi, neboť v nárůstu židovské populace a jeho hospodářských aktivit byla viděna jedna z hlavních překážek křesťanských řemesel a obchodu. V roce 1714 mělo celé dolnolukavické panství 19 vesnic a 3 velkostatky. Žilo zde 41 židovských rodin s 246 členy.⁶⁴ Panství patřilo Morzinům. O čtyři roky později v roce

⁵⁴ Pěkný, T.: Historie Židů v Čechách a na Moravě, s. 492

⁵⁵ Pěkný, T.: Historie Židů v Čechách a na Moravě, s. 491 - 492

⁵⁶ Soupis Židů z r. 1724, uloženo v NA Praha, inv. č. HBS Plzeňsko 1725, karta 5

⁵⁷ Soupis Židů z r. 1724, uloženo v NA Praha, inv. č. HBS Plzeňsko 1725, karta 5

⁵⁸ Doskočil, K.: Berní rula 2 (Popis Čech), str. 456

⁵⁹ Soupis Židů z r. 1724, uloženo v NA Praha, inv. č. HBS Plzeňsko 1725, karta 5

⁶⁰ Soupis Židů z r. 1724, uloženo v NA Praha, inv. č. HBS Plzeňsko 1725, karta 5

⁶¹ Soupis Židů z r. 1724, uloženo v NA Praha, inv. č. HBS Plzeňsko 1725, karta 5

⁶² Soupis Židů z r. 1724, uloženo v NA Praha, inv. č. HBS Plzeňsko 1725, karta 5

⁶³ Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, IV. s. 185

⁶⁴ Kasl, J.: Od židovského hřbitova v Dolní Lukavici uplynulo 350 let, web obce Dolní Lukavice

1718 zaznamenáváme v obci rodinu Herschle Benda s manželkou Gätl s dcerami Sorl (2 roky) a Andl (1 rok).⁶⁵ Další zmínku o této komunitě nacházíme v roce 1757 v Tereziánském katastru. Zde se dozvídáme, že právě v této době v Dolní Lukavici bydlel Žid v panské chalupě a živil se jako obchodník s plátnem.⁶⁶ Další informace o židovské komunitě v Dolní Lukavici jsem získala rozsáhlým studiem pozemkové knihy židovské pro léta 1764 – 1859. Nejvíce záznamů se nachází v šedesátých a sedmdesátých letech 18. století. Jedná se o 12 židovských obyvatel.⁶⁷ Začnu s Jakobem Waüsselem, cituji z pozemkové knihy: „*Dnes, na konci uvedeného data, jsem na svém panství Dolní Lukavice ve vsi Dolní Lukavice prodal již dříve stojící vrchnostenský židovský dům, ležící mezi selskými dvory Jana Páva a Schuldovským, Jakobu Weysselovi, jeho dědicům a dědickým nástupcům, za sumu nabídnutou 95 kop, každá kopa počítána po 1 zlatém a 10ti krejcarech. Židovský kupující se zavázal při sv. Havlu tohoto roku 1764 složit jako závazek hotově 32 kop a zbytek, 79 kop, bude splácet po 8mi kopách každoročně o sv. Havlu...*“⁶⁸. Dále se z pozemkové knihy židovské dozvídáme o transakci, při níž dne 29. dubna 1769 koupil domek vedle staré vinopalny Jakub Salomon, nájemce letinské flusárny⁶⁹ a jeho dědici za sumu 134 zlatých. Z dalších zmíněných Židů jmenuji Simona Trauera, Jonáše Weisela, Arona Berla, který prodal svůj dům merklínskému Židovi Samueli Davidovi Schmuelemu 22. června 1779.⁷⁰ Za jménem Arona Berla je uvedeno jméno Strauss, zřejmě se jedná o dalšího majitele. Rodina Berlova bydlela v č.p. 4, což neodpovídá dnešnímu číslování, protože domy byly několikrát přečíslovány. Dalším z Židů je uveden Wolf Löbl. Cituji z pozemkové knihy: „*Dnes, na konci uvedeného data, jsem na svém panství Dolní Lukavice ve Vsi Dolní Lukavice prodal již dříve stojící židovský dům, mezi Adalbertem Fingerem a Georgem Ottysem, Löblu Wolfovi, jeho dědicům a dědickým nástupcům za sumu 60 kop zlatých. Židovský kupující se zavázal na sv. Havla současného roku 1764 složit hotově třetinu a pak každoročně po šesti kopách...*“⁷¹

<http://www.dolni-lukavice.cz/umeni->

⁶⁵ Soupis Židů z r. 1724, uloženo v NA Praha, inv. č. HBS Plzeňsko 1725, karton 5

⁶⁶ Kolektiv autorů: Tereziánský katastr český, svazek 2 (kraje K-Ž), str. 10 - 11

⁶⁷ Pozemková kniha židovská 1764 – 1859, index, uložena v SOA Klatovy, fond Panství Dolní Lukavice

⁶⁸ Pozemková kniha židovská 1764 – 1859, uložena v SOA Klatovy, fond Panství Dolní Lukavice

⁶⁹ Zařízení na výrobu potaše (flusu)

⁷⁰ Pozemková kniha židovská 1764 – 1859, uložena v SOA Klatovy, fond Panství Dolní Lukavice

⁷¹ Pozemková kniha židovská 1764 – 1859, uložena v SOA Klatovy, fond Panství Dolní Lukavice

V roce 1793 proběhlo další sčítání lidu. V Dolní Lukavici samotné (nikoli v celém panství) bylo zaznamenáno 19 židovských rodin, které tvořily celkem 77 obyvatel⁷². Jednalo se o rodiny se dvěma a více dětmi. Jmenovitě: První z židovských obyvatel je uváděn Wolf Waise s manželkou Veronikou a třemi dětmi: Simon, Moises a Katharina. Rodina Waiseova provozovala obchod s peřím a kůžemi a bydleli ve vlastním domku.⁷³ Jednalo se o bohatou rodinu, protože jen malá část židovských rodin vlastnila obytný dům. Na venkově obývali vlastní dům jen nájemci hospodářských provozů. Podstatně častějším typem bydlení býval podnájem, ať už u konkrétních nájemců či pronájem vrchnostenského domku.⁷⁴ Rovněž rodina Jakoba Paradeise byla bohatá. Bydlel s manželkou Sárrou a dvěma syny: Davidem a Salomonem v domku a živil se jako krejčí. Dozvídáme se o něm, že jeho druhou manželkou byla Rebeka. Další rodinou stejného řemesla – krejčovského byla rodina Josefa Adlera. Žil společně s manželkou Rachel, dcerou Marií Annou, synem Leopoldem a sloužila u nich Židovka Esther Krausin z Koutu na Šumavě. I Lukavičtí Židé pracovali ve službě v jiných městech a vesnicích či za hranicemi jako tomu bylo v případě rodiny Arona Strausse. Provozoval krejčovství a vlastnil trafiku, jeho dcery Anna a Barbara pracovaly jako „posluhovačky“ ve Vídni. S manželkou Katharínou měl celkem 5 dětí: mimo Anny a Barbory pak ještě Markuse, Salomona a Sárrou. Další krejčovství připadalo Abrahamu Trauerovi. Měl početnou rodinu s celkem šesti dětmi: nejstarší Simon, pak Benjamin, Joachim, Löbel, Anna a Esther. Rovněž bydleli ve vlastním domku. Na rozdíl od této bohaté rodiny zde žily i rodiny chudé, např. Abraham Lederer s manželkou Esther a dvěma dcerami, Elisabethou a Marií. Tato rodina se živila žebrotou. V soupise židovských rodin se uvádí: „*von guten Freunden*“ („od dobrých přátel“).⁷⁵ Další hlavou rodiny byl Moises Örtl. Jeho rodinu tvořila manželka Rösi a děti: Sára, Rebeka, Josef a Susana. Moises pracoval jako školní pomocník. Jestli přímo v lukavické škole, o tom se nezachovaly podrobnější zmínky. Velice zajímavé povolání nacházíme u Josepha Kingera, živícího se havířinou. Místo, kde pracoval, se nepodařilo zjistit. Z manželství s Rosinou se narodily tři děti: synové Isaak a Josef a dcera Marie. Další z chudších Židů byl David Weisel a jeho rodina – choť Esther a dva synové: Samuel a Jonáš. Tato rodina byla bez výdělků

⁷² Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, IV, s. 272, 273

⁷³ Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, IV, s. 272

⁷⁴ Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, IV, s. 188

⁷⁵ Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, IV, s. 273

„ohne Verdienst“⁷⁶ Rodina Arona Barcuse vlastnila obytný dům a provozovali krejčovství. Manželkou byla Rachel a měli tři děti: Lukáše, Josefu a Josefa. Dále nacházíme zmínky o Židech, kteří byli svobodní nebo vdovy/vdovci a pracovali v jiném městě nebo vesnici. Např. Wolf, Bernard, Samuel a Anna Adlerovi, kteří pracovali ve Strakonicih. Židovská komunita v Dolní Lukavici byla skutečně početná. Z dalších židovských obyvatel, kteří sloužili v jiných městech a vesnicích, jmenujme např. Bernard Gartenzaum – byl ve službě Josepha Mayera v Bolešinech.⁷⁷ Dále: Jakob Ofner, který pracoval jako učitel stejně jako tzv. Wittib ve Štěnovicích⁷⁸ Dále nacházíme v Rochlově rodinu Benedikta Somera, který měl trvalé bydliště v Dolní Lukavici, nicméně pracoval a zdržoval se se svojí rodinou v Rochlově. Pracovali zde také Markus Gottlieb a Rachel Moises, Markus jako čeledín a Rachel jako služebná. Jednu Židovku můžeme najít ve službě v Nekmíři – Judith Kanitzkin a další obyvatele Dolní Lukavice ve službě např. v Městě Touškov: Joachim Freund (sluha), Rebeka Freudin (kuchařka)⁷⁹ Ve službě byl i Isaias Löw z Dolní Lukavice. Pracoval v Kladrubech, v části zvané „Ort Gibach“ (Pozorka). Živil se jako pomocník v palírně.⁸⁰ Dále můžeme jmenovat rodinu Janowitz, která byla trvale hlášena v Dolní Lukavici, ale pracovala ve Spáleném Poříčí. Hlavou rodiny byl Angelus Janowitz, který měl manželku Rachel a syny Abrahama a Simonna a dceru Schedl⁸¹. Pokud se budeme zabývat židovskými jmény na sklonku 18. století, tak jako nejčastěji opakující se židovská mužská jména můžeme označit: Abraham, David, Isak, Jakob, Joachim, Joseph, Markus, Moises, Salomon, Samuel. Z ženských jmen: Anna, Barbora, Esther, Judith, Katharina, Marie, Rachel, Rebeka a Sára. Naopak z mála častých až ojedinělých jmen jmenujeme: z mužských: Leopold, Peter a z ženských: Eleonora, Philipina, Poxlina.⁸² Pravopis nebyl stále ustálen, z tohoto důvodu se často objevuje více různých variant jednoho jména (zejména ženská osobní jména byla často zdobňována).

Další informace o židovské komunitě jsem získala ze sčítacích archů z 31. prosince 1869. Ty uvádějí sedm židovských rodin. Z čísla popisného 90 Rafael Veisel (* 1804) s ženou Rosalí (* 1817) a dcerami Marií (*1848) a Barborou

⁷⁶ Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, IV, s. 273

⁷⁷ Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, IV, s. 253

⁷⁸ Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, V., s. 129

⁷⁹ Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, V., s. 132

⁸⁰ Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, V., s. 197

⁸¹ Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, V, s. 193

⁸² Kolektiv autorů: Soupis židovských rodin v Čechách, r. 1793, V., s. 188

(* 1855), jednalo se o kupeckou rodinu. Rodina Teiglova obývala č.p. 91, otec Leopold Teigl přišel do Dolní Lukavice z Dušníku, kde se roku 1822 narodil. Jeho žena se jmenovala Barbora (*1829) a měli osm dětí: Anna (* 1848), Adolf (*1857), Marie (* 1853), Josef (*1857), Aloisie (* 1858), Vilhelm (* 1860), Rosalia (*1860) a poslední Sigmund (* 1865). Jako rodina Teiglů, tak i Blochovi byli kupci, č.p. 92: Samuel Bloch (*1836) s manželkou Veronikou (*1810) . Židovským rabínem byl Leopold Steiner nar. (*1811) v Bukovniku. V Dolní Lukavici se oženil a ovdověl. Jeho rodina spravovala židovskou synagogu a židovskou školu, bydleli v č.p. 93 (synagoga). Měl čtyři děti: Johanna (*1846), Rosalia (* 1851), Noric (*1849), Franciska (* 1855) poslána do vychování do Německa (Wellisbörben). Z č.p. 108 pocházela rodina Schnüdroherova, jednalo se o rodinu sklenářů. Otec rodiny Jakub, pocházel z Běšin (* 1832), žena Barbora z Dolní Lukavice (*1835), měli tři děti: Žofie (*1862), Noric (* 1862), Sigmund (*1867). Ve stejném č.p. s nimi žili manželé Josef (*1842) a Kateřina (*1839) Živných. Byli katolíci, Živný povoláním krejčí. V č.p. 96 žila rodina Adlerů a Schanzerů. Abraham Adler se narodil roku 1833, byl kupcem, avšak o jeho rodině se nic, krom toho, že měl syna Abrahama, více nedozvíme. Abraham Schanzer - původem ze Dnešic (* 1803) měl v Dolní Lukavici řeznictví. Jednalo se o velký obchod stojící na návsi. S manželkou Kateřinou (*1811) měl čtyři děti: dcery Kateřinu (* 1811) a Barboru (*1841) a syny Davida (* 1853), Norice (*1849), který byl kupeckým pomocníkem, a Josefa (* 1854). Obchodník s hovězím dobyt看em byl Adolf Adler (* 1821), rodák z Dolní Lukavice. Bydlel s manželkou Alžbětou (* 1835) a čtyřmi dětmi: Žofie (* 1856), Kateřina (*1857), Albert (* 1859) a s manželským párem Pavlíkových v č.p. 60. Jan a Kateřina Pavlíkovi byli katolíci a živilo je pekařské řemeslo.

Sčítací archy z 31. prosince 1890 uvádějí již zmíněného Josefa Schanzera jako majitele domu č.p. 91 (*1854). Jednalo se o syna Abrahama Schanzera, jež provozoval řeznictví. Oženil se s Pavlínou (*1864) původem z Touškova a měli spolu zatím jednoho syna Julia (*1888). V domě pomáhala posluhovačka Johanna Hrubá (náboženství římsko-katolické) narozená 1876, původem z Horní Lukavice. Schanzerovi vlastnili kupecký krámk. Další rodinou byli Blochovi – majitel domu čp. 92 Leopold Bloch (*1827). Jeho manželka Barbora (*1850) se do Dolní Lukavice přivdala z Křivokláta a měli spolu čtyři děti : Hynek (*1878), Josef (* 1880), Bedřich (* 1884), Rozálie (*1874). Vlastnili obchod. Příbuzenský vztah k Samueli Blochovi, uváděnému jako majiteli čp. 92 při sčítání lidu v r. 1869, není známý – mohli být

bratři. V dalších údajích, týkajících se rodiny Schnüdroherových, se sčítací arch rozchází s údaji předešlého sčítacího archu z roku 1869.

V roce 1910 v Dolní Lukavici žilo 12 židovských obyvatel. Jednalo se o dvě rodiny. Rodinu Schanzerovu - Josefa Schanzera (*1855), s manželkou Pavlínou (*1860). Zde se údaje o datech narození liší od dat uváděných v posledním sčítání v r. 1890. Děti: Heřman (*1891), Karel (*1892), Otto (*1895), Zikmund (* 1898), o Juliovi zde již není zmínka . Druhou rodinou jsou již výše zmínění Blochovi - Hynek (* 1878) s manželkou Reginou (*1886), dětmi Zdenkou (*1908), a Josefem (*1910), matkou Barborou (*1850), bratrem Bedřichem (*1884).⁸³ Majitelem domu byl Hynek Bloch s manželkou Reginou. Bratr Bedřich nastoupil v r. 1914, v době 1. světové války, vojenskou službu. Dne 8. července 1919 zemřel v Rusku na tyfus.⁸⁴

Podle sčítacích archů z 16. 2. 1921 v obci žilo 9 židovských obyvatel. Manželé Schanzerovi - Heřman (*1891) a Emilie (*1898) bydleli společně s Heřmanovými rodiči Josefem (* 1855) a Pavlínou (* 1860). Dále rodina Blochova – manželé Hynek a Regina s dcerou Zdeňkou, se kterými žila i Reginina matka Amálie Rleierová (*1855). O synovi Josefovi (*1906) zde není zmínka. Dále s nimi bydlela Marie Schnüdreherová (*1879), narozena v Běšínách a služka Josefa Heryková, náboženství římsko-katolického.

Na přelomu 30. a 40. let 20. století byly v Dolní Lukavici evidovány pouze dvě rodiny židovského původu, a to opět rodina Schanzerova a Blochova. Blochovi vlastnili řeznictví a uzenářství, Schanzerovi provozovali obchod s koloniálním zbožím. Obě rodiny bohužel postihl těžký osud. Heřman Schanzer st. se narodil 28.2. 1891 v Dolní Lukavici.. Oženil se s Emilií (rozenou Bendovou, nar. 23.2. 1898 v Nezvěsticích u Milovic) a spolu měli jednoho syna - Jiřího, narozeného dne 22. října 1921. Jelikož Emilie zemřela, Heřman se oženil podruhé, vzal si Elišku (Elsu) Wollnerovou, se kterou měl druhého syna Josefa. Syn Jiří byl velmi nadaný a v květnu 1939 absolvoval maturitní zkoušku Mikulášské gymnázium⁸⁵ v Plzni. Otcovým přáním bylo, aby Jiří studoval dále vysokou školu a Josef měl zůstat v obchodu. Válka vše změnila. V roce 1940 odešel Jiří z domova a vstoupil do odboje. Při pokusu o přechod maďarských hranic padl do rukou gestapa. Byl

⁸³ Sčítací archy z 31.12. 1910, uloženy v SOA Blovice

⁸⁴ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem s. 26

⁸⁵ Kolektiv autorů – Spolužáci, s. 92

odvečen na Slovensko a na Moravu, vězněn v Uherském Hradišti a v Brně. Prošel koncentračními tábory v Dachau a v Buchenwaldu. Jeho rodiče a bratr Josef se stali společně s manželi Blochovými z Dolní Lukavice dle evidence Židovského muzea v Praze oběťmi holocaustu. Byli deportováni do Terezína transportem Cd a poté dalším transportem pod označením Cq 20. ledna 1943 do Osvětimi⁸⁶ (jednalo se o druhý transport směřující z Terezína do Osvětimi, první ze série pěti likvidačních transportů z počátku roku 1943 vypravených Hlavní správou říšské bezpečnosti RSHA přímo do vyhlazovacího tábora Osvětim-Březinka). Transport přijel do Osvětimi 21. ledna. Čítal celkem 856 mužů a chlapců a 1144 žen a dívek. Po selekci zařadili do tábora 254 práceschopných mužů (v táborové evidenci dostali čísla 91260-91543)⁸⁷ a 164 žen (čísla 30248-30411). Ostatních 1582 osob bylo usmrceno v plynových komorách v Březince. Nikdo z pěti dolnolukavických Židů nepřežil. Nepřežil ani Jiří Schanzer. Dle vzpomínek spoluvězně pana Schejbala se Jiří v Osvětimi, kam byl v průběhu následujících let převezen, dožil ledna 1945. Zemřel pravděpodobně na pochodu smrti roku 1945. Místem jeho posledního odpočinku může být hromadný hrob ve Stodu u Plzně. Dne 21. listopadu 1946 byl Jiří Schanzer prohlášen za mrtvého. Více informací nelze zjistit ani o dalším osudu Blochových dětí Zdeňky a Josefa. Dle informace místních obyvatel navštívila Zdeňka Blochová v osmdesátých letech Dolní Lukavici, aby uctila památku svých nejbližších.

7. ŠKOLSTVÍ

Jak se dozvídáme z Pamětní knihy vedené řídícím učitelem Václavem Voltrem, škola tu byla založena již po třicetileté válce, avšak přesné datum neznáme. Nejstarší zápisy o ní jsou ve farní matrice již z roku 1679, kdy kantor z Lukavice byl kmotrem dítěte šafáře z Dolní Lukavice. První řádné zápisy o lukavické škole se vyskytují ve Školní pamětní knize od roku 1800. Školní kronika uvádí: „*V Lukavici Dolní budova stará o jedné učebně se dvěma okénky. Proto roku 1806 najata v č.p. 2 místnost pro školu než tato roku 1813 vystavěna byla. Škola stará shořela 2.července 1849. Ve staré škole míval učitel zimního času 60 až 70 dětí v hromadu*

⁸⁶ Ev idence obětí holocaustu, Židovské mu zeu m v Praze, informaci podala PhDr. Kateřina Svobodová

⁸⁷ Ev idence obětí holocaustu, Židovské mu zeu m v Praze, informaci podala PhDr. Kateřina Svobodová

*stisknutých, které na noze státi musely, poněvadž jen 5 lavic se v ní nacházelo.*⁸⁸ V roce 1821 je škola již dvoutřídní. Kvůli přírůstku dětí do školy byla postavena škola nová, která byla v roce 1884 zřízena o čtyřech učebnách vedle staré školní budovy. V nové budově se začalo vyučovat od 1. ledna 1885, a to ve čtyřech třídách. Od roku 1890 se učilo již v šesti třídách (škola byla rozšířena o pátou třídu).⁸⁹ V roce 1928 bylo nutno pátou třídu zrušit v důsledku malého počtu dětí (většina dětí chodila do školy v Přešticích nebo v Dobřanech). V pamětní knize pan řídící učitel Václav Volter uvádí i řídící učitele. Jmenuji např. Jan Levý (působil zde 44 let, zemřel r. 1853), Jiří Ladislav Štefl (působil zde do roku 1881), Jan Rada (do roku 1907), Václav Mazanec (do roku 1915), Václav Voltr (do roku 1917).⁹⁰

8. POŠTOVNÍ A TELEGRAFNÍ ÚŘAD

Do roku 1904 se poštovní úřad nacházel v Přešticích. Nastal zde problém, kam ho v Dolní Lukavici umístit. V roce 1904 byl poštovní úřad zřízen v domě č.p. 105, kde bydleli manželé Černých. Pan Černý byl akademický malíř a jeho žena Marie první „poštmistrovou“ neboli jak zněl tehdy oficiální název poštovní expedientka.⁹¹ Poštovní úřad v Dolní Lukavici spravoval následující obce: Dolní Lukavici, Lišice, Hradčany, Horní Lukavici, Snopoušovy a konečně obec Robčice pokud se týkalo její části Vysoká. V roce 1913 byl zřízen telegrafní úřad⁹². Poštovní úřad nesl oficiální název „Pošta Dolní Lukavice-Unter-Lukawitz“ a to od roku 1907 až do roku 1918, kdy vzniklo samostatné Československo a tudíž byl přejmenován na „Poštu Dolní Lukavice“. Po I.svět. válce se poštovní úřad přemístil do přízemního domku č.p.131. Majitelem byl Hynek Bloch – řezník, o kterém se více zmiňuji v kapitole o židovské komunitě. Prvním „poštmistrem“ byl zpočátku pan Jiráček, v roce 1927 zastával tento úřad pan František Čabrada, později pan Dobner.⁹³ Zde pošta setrvala až do doby, kdy byl postaven dům. O stavbě obecního domu se jednalo na schůzi obecního zastupitelstva 28. března 1931 a stavba byla rozpočtena na 100.000 Kč⁹⁴. Stavba se započala 10. října 1931 a od roku 1932 v ní sídlí obecní úřad č.p. 134 a zároveň pošta. Po druhé světové válce asi v roce 1946-48 vedl poštu pan Josef Černý.

⁸⁸ Kronika školy Dolní Lukavice 1881 – 1907, s. 64.

⁸⁹ Kronika školy Dolní Lukavice 1881 – 1907, s. 19 - 20

⁹⁰ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, s. 7

⁹¹ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, s. 8

⁹² Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, s. 8

⁹³ Kasl, J.: Dolnolukavická pošta je stoletá, článěk na webových stránkách obce

(<http://www.dolni-lukavice.cz/umeni-/jaroslav-kasl/#Dolnolukavická%20pošta%20je%20stoletá>)

⁹⁴ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, s. 71

Od roku 1939 do roku 1945 byl znovu změněn název na opět dvojjazyčný „Pošta Unter Lukawitz – Dolní Lukavice“. Po osvobození v květnu 1945 až do současné doby je název znovu jednojazyčný „Pošta Dolní Lukavice“.

9. SPOLKOVÝ ŽIVOT V DOLNÍ LUKAVICI

I přesto, že Dolní Lukavice je malou obcí, v minulosti měla pestrý spolkový život. V obci si spolky nacházely mnoho nových členů. Nejvýznamnějším spolkem byla bezpochyby tělocvičná jednota Sokol. Další spolek nesl název Dělnická tělocvičná jednota (DTJ), jehož účelem bylo mimo cvičení, stejně tak jako Sokolu, pořádání kulturních akcí, přednášek, divadel atd. A protože venkovské obyvatele trápily požáry, vznikl v Dolní Lukavici i Sbor dobrovolných hasičů. Mezi ostatními spolky můžeme jmenovat Místní osvětovou komisi, která měla v náplni činnosti pořádání slavností a přednášek či sdružení živnostníků nazvané Společenstvo podporujících ze živnostníků a řemeslníků.

9.1 Sokol

Dne 16. února 1862 byl založen spolek Tělocvičná jednota Pražská – později Sokol. Zakladatel Sokola Miroslav Tyrš mu dal heslo „Tužme se“!. Pozdravem Sokolů bylo slavné „Nazdar!“. Tyrš dal spolku ideu a program, organizační řízení a tělocvičný základ, vyšel z antiky – kalokagathia. Na tělocvik navázal i výchovu mravní a duševní a to z hlediska národního, zaměřeného k ideálu všelidskému. Tyrš se stal náčelníkem celého Sokolu. Založil odborný časopis Sokol, organizoval schůze, plesy. Umění bylo Tyršovi druhou láskou. Mezi první sokolské pracovníky patřili vynikající čeští muži z různých oborů národního života – bratři Grégrové. Mezi další sokolská hesla patřila: „Osobnost nic a celek vše“, „Ni zisk, ni slávu.“ Sokol vychovával k vlastenectví. Roku 1884 Tyrš zemřel a protože nemohla být jen jedna ústřední organizace, dařilo se zřizovat organizace oblastní – tzv. župy. K 20. výročí založení Sokola (roku 1887) byl do Prahy svolán všesokolský slet.⁹⁵

Založení Sokola se v Dolní Lukavici datuje na 22. ledna 1919.⁹⁶ Na počátku Sokol čítal 80 členů a na prahu své činnosti měl 2 592 Kč jmění. 2. prosince 1921 se tělovýchovná jednota stala majitelem tzv. panského kasina, které bylo zakoupeno za 50 000 Kč a jméno objektu bylo změněno na „Sokolský dům“. V roce 1929 měl

⁹⁵ Havlíček, V.: Československá obec sokolská, s. 32 – 35

⁹⁶ Pamětní kniha obce – vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, s. 33 - 34

Sokol již 113 členů a z toho 81 mužů a 32 žen. Sokol v Dolní Lukavici se též účastnil sokolských sletů v Praze. Sokol pořádal četné přednášky a divadelní představení v přírodě. Dále pro obveselení pořádal i plesy a večírky.⁹⁷ Při sokolských plesech a divadelních hrách bylo třeba vytisknout plakáty, o což se staral pan Ouřada z Přeštic. Hudbu většinou zajistil Vojtěch Mašek, kapelník z Chlumčan, později Pavel Mašek z Dolní Lukavice. O líčení se zasloužil přeštický holič Karel Panc. I dolnolukavičtí živnostníci chtěli přispět a pomoci. Např. Hynek Bloch, majitel řeznictví, dal maso hudebníkům na večeri nebo pivovar daroval sudy piva. Lesní úřad Dolní Lukavice daroval prkna a tyče na jeviště.⁹⁸ Sokol pořádal i dětské letní tábory např. roku 1919 v Bzí u Blovic. I přes všechny příjmy a dary, měl spolek stejně velké výdaje: nakoupit látky na sokolský kroj a mezi jiné také neustále rozšiřovat sokolskou knihovnu, která v tehdejší době čítala asi 1 000 titulů.⁹⁹ Knihovníkem v sokolské knihovně byl Josef Váňa. Knihovna obsahovala : beletrii, básně, naučné spisy, odbornou literaturu o Sokolu, ale též časopisy a dětskou literaturu. Když nahlédneme do inventáře knihovny z let 1919 – 22 dozvídáme se jakým způsobem kniha byla nabyta. Některé knihy byly získány darem. Hodně knih daroval farář František Klejna, např. knihy Mlýn, Máří Magdalena, Božská píseň. Dalším dárcem byl Hynek Bloch, daroval například Baarovy Farské historiky. Většina knih však byla zakoupena. Např. po smrti paní Rosenbergerové v roce 1923, která žila na zámku a vlastnila obrovskou knihovnu. Z odborné literatury sokolské jmenujme několik titulů: Kincl F. – Kladiny, Kožíšek P. - Šplhání, Vaníček M. - O šermu šavlí, Klenka P. - Cvičení na bradlech atd. Důležité místo v knihovně zaujímaly i časopisy např. Ovocnictví, O chovu a plemenech, Sociální otázka, Světozor, Letem českým světem, Holubářství, Časopis turistů, Šimáčkův čtyřlístek, Zlatá Praha atd. I děti si zde přišly na své, mohly si půjčit např. Sněhurku či Zlatého ptáka.¹⁰⁰ Spolek vynakládal nemalé výdaje také na osvětlení (elektrický proud dodán v červenci a srpnu roku 1924), palivo – uhlí, hořáky do acetonových lamp. Pořídili si též letní cvičiště, uhradili tesařské, zednické práce a písek Kaolinovým závodům v Chlumčanech. Sokolský dům potřeboval též údržbu, Sokolové platili pojistné proti požáru, pozemkovou daň, opravy střechy (pokrývač Kuželík z Přeštic). Vzali si bezúročnou půjčku na postavení

⁹⁷ Pamětní kniha obce – vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, s. 33 - 34

⁹⁸ Tělocvičná jednota Sokol Dolní Lukavice, Pokladní kniha, str. 15 – 42, uložena v SOA Blovice

⁹⁹ Inventář knihovny Sokol Dolní Lukavice 1922, s. 5, uložena v SOA Blovice

¹⁰⁰ Inventář knihovny Sokol Dolní Lukavice 1922, s. 5, uložena v SOA Blovice

hromosvodů. Spolek nevkládal jen pro sebe, přispíval charitě. Např. roku 1925 přispěl finanční částkou na Dětský domov v Praze, nebo přispěl spolku Dobromil pro podporování chudých dětí ve Vídni atd. ¹⁰¹

9.2 Dělnická tělocvičná jednota

První „občansko-vzdělávací“ dělnický spolek byl nazván Svornost. Byl založen 28. ledna roku 1894 při ustavující schůzi v hostinci Josefa Krause. Účelem spolku bylo zřizovat knihovny, pořádat různá divadla, zábavné akce a šířit osvětu mezi dělnictvem.¹⁰² Mládež roku 1911 založila Spolek pro mládež a mimoto působil v obci divadelní kroužek, který ve stejném roce koupil vlastní jeviště za 210 Kč. V roce 1913 byl založen Klub cyklistů. Všechny tyto spolky přerušily činnost v roce 1914 a po válce v roce 1919 se začalo uvažovat o obnovení těchto složek. Ve stejném roce byla založena Dělnická tělocvičná jednota, což bylo projednáno na schůzi z 1. května 1919. Při založení měla jednota celkem 103 členů (42 členů, 14 členek, 9 dorostenců, 5 dorostenek, 17 žáků, 16 žaček). Cvičilo se v Panském kasině a po jeho prodeji měla jednota letní cvičiště. Za dobu trvání se jednota účastnila I. a II. olympiády v Praze, veřejných cvičení v sousedních jednotách a okresních sjezdů. Pořádala též dětské dýchánky, sehrála 50 divadelních představení a bylo předneseno 18 přednášek. ¹⁰³

9.3 Sbor dobrovolných hasičů

Venkovské obyvatele trápily po staletí rozsáhlé požáry, které je zbavovaly příbytků, hospodářských staveb i dobytka. Na půdách domů a ve stodolách bývalo skladováno seno, sláma, dříví a další snadno hořlavé látky. Nedostatek vody, technického vybavení a neznalosti postupu a způsobu hašení byly příčinou toho, že oheň zničil celé vesnice. Požáry ničily jak majetek dělného lidu, tak i vrchnosti, která v té době vládla, a proto byla hledána opatření k zabránění vzniku požárů.

V 18. století již existovaly jakési požární řády, které podle místních podmínek byly vydávány jako „Pořádky pro hašení ohně“. V roce 1755 vydala Marie Terezie „Řád

¹⁰¹ Inventář jmění Sokol Dolní Lukavice 1924, str. 7 – 37, uložena v SOA Blovice

¹⁰² Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, s. 35

¹⁰³ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem V. Voltrem, s. 35

k hašení ohně“, jenž zahrnoval povinnosti magistrátů, cechů i občanstva. Řád určoval, kdo je povinen pomáhat při hašení a řídit záchranné práce. Každý občan byl povinen chránit své ohniště, řemeslníci měli mít háky, jimiž by bořili hořící domy. Všichni povozníci byli povinni po vyhlášení požáru vozit vodu k požárům. Řád také určoval výši pokut a další tresty za neuposlechnutí tohoto nařízení. Důležitou úlohu zastával tehdy v obci placený obecní ponocný, který obcházel v noci obec a zpozorovaný oheň oznamoval trubením anebo zvoněním. Kominíci byli pověřeni úkolem vést požární knihu, v níž zaznamenávali základní údaje o požáru.¹⁰⁴

Obec Dolní Lukavice byla těžce zasažena rozsáhlým požárem v roce 1849. Z pamětní knihy psané Václavem Voltrem se dozvídáme:

„Dne 2. července 1849 na den navštívení Panny Marie právě v pondělí o Plzeňském ročním trhu, kde větší díl lukavských hospodářů a židů v Plzni byli, odpoledne okolo půl druhé hodiny vzňal se v lukavické hospodě ze zadního dílu stavení oheň (praví se z chlévů). Oheň tento nalezna hojnost hořících hmot a podporován velkým větrem strávil ve čtvrt hodině nejen tuto zcela z dříví vystavenou hospodu č. p. 35, ale i následující stavení a statky... (vyjmenováno 34 čísel popisných)... S jakou prudkostí se tento oheň rozšířil poznati lze z toho, že skoro žádný ze stavení nějaký nábytek aneb hospodářské náradí vynésti nemohl. Vše plamen pohltil, ano i dobytek, zvláště skopový a vepřový v chlévech uhořel. Škoda tato dle úředního vyšetření se udává na 100 000 Jak tento oheň vznikl, s jistotou se udati nemůže, toliko se hádalo, že nepozornost zacházení s popelem příčinou byla. Z těchto nešťastných nebyl mimo tři křesťany a čtyři židy žádný v pojištění náhrady ohně, k neštěstí jejich právě ten samý rok pojištění vypověděli. Pomoc, kterou tito pohořelí v prvním okamžení obdrželi: pan hrabě Erwin Schönborn daroval 600 hřiven stříbra – pan biskup Ondřej Landauer 200 hřiven stříbra – vůkolní vesnice složily nemalou část peněz a byly jak s materiálem tak s forováním znamenitě nápomocny (byla sice hojná, však mezi všecky nedostatečná)¹⁰⁵

Teprve po uplynutí dalších desítek let začaly první pokusy o založení dobrovolných hasičských sborů. V Dolní Lukavici nebyli s protipožárními aktivitami pozadu, naopak, do boje s ohněm se obec pustila mezi prvními na Přešticku. Na schůzi obecního zastupitelstva Dolní Lukavice dne 29. prosince 1886 bylo navrženo, aby byl zřízen sbor dobrovolných hasičů ve zdejší obci. Na další schůzi 26. 6. 1887

¹⁰⁴ Laštovka, V., 1992: Dějiny dobrovolné požární ochrany v okrese Plzeň-jih, s. 7-13

¹⁰⁵ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, s. 19

bylo zastupitelstvem obce Dolní Lukavice usneseno, že v obci bude nakoupeno „hasičské náčiní“ pro místní sbor dobrovolných hasičů. Od založení r. 1887 až do r. 1889 nebyly dochovány žádné zápisy. Teprve od r. 1889 byly vedeny zápisy o činnosti hasičů. Prvními funkcionáři v r. 1889 byli: předseda a pokladník pan Josef Hrubý, velitelem pan Vojtěch Červený, podvelitelem pan Jan Žumpách, nadhasičem pan Josef Hajžman a jednatelem František Vála.¹⁰⁶

Od roku 1889 byly dobrovolné sbory hasičů organizovaně vedeny v župách. V září 1889 vznikla župa Přešticko-Nepomucká, která měla tři sekce: Přeštickou, Merklínskou a Nepomuckou. Ve výboru župy zastupoval dolnolukavické hasiče jednatel František Vála.

Dolnolukavický hasičský dobrovolný sbor čítal v roce 1889 17 členů činných a 15 přispívajících. Spolková místnost byla zvolena v hostinci p. Uzla.

Pro další činnost spolku byly vytýčeny základní zásady. Smyslem bylo chránit majetek a životy občanů, pracovat ke vzdělání členů a podpoře vlasti tak, jak vyplývá z hasičského hesla „Bližnímu k ochraně, vlasti k oslavě a sobě ke cti“.

Roku 1890 zakoupila obec sboru ruční čtyřkolovou stříkačku s příslušenstvím 100 m hadic, 6 m savců, 3 žebříky a další za 1 000,- zlatých. V roce 1900 bylo zjištěno, že bude potřeba dokoupit hasičské oděvy, především kalhoty. Na zhotovení oděvů byl zakoupen 1 kus plátna, cca 23- 24 m , od firmy Liznar a Krauser v Dobrušce. Oděvy ušil pro hasičský sbor místní krejčí Hora. Hasičská výzbroj tehdy čítala: 20 kusů přileb, 21 kusů blůz, 19 kusů kalhot, 1 provaz, 13 pasů, 12 píšťalek, 4 kusy karabin, 2 šavle pro velitele a podvelitele. Jeden člen sboru – pan Havránek – se zavázal, že se svými koňmi bude zapřahat v případě požáru pohotově stříkačku, za což mu byla uznána odměna za každý výjezd 3 zlaté.¹⁰⁷

Sbor byl od svého založení velmi aktivní. Členové pořádali pravidelná hasičská cvičení, aby byli dobře připraveni v případě potřeby. 27. června 1904 se konal v Dolní Lukavici sjezd přeštické župy. Zařazení do přeštické župy znamenalo stálou aktivitu sboru, kromě jiného také každoroční několikerá vystoupení na župních i okresních cvičeních. To vše předpokládalo důsledný výcvik členů hasičského sboru. Výcvik místních hasičů prováděl velitel hasičů z Lužan pan Krs. Během 1. světové války se cvičení nekonala vůbec a konaly se pouze valné hromady. Hasičský sbor byl udržován jen pro zabezpečení obce v případě požáru. Obrat nastal koncem roku

¹⁰⁶ Kolektiv autorů: 100 let požární ochrany v Dolní Lukavici, s. 11

¹⁰⁷ Kolektiv autorů, 1987: 100 let požární ochrany v Dolní Lukavici, s. 12

1918. V té době se členové sboru vraceli z války domů, i když většinou se zraněním nebo podlomeným zdravím. Přesto se činnost sboru rychle zaktivizovala. V této době měl sbor 25 členů činných a 15 přispívajících.

Protože hasičská kolna, umístěná v chudobinci, nevyhovovala, byla v r. 1926 povolena stavba nové hasičské kolny. Rok nato, 15. května 1927, se konaly velké oslavy 40 let založení hasičského sboru, kterých se zúčastnily všechny okolní sbory. V rámci slavností proběhla hasičská cvičení se sekyrkami a háky.¹⁰⁸ V roce 1928 byla obecním zastupitelstvem slavnostně předána nová hasičská kolna. Koncem 20. let se stále více ukazovalo, že stávající ruční stříkačka již nevyhovuje potřebám hašení. Ze zápisu ze schůze hasičského sboru konané dne 7. 7. 1930 vyčteme, že členové dolnolukavického dobrovolného hasičského sboru jednali o zakoupení nové motorové stříkačky se zástupci dvou firem – firmy Smekal z Prahy a firmy Stratílek z Vysokého Mýta. Firma Stratílek nabídla stroj dodat v ceně Kč 47 000,-- a firma Smekal za cenu 42 500,--. 31. srpna 1930 byla slavnostně předána 1. motorová stříkačka od firmy R. A. Smekal s příslušenstvím. Jednalo se o stříkačku dvoukolovou s podvozkem a 500 m hadic, s 20 páry šroubení a další výzbrojí. Zástupce firmy provedl zaučení členů sboru při ovládání tohoto stroje. O stroj se od této chvíle staral zbrojmistr. Sbor přispěl na novou stříkačku ze své pokladny 7 000 korunami. V této době vlastnil sbor tedy již 1 motorovou stříkačku, i stříkačku starou ruční, 660m hadic, 5 žebříků a další vybavení v celkové ceně asi 57 000 korun.

Sbor dobrovolných hasičů se za svého trvání podílel na likvidaci požárů v okolí obce. Většinou vyjížděl k požárům stohů slámy či sena, obytných a hospodářských stavení a lesa. Roku 1931 se dolnolukavičtí hasiči účinně a rychle zapojili do likvidace požáru pivovarských stájí (bývalá kočovna) a v panském dvoře, v roce 1932 pak likvidace rozsáhlého požáru v lese „Vysoká“. Jednatel, řídící učitel p. Karel Beran, uvádí ve svém proslovu při výročí 50 let založení hasičského dobrovolného sboru v Dolní Lukavici:

„Kdykoli, ať ve dne, ať v noci, ať ve všední den či ve svátek, ať v létě nebo v zimě, tedy kdykoli, zazněly známé zvuky hasičské polnice, zvěstující, že hoří, neptali se členové sboru, komu hoří, koho navštívil zlý host oheň. Připravivše vše potřebné pospíchali, aby konali svoji svatou povinnost. Pospíchali, ujížděli směrem požární

¹⁰⁸ Kolektiv autorů, 1987: 100 let požární ochrany v Dolní Lukavici, s. 12

záře, aby tam hořící objekty hasili a šíření ohně zabraňovali. A kolik zákroků jiných, se službou záchrannou a ochrannou úzce spojených (velká vody, ledové zácpy atd.) podnikl náš sbor ani neuvádím. ¹⁰⁹

Rozbor sociálního složení sboru dokládá, že nejnáročnější práci zastávali rolníci, domkáři, řemeslníci, vesničtí kantoři a zemědělstí dělníci. Při zakládání sborů hráli významnou roli učitelé. V Dolní Lukavici převzal v roce 1933 čestné uznání za třicetileté členství učitel Karel Beran, jednatel hasičského dobrovolného sboru.

V roce 1932 byli všichni členové pojištěni pro případ úrazu při požáru na 15 000 korun, při úmrtí 10 000 korun, příprěž pojištěna na 10 000 korun. ¹¹⁰

Hasičský sbor byl jednou z mála společenských organizací v obci. Jejich zásluhou se v obci rozvíjela kultura a sebevzdělávání členstva i ostatních obyvatel. Pravidelně se zúčastňoval všech osvětových a humanitních podniků, *“měl plnou účast na podnicích národních, zejména na oslavách 28. října, oslavách Husových, oslavách presidenta Osvoboditele, na školních slavnostech a podnicích apod. Snaží se státi v prvních řadách těch, kdož pracují o zajištění naší politické a národní samostatnosti....* ¹¹¹ V hostinci p. Uzla pořádali dolnolukavičtí hasiči každoročně plesy a další zábavné akce pro dospělé i děti, věnovali se také ochotnické divadelní činnosti.

V roce 1933 byla při sboru zřízena „Samaritánská stráž“. Z finančních prostředků sboru se zakoupila domácí lékárna, která byla vybavena potřebnými léky a sloužila ku prospěchu všech obyvatel. V roce 1937, kdy dolnolukavický sbor dobrovolných hasičů slavil 50. výročí založení, čítal již 23 členů činných a 68 členů přispívajících. Smutnou událostí a ztrátou pro hasičský dobrovolný sbor v Dolní Lukavici byl rok 1939, kdy museli být na rozkaz vyloučeni 3 členové sboru židovského původu. ¹¹²

9.4. Místní osvětová komise

1.10. 1923 byla sestavena Místní osvětová komise. První společenská oslava se konala 28. 10. 1923 u příležitosti pátého výročí samostatnosti ČSR. Osvětová komise se zabývala slavnostmi, přednáškami a také divadlem. Např. na svátek Jana Husa pořádala přednášku. Místní osvětová komise též postavila pomník padlým ve

¹⁰⁹ Zápis ze slavnostní schůze, konané k příležitosti 50. výročí založení hasičského sboru z 11.7. 1937, zapsal Karel Beran, s. 12

¹¹⁰ Kolektiv autorů, 1987: 100 let požární ochrany v Dolní Lukavici, s. 12

¹¹¹ Kolektiv autorů: 100 let požární ochrany v Dolní Lukavici, s. 13

¹¹² Kolektiv autorů, 1987: 100 let požární ochrany v Dolní Lukavici, s. 13

světové válce 17. července 1927 a 23. září 1925 pořádala oslavu na desetileté trvání Československé republiky.¹¹³

9.5 Společenstvo podporujících ze řemeslníků a živnostníků

Z knihy jednatelské z let 1927 – 50 jsem se dozvěděla různé informace o společenstvu podporujících ze řemeslníků a živnostníků. Důležitým podkladem pro mě byly především zápisy ze schůzí. Kdy spolek vznikl, se již asi nedozvíme, neboť se dochovaly zápisy až z r. 1927. Po dobu první světové války byl spolek nečinný. Jednalo se o spolek řemeslníků a živnostníků. Pořádali pravidelně schůze, scházeli se obvykle v hospodě p. Krause nebo p. Uzla. V roce 1927 spolek rozhodl o pořízení vlastních obálek a papírů s logem spolku a zakoupení razítka.¹¹⁴ Do spolku přicházeli noví a noví členové, i ženy. Členové vybírali různé příspěvky, např. úmrtí, který se vybíral vždy na Valné hromadě. Dříve se vybíral jen při úmrtí člena, později bylo schváleno vybírat tento příspěvek 1x do roka. Náplní činnosti tohoto spolku bylo pořádání kulturních akcí – divadel, plesů, večírků atd. 24.2. 1929 se hrálo divadlo, avšak „výnos byl mizivý“¹¹⁵, jak cituje člen spolku Karel Šlouf v zápisu ze schůze. V hostinci u pana Krause se často pořádaly večírky. Spolek stanovil přísná pravidla účasti na schůzích a ten, kdo nepřišel, platil pokutu ve výši 2 Kčs. Spolek své finance ukládal na vkladní knížku, která byla uložena v trezoru místní kempeličky. Jmění spolku stoupalo a z částky 962 Kčs (v roce 1927) se v roce 1940 vyšplhalo až na 8 796 Kčs.¹¹⁶

10. DEMOGRAFICKÉ PROMĚNY OBCE

V málokteré učebnici dějepisu se dočteme, že obyvatelstvo bylo poprvé v Evropě sečteno na jaře roku 1754 v zemích České koruny, v Horních a Dolních Rakousích, ve Štýrsku, Korutanech, Kraňsku a Tyrolsku. Toto sčítání nařídila císařovna Marie Terezie. Císařovna chtěla zjistit počet daňových poplatníků v její zemi. Císařovna rovněž stejného roku nařídila všem farářům ve své říši, aby každoročně pořizovali seznam farníků, navázala tím na starší praxi povinných

¹¹³ Pamětní kniha obce vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, s. 31 – 32

¹¹⁴ Kniha jednatelská 1927 – 50, s. 10 – 13, uložena v SOA Blovice

¹¹⁵ Kniha jednatelská 1927 – 50, s. 15, uložena v SOA Blovice

¹¹⁶ Kniha jednatelská 1927 – 50, s. 27

hlášení biskupů státním orgánům o počtech osob, které přistoupily každého roku k povinné velikonoční zpovědi. Seznamy sečtených měly být úředníky zemských správ posílány do Vídně a jejich obsah měl být utajen. Celkový počet obyvatel českých zemí v roce 1754 tvořil 3 012 134 lidí. Nadále se soupisy prováděly každoročně, ale zájem o jejich přesnost neustále klesal jak u vrchností, tak v církevních kruzích. Nikdo si nevšímal evidentních nedostatků, jako například toho, že se většinou nezaznamenávaly děti do jednoho roku, nebo že součty podle věkových skupin a podle profesí se navzájem zpravidla lišily. Nakonec se věci chopil vojenský erár a za pomoci krajské civilní administrativy organizoval soupisy obyvatelstva v dědičných habsburských zemích a v zemích České koruny od roku 1770. Údaje vojenských soupisů byly mnohem chudší než v soupisech předcházejících, protože se zaměřovaly téměř výhradně na muže schopné vojenské služby. Podařilo se však pronikavě zlepšit přesnost sčítacích metod. V roce 1778 bylo nařízeno zavést pro každé osídlené místo tzv. Populační knihu, v níž byli uvedeni všichni domácí obyvatelé podle jednotlivých domů, a v nich podle rodin, u jednotlivých osob se zaznamenával jejich věk, pohlaví a rodinný stav, zvláštní pozornost byla věnována nepřítomným osobám a přítomným cizím osobám. Takovýmto způsobem se zjišťoval počet obyvatelstva až do roku 1830, kdy bylo opět nařízeno zjistit faktický stav obyvatelstva pochůzkou dům od domu. Až od 23. března 1850 byl vyhlášen zákon o sčítání lidu, které se uskutečnilo stejného roku (k 31.12. 1850). Provedly ho obce ve spolupráci s politickými úřady.¹¹⁷

Podle sčítání z 31.12. 1850 žilo v Lukavici samotné 787 obyvatel. Panství Dolní Lukavice kromě jiného zahrnovalo také Horní Lukavici, Krasavce, Lišice a Snopoušovy. Výměra území celého panství Dolní Lukavice činila 2 634 ha. Dolní Lukavice byla tehdy obcí s klasickou návsi.¹¹⁸ Obyvatelé bydleli v chalupách. Bohatých dvorů (statků) v Dolní Lukavici příliš nebylo. Čím byl sedlák bohatší, tím měl větší statek. Půdorys statku zaujímal většinou čtyřúhelník a prostor byl zastavěn ze tří stran. Na jedné straně stálo obytné stavení, které bylo posunuto poněkud vzad za ohradní zeď dvora, takže před okny vznikl prostor pro malou zahrádku. V českých obcích Plzeňska byla stavení omítnuta lepenicí a obílena. Okna v průčelí stavení bývaly dvě. Do dvora pak směřovalo jen jedno okno a dvě jen v případě existence menší světnice. V každém domku měli hliněné podlahy, výjimečně cihlové, strop byl

¹¹⁷ Fialová, L. a kol. : Dějiny obyvatelstva českých zemí, s. 136 - 137

¹¹⁸ Kolektiv autorů: Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970, s. 386

původně černý, později nahozený a nabílený. Hlavní místností stavení byla velká sednice, nazývaná též „sence“. Pravidelně z ní vedla dvě okna na ulici a jedno do dvora, obroubená prkenným rámcem. ¹¹⁹Takto si obyvatelé v Dolní Lukavici žili. V březnu 1869 vyšel v platnost nový zákon, kterým byl stanoven rozhodný den sčítání na půlnoc 31. prosince roku, který vždy končil nulou. Podle tohoto zákona se pak uskutečnila všechna další rakouská sčítání. Teprve od prvního sčítání této nové řady, provedeného k 31.12. 1869 a posléze k 31.12. 1880 atd., se však zjišťoval počet obyvatelstva v daném okamžiku v místě přítomného, nikoliv tam příslušného (domácího) jako při všech konskripcích od roku 1754. ¹²⁰Zároveň byl významně rozšířen obsah sčítání a zajištěna publikace výsledků. V roce 1869 v Dolní Lukavici zaznamenáváme nepatrný přírůstek obyvatelstva: 795 lidí, což je o 8 více než podle sčítání v roce 1850 (celkem s vesnicemi tvořícími panství 2 111 obyvatel). ¹²¹Růst počtu obyvatelstva byl zpravidla plynulý, k úbytku docházelo jen výjimečně. Mírnější a dlouhodobější výkyvy je možno spojovat se změnami ve sňatečnosti, jež ovlivnily úroveň porodnosti. Výše úmrtnosti byla v 19. století poznamenána nejen válečnými lety, ale také řadou nemocí. Když se rozšířily neštovice, zůstávala úmrtnost vysoká i v mírových letech. Od 19. století způsobovala výrazné výkyvy v hladině úmrtnosti cholera. V Dolní Lukavici zmínky o choleře nemáme. Další příčinou vyšší úmrtnosti mohla být i zhoršená výživová situace obyvatelstva vůbec – tak tomu bylo v letech demografické krize 1771-1772 a v hladových letech 1847 – 1848. Ostatní výkyvy lze dobře odvodit z epidemiologické situace. Charakter vlivu úmrtnosti na bilanci počtu obyvatelstva se změnil, teprve když se na sklonku 19. století podařilo snížit úmrtnost na přenosné nemoci. V roce 1869 žilo v obci 7 židovských rodin o 42 obyvatelích. ¹²²Většina obyvatel byla sice vyznání římsko-katolického (asi 95%), avšak v Dolní Lukavici žili bohatí židovští kupci, kteří si vystavěli svou vlastní židovskou synagogu.. Více udávám v kapitole o židovské komunitě. Budeme-li se zabývat procentuelním složením pohlaví v roce 1869, žen bylo o 10% více než mužů. Vyšší podíl žen lze vysvětlit tím, že se v zemi často verbovalo pro rakouská a zahraniční vojska a stát si udržoval početnou armádu. Obyvatelstvo českých zemí si nadále udržovalo ráz progresivně rostoucí populace s vysokým podílem dětské složky. Průměrný věk obyvatelstva byl v roce 1869 pouhých 34,5 u mužů a 37,8 let u žen. Ve vývoji

¹¹⁹ Holý, Z.: Chlumčany a jejich obyvatelé, s. 215

¹²⁰ Fialová, L. a kol.: Dějiny obyvatelstva českých, s. 140

¹²¹ Fialová L. a kol.: Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970, s. 386

¹²² Sčítací archy k 31. 12. 1869, uloženy v SOA Blovice

sňatečnosti kolem roku 1869 se především odrážel vývoj ekonomický a sociální. Věk při sňatcích svobodných ženichů i nevěst stoupal a zároveň stoupal i počet a podíl osob, kterým se uzavřít sňatek nepodařilo vůbec. V druhé polovině 19. století zůstávalo trvale svobodných zpravidla desetina, ale místy i více než pětina žen. Podíl svobodných mužů byl nižší, postupně se však také zvyšoval, až dosahoval dvanáctiny mužů v padesáti letech věku. Průměrný sňatkový věk byl v roce 1869 32,4 u mužů a 27,5 roku u žen, nadále postupně klesal na 30 let u mužů a 26 let u žen.¹²³ Rozvod manželství, který byl v zásadě povolen pouze pro nekatolíky, byl výjimkou. Obyvatelé v Dolní Lukavici měli většinou početné rodiny. Až 80% manželských párů mělo první dítě do prvního roka po svatbě. Další děti přicházely na svět takřka pravidelně každého dva a půl roku. Když žena překročila třicítku, interval mezi porody se prodlužoval. Poslední dítě se ženě narodilo v průměru v jejích 40-42 letech, výjimečně později.¹²⁴ Průměrný počet dětí v rodině byl 4-5. Početné rodiny se musely uskromnit ve stísněných prostorech. Děti nejraději spaly na peci, která byla zdrojem tepla v sednici. Pec sloužila též k pečení chleba. Ve zdi u kuchyně byl asi půl metru nad podlahou proražen otvor do pece, sloužící k sázení chleba. Nazýval se „usta“ a protože byl pro hospodyně příliš nízko, byla před ním zvláštní prohlubeň, nazývaná „předpekli“. Někdy stávala v domě nezbytná konev s vodou pro případ požáru. Hospodyně vařila na ohništi na třínohém rendlíku, používala lité hrnce či železné pekáče. Hrnce se na ohniště stavěly pomocí dlouhé vidlice. Útulnost sednici dodával pestře malovaný nábytek, většinou stylizovanými květinovými motivy, někdy hrubě vyřezáván. Vyráběl se převážně z tvrdého dřeva a hospodář si ho většinou vyráběl sám.¹²⁵ A co hospodyně vařila? Maso bylo na talíři vzácné a většina chudších rodin si ho mohla dopřát jen v neděli a někdy maso jedl jen hospodář. V Dolní Lukavici bylo hodně obchůdků, kde si obyvatelé mohli nakoupit. Pekařství v obci měl Jan Pavlík, stávalo na č.p. 60. Žid Abraham Schanzer vlastnil řeznický krámk na návsi. Tržeb dosahoval i Žid Adolf Adler, který obchodoval s hovězím dobyt看em. Další krámk „smíšeného zboží“, jak bychom řekli dnes, vlastnil Žid Samuel Bloch. Kupcem byl také Žid Rafael Veisel. Sklenářský krámk měl Žid

¹²³ Fialová, L. a kol.: Dějiny obyvatelstva českých zemí s. 142 - 143

¹²⁴ Fialová, L. a kol.: Dějiny obyvatelstva českých zemí, s. 167

¹²⁵ Holý, Z.: Chlumčany a jejich obyvatelé, s. 215

Jakub Schnüdroher. Mezi dalšími živnostníky můžeme jmenovat např. krejčího Josefa Živného.¹²⁶

Za obytným stavením následovaly v jedné řadě stáje a to nejprve maštal pro koně, pak stáj pro tažné voly a nakonec pro ostatní hovězí dobytek. Střechu měly jednotnou s obytným stavením a ukládalo se pod ní seno. V koňských stájích byl zřizován výklenek s palandou pro pacholka, v dalších výklencích se ukládaly postroje. Pokud nebyl ve stavení „kvelbík“, spávaly děvečky ve stájích u krav, kde se pro ně stavěla zpola oddělená komůrka. Naproti obytnému stavení přes dvůr stával „srub“. Již z názvu je patrné, že byl roubenou a nejbytelněji postavenou budovou usedlosti. Sloužil jako skladiště cennějších potřeb, obilí, šatů, náradí apod. Na dveře bylo vždy vidět oknem ze stavení. V přízemí býval sklad na menší hospodářské náradí, přebytečné šatstvo a často zde byla i menší dílnička. První patro tvořila sýpka na „těžké obilí“ tj. pšenici, žito, druhé pak sýpka na „lehké obilí“ tj. oves a ječmen. Pod srubem byl sklep zvaný mlíčnice. Vedle srubu naproti chlévům stával ovčín o dvou odděleních, tedy pro ovce mladé a staré. Na půdě nad ním se ukládalo seno. Na ovčín navazoval chlívek pro prasata, nad nímž byl kurník. Další v pořadí byl „kotec“ pro husy a za ním „řezárna“ pro přípravu řezanky pro dobytek. Dvůr uzavírala příčně postavená stodola, rovněž roubená z borových trámů a krytá došky. V novější době byla obdélníková, ale před tím nejčastěji šesti- nebo osmi-úhelníková. Odtud vedla vrata do „sadu“ odkud se dalo vyjet přímo do pole. Ke stodole byl přistaven přístřešek na vozy, zvaný „kolna“, vzácněji pod ní byl vybudován i sklep, takže některé statky měly sklepy celkem tři. Součástí statku byla pravidelně i tarasená studna s rumpálem a okovem. V každém dvoře bývalo též hnojiště, často navazující přímo na násep proti chlévům.¹²⁷

Sčítání z 31.12. 1880 ukazuje opět nárůst obyvatelstva Dolní Lukavice. V samotné Dolní Lukavici žilo 853 obyvatel, celkově i s vesnicemi panství součet činil 2 209. V jedné domácnosti žilo průměrně šest osob. Ve srovnání s rokem 1890, kdy proběhlo další sčítání, počet obyvatel v Dolní Lukavici klesl na 835, avšak počet usedlostí činil 122. Panství se celkově rozrůstalo a v Dolní Lukavice žilo 2 169 obyvatel.¹²⁸ Mezi nejvyšší úmrtnost této doby patřila zákeřná tuberkulóza a zápal plic, který byl častý v zemědělských oblastech Čech. Mírně se zvyšoval počet

¹²⁶ Sčítací archy Dolní Lukavice k 31.12. 1869, uloženy v SOA Blovice

¹²⁷ Holý, Z.: Chlumčany a jejich obyvatelé, s. 216

¹²⁸ Kolektiv autorů, 1978: Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970, s. 386

zemřelých, u nichž byla diagnostikována nádorová onemocnění. Protože však stále osminu úmrtí klasifikovali lékaři jako „sešlost věkem“, je pravděpodobné, že onemocnění rakovinového typu bylo v populaci více, ale nebyla diagnostikována. Odpovídalo by to zvyšování počtu osob dožívajících se vyššího věku, u nichž se mohly vyskytovat některé formy maligních nádorů, lékaři nerozpoznaných. Stále takřka pětina zemřelých, převážně dětí, umírala z „vrozené slabosti“ a na „střevní katar“. U mladých žen se setkáváme i s následky těžkých porodů, muži podléhali úrazům při manipulacích s nástroji nebo dobyt看em při těžbě dřeva v lese, někteří byli zabiti při hospodské rvačce. Zvláštní pozornost byla věnována sebevraždám, jejichž počet byl v českých zemích stejně jako v některých jiných středoevropských oblastech poněkud vyšší než v ostatních evropských katolických zemích. Již přes sto let na území Čech existovala zdravotnická zařízení : všeobecné nemocnice, nalezince, sirotčince, starobince, ústavy pro chorobomyslné a to podle dekretu z roku 1781. Zatímco v dosavadních špitálech bylo sice o pacienty pečováno, ale bez lékařské péče, v nemocnicích lékařská péče poskytována byla. Přelom v dalším rozvoji zdravotnictví znamenal až říšský zákon č. 68 z 30. dubna 1870, který byl připraven vídeňskými lékaři a na svou dobu byl velmi pokrokový. V Čechách byl schválen roku 1888, na Moravě již roku 1884. Zákon vytvářel podmínky pro vznik sítě kvalifikovaných odborníků odpovědných za uplatňování preventivních a hygienických opatření na celém území. V praxi se zavádění těchto opatření sice opožďovalo, zejména v chudých oblastech, přesto se však již od devadesátých let projevilo v postupném snižování úmrtnosti. Tento fakt přispěl k rostoucímu přesvědčení laiků i lékařů, že má-li být boj proti infekčním chorobám účinný, musí se hygienická preventivní opatření vztahovat na celou populaci, tedy i na nejchudší společenské vrstvy, jakkoli se na jejich financování nebudou podílet.¹²⁹ V Dolní Lukavici byl založen Hraběcí špitál. Špitál patřil rodu Schönbornů a špitálníky byli : Jan Vágner a Dorota Páv.¹³⁰ Špitál čítal jen několik lůžek. Vystavěním tohoto špitálu si Schönbornové ještě více polepšili u svých poddaných, už tak je měli velmi rádi, neboť i když se jednalo o rakouskou šlechtu, mluvili česky a k poddaným se chovali velice hezky.¹³¹ Ze sčítacích archů pro rok 1880 se dozvídáme více o rodině Schönbornů. Majitelem panství byl Karel říšský hrabě ze Schönbornu, narozen roku

¹²⁹ Fialová, L. a kol: Dějiny obyvatelstva českých zemí, s. 176 – 183

¹³⁰ Sčítací archy obyvatel Dolní Lukavice k 31.12. 1880, uloženy v SOA Blovice

¹³¹ Schwarz, K.: Pomněnky, s. 83

1840, manželkou mu byla Zdenka hraběnka ze Schönbornu (rozená Šternberková), narozená roku 1842. Měli spolu dvě děti : syna Vojtěcha (narozen roku 1881) a dceru Terezii (narozena roku 1878). Jako většina šlechty, i Schönbornové měli vychovatelku – byl jí Francouzka Fanny Ferrier (narozená roku 1845), která v Dolní Lukavici neměla trvalý pobyt. Komornou byla Anna Ližan a můžeme jmenovat i kuchařky : Eliška Heralová a Alžběta Dědičová. Trvale přítomni na zámku byli kočí, služebná, příručí, zahradník, hraběcí jezdec – tím byl Josef Strejc a lesní hajný – Vojtěch Červený. V této době též Schönbornové vlastní panskou cihelnu, ve které vrchním cihlářem byl Filip Červený z Dolní Lukavice.¹³² Mimo jiné Schönbornové vlastnili i pivovar v Dolní Lukavici, lihovar v Letinech a důl na hlínu v lese háji nedaleko Dolní Lukavice.

Předposlední sčítání lidu v Rakousku-Uhersku proběhlo v roce 1900. Bylo to též předposledním sčítáním obyvatelstva podle povolání. V roce 1900 byla vyčleněna nová samostatná skupina pomáhajících členů rodin. V Dolní Lukavici v roce 1900 žilo 851 obyvatel, což je o dva méně než v roce 1890. Celkový počet obyvatel panství činil 2 278.¹³³ Dolní Lukavice patřila v roce 1900 pod okresní hejtmanský Přeštice. Poštovní úřad byl rovněž v Přešticích. Avšak do dolnolukavické školy se sjížděly dívky z dalekého okolí.

V roce 1910 již Dolní Lukavice měla vlastní Poštovní úřad, svého poštmistra.¹³⁴ Obec stále spadala pod Okresní hejtmanský Přeštice. V roce 1910 zde žilo 851 obyvatel. Celkově s ostatními vesnicemi panství se počet obyvatel vyšplhal na 2 397.¹³⁵ V Dolní Lukavici byl přírůstek obyvatel nejvíce viditelný, např. oproti části lukavického panství – Snopoušovům – tam obyvatelstvo narostlo jen o 1 člověka (z 234 na 235 obyvatel). Rakouští statistikové z přelomu 19. a 20. století, kteří byli rovněž tvůrci demografické statistiky českých zemí, se domnívali, že slouží poznání soudobé ekonomiky i společnosti dokonalým popisem všech možných v úvahu přicházejících způsobů výdělečné činnosti obyvatelstva a odhalováním nejjemnějších odstínů vztahů zaměstnaneckých závislostí v systému svobodného podnikání. Ve statistice povolání rozdělovali obyvatelstvo podle příslušnosti ke čtyřem základním sektorům: A – zemědělství a lesnictví, B – průmysl a řemesla s rozdělením na jednotlivá výrobní odvětví, C – obchod a doprava, D – aktivní vojsko,

¹³² Sčítací archy obyvatel Dolní Lukavice k 31.12. 1869, uloženy v SOA Blovice

¹³³ Kolektiv autorů, 1978: Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970, s. 386

¹³⁴ Kolektiv autorů, 1913: Seznam míst v Království českém, s. 494

¹³⁵ Kolektiv autorů, 1978: Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970, s. 386

dvorní, státní a veřejná služba, svobodná povolání osoby žijící z rent a podpor, osoby žijící v ústavech a připravující se na povolání a osoby samostatné bez udání povolání. V roce 1910 při posledním předválečném sčítání obyvatelstva bylo v českých zemích v zemědělství zaměstnáno přibližně 46%, v průmyslu 41% a v obchodním sektoru 12% v nějakém povolání činných osob. Nejčastějším povoláním žen v roce 1910 byla učitelka, úřednice, dělnice. Jen pro zajímavost, učitelky se podle školského zákona provdat nesměly, když nechtěly opustit své zaměstnání. Na přelomu století přibýlo pracovních příležitostí pro muže: v hornictví, stavebnictví, metalurgii, elektrárenství, strojnictví. Hospodářů bylo v roce 1910 více než 30%. Je třeba k nim ale přičíst i 32% nově specifikovaných pomáhajících členů rodiny. Počet osob zaměstnaných v průmyslu I v roce 1910 činil 81%.¹³⁶ V Dolní Lukavici ze zajímavých povolání vyberu např. Václava Polívku (narozeneho roku 1891), jehož zaměstnání bylo havíř v uhelných dolech, trvale však nebyl přítomen v Dolní Lukavici.¹³⁷ Průměrný věk muže v roce 1910 činil 61,1 a u žen 63,2 let. Sledujeme snížení úmrtnosti, díky lepší zdravotnické péči.

Jako po každé válce, kdy dochází k zadržení sňatků a narození dětí, tak i v letech 1919 – 1921 nastal kompenzační vzestup sňatečnosti bezprostředně následovaný zvýšením plodnosti a porodnosti. Úhrnná plodnost dosáhla v letech 1920 – 1921 úrovně 3,0 živě narozených dětí na jednu ženu.¹³⁸ Od roku 1921 se začala snižovat také úmrtnost, přestože zůstávala na nepříznivé výši. V průběhu dalších let se úroveň demografických ukazatelů stabilizovala. Snížení věku způsobilosti k uzavření manželství hned po válce na 21 let umožnilo zakládat rodinu v nižším věku než dříve. Vzhledem k vojenské prezenční službě využívalo této možnosti jen malé procento mužů, ale poměrně značný podíl žen (z 21letých bylo v roce 1921 svobodných 81% žen). Nejvíce mužů vstupovalo do manželství ve věku 23 – 26 let. Průměrný sňatkový věk se pohyboval na úrovni 28 let. Avšak rostl počet rozvodů v roce 1921 jich bylo 46 000 a v roce 1930 dokonce 81 000. V roce 1920 je zaznamenán pokles hrubé míry úmrtnosti na tuberkulózu a ostatní infekční nemoci na 55%.¹³⁹ Počet obyvatel v Dolní Lukavici v roce 1921 čítal 889, což i s válečnými ztrátami stále převyšuje stav z roku 1910 (858 obyvatel). Celkově v panství počet obyvatel činil

¹³⁶ Fialová, L. a kol.: Dějiny obyvatelstva českých zemí, s. 250 - 251

¹³⁷ Sčítací archy obyvatel Dolní Lukavice k 31.12. 1910, uloženy SOA Blovice

¹³⁸ Kolektiv autorů: Dějiny obyvatelstva českých zemí, s. 281

¹³⁹ Kolektiv autorů: Dějiny obyvatelstva českých zemí, s. 281

2 481 a obec se rozrostla.¹⁴⁰ Z Pamětní knihy obce se dozvídáme podrobnější údaje o obyvatelstvu. Žilo zde více žen než mužů. V roce 1921 v Dolní Lukavici žilo 467 žen, což je 52, 53% a 422 mužů, což je 47, 46%. Průměrný věk činil 49,2 roku. Většina obyvatel byla české národnosti (887), přesto zde také žil 1 Slovinec a 1 Ukrajinec. Zaměříme-li se na vyznání, tak římsko-katolického vyznání bylo 774 obyvatel, 32 evangelíků, 1 luterán, 9 izraelského vyznání a 102 obyvatel byla bez vyznání.¹⁴¹ V roce 1921 byl na panství v Dolní Lukavici zřízen Schönbornský chudobinec. Chovankami v chudobinci byly Barbora Kotová (* 1856), Anna Hrubá (*1846) a dělnicemi v chudobinci pak Kateřina Živná (* 1859), Kateřina Majerová (* 1859) a Marie Kozlová (* 1850).¹⁴²

Další sčítání lidu bylo v roce 1930. V Dolní Lukavici trvale žilo 834 obyvatel, z toho 442 žen a 392 mužů.¹⁴³ Procentuelně vyjádřeno 52, 99% žen a 47, 00% mužů. Kromě obyvatel české národnosti v obci žilo také 5 příslušníků německé národnosti. Většina obyvatel byla římsko-katolického vyznání – 679, evangelické – 21, stále zde žilo 7 Židů a 127 obyvatel bylo bez vyznání.¹⁴⁴ Celkově s ostatními vesnicemi panství činil součet 2 391 obyvatel.

Po druhé světové válce se sčítání provádělo v roce 1950. Záznamy uvádějí 696 obyvatel v Dolní Lukavici. Celkově 1957 obyvatel, což je značný pokles oproti roku 1930.¹⁴⁵ Počty obyvatel se snížily díky padlým ve válce, Židé skončili v plynových komorách koncentračních táborů. Důležitá byla i politická emigrace hned po únoru 1948. Ministerstvo vnitra přiznalo jen 36 000 emigrantů. V této době se snížil sňatkový věk žen na 22 let a 25 let u mužů. Poměrně vysoká byla míry rozvodovosti a ovdovělých osob, vyšší u mužů než u žen.¹⁴⁶

11. ROZVOJ OBCE V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ

Celé Československo počátkem 20. let 20. století hospodářsky kvetlo. Nejinak tomu bylo i v Dolní Lukavici. V roce 1919 se začala stavět silnice z Dolní Lukavice

¹⁴⁰ Kolektiv autorů: Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970, str. 386

¹⁴¹ Pamětní kniha obce – vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, str. 55

¹⁴² Sčítací archy obyvatel Dolní Lukavice k 16.2. 1921, uloženy v SOA Blovice

¹⁴³ Kolektiv autorů: Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970, str. 386

¹⁴⁴ Pamětní kniha – vedená řídícím učitelem Voltrem, str. 53, uložena v SOA Blovice

¹⁴⁵ Kolektiv autorů: Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970, str. 386

¹⁴⁶ Fialová, L: Dějiny obyvatelstva českých zemí, str. 258

do Lišic¹⁴⁷ a v roce 1920 byla dokončena stavba silnice do Horní Lukavice. Stavbu prováděla obec ve své vlastní režii.¹⁴⁸ Dne 15. května roku 1924 byla svolána schůze ohledně elektrifikace obce. Usneslo se, že elektrifikace bude provedena se Západočeským elektrikářským svazem za 94 500Kč. Obec byla první v okrese, která byla elektrifikována. 29. června 1924 se prvně rozsvítilo elektrickým světlem v pěti popisných číslech, instalaci provedla firma Michal z Plzně.¹⁴⁹ V budování se v obci pokračovalo. V roce 1926 došlo ke stavbě nového hřbitova, protože starý již nevyhovoval. Nový hřbitov byl postaven vedle starého hřbitova, oddělen společnou zdí. Kolaudační komisí byl hřbitov ve stejném roce předán do užívání.¹⁵⁰ V roce 1931 z aktivity starosty Josefa Kotouse a radních se na zasedání usneslo postavit obecní dům. Se stavbou, jejíž rozpočet činil 100 000 Kčs, se započalo 10. října 1931 a ještě téhož roku se pokročilo tak, že zbývalo jen dokončit krov. Stavba byla kompletně dokončena v roce 1932.¹⁵¹ V roce 1934 byl dokončen park kolem pomníku padlým za první světové války a odevzdán veřejnosti slavností 3. června 1934.¹⁵²

Životní úroveň v obci se díky hospodářskému rozmachu stále zvyšovala, ale vzrostl i počet živností a řemesel v obci. Jak jsem se dozvěděla od pamětnice paní Anny Průchové, rodačky žijící v Dolní Lukavici, živnosti a řemesla v Dolní Lukavici kvetla. Např. trafiky byly v Dolní Lukavici hned dvě. První patřila panu Vokáčovi a druhá panu Bočanovi. Sortiment byl většinou stejný – noviny, prání, kalendáře či tabák. Pekaři zde byli tři. Jedním z nich byl právě pan Průcha – otec již zmíněné pamětnice a dnes nejstarší ženy v Dolní Lukavici, paní Anny Průchové. Pekli chléb, rohlíky, sladké pečivo, prodávali však i mouku, cukr, kvasnice. Vedle jejich pekařství zde ještě pekli Hodicovi a Fremrovi. Pekly se velké i menší bochníky a na každém bochníku byla vyražena značka pekaře – např. Průchovi měli značku JP (jako Jan Průcha). Řeznictví byla dvě. Jedno patřilo Židu Blochovi a druhé panu Uzlovi. Prodávali maso a uzeniny. Dnes jsou v Dolní Lukavici pouze dvě hospody, avšak dříve bývaly hospody čtyři : pana Uzla, U Bílé Růže, U Krausů, Sokolovna. Sokolovna bývala původně „panským hostincem hraběcím“. Schönbornové sem chodili také hrát kuželky. V hostinci panovala dobrá nálada a hrabata se dobře

¹⁴⁷ Pamětní kniha obce vedená řídícím učitelem V. Voltrem, uložena v SOA Klatovy, str. 53

¹⁴⁸ Pamětní kniha obce vedená řídícím učitelem V. Voltrem, uložena v SOA Klatovy, str. 54

¹⁴⁹ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Voltrem, str. 54, uložena v SOA Blovice

¹⁵⁰ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Voltrem, str. 56, uložena v SOA Blovice

¹⁵¹ Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Voltrem, str. 71, uložena v SOA Blovice

¹⁵² Pamětní kniha vedená řídícím učitelem Voltrem, str. 85, uložena v SOA Blovice

bavila. Jeden z nich - Hugo ze Schönbornu (byl synem Karla a Zdeňky ze Schönbornu) se stal hazardním hráčem v kartách, který prý často prohrával.¹⁵³

Řemesel bylo v Dolní Lukavici také hodně. Pokud někdo potřeboval vyspravit boty, mohl si vybrat hned mezi třemi ševci – panem Prachem, Hranáčem a Špirkem. Kolářské řemeslo patřilo panu Šilhánkovi a Kotovi. Kováři byli pan Dolanský a Kalčík. Krejčovské řemeslo patřilo pánům Horovi staršímu a mladšímu a Kozlovi. Švadleny byly v Dolní Lukavici také hned dvě: paní Bělonožová a Benediktová. Mistry dřeva byli truhláři Živný a Levý a tesaři pánové Louda, Kot a Purkar. V č.p. 50 žil hrnčíř, jehož jméno neznáme. Protože byl v Dolní Lukavici pivovar, nesmělo chybět bednářské řemeslo – bednáři byli pánové : Rojt, Červený, Louda, Váňa. Jako sladovník v pivovaře pracoval pan Louda a stárci pan Netrval a Dvořák. Zahradníkem byl pan Topinka – Otec a syn, před panem Topinkou ještě pan Jirásek. Panským zahradníkem pak pan Česák. Pořádek v obci zajišťovali tito četníci : pan Fousek, Vágner a Hranáč. Polním hajným byl pan Kůs, nadlesním pan Král, listonošem pan Königsmark.¹⁵⁴

12. MÍSTNÍ SLOVESNOST : POVÍDKY A POVĚSTI

Každý kraj je opředen pověstmi a povídkami - Dolní Lukavice v tomto směru nezůstala pozadu. Většina pověstí se předávala ústně z pokolení na pokolení, avšak našli se i tací, kteří pověsti zaznamenali. V našem případě se např. jedná o **PÍSMÁKA Z VODOKRT VÁCLAVA JANA MAŠKA (1795 – 1847)**¹⁵⁵. Mašek nezaznamenával jen pověsti Plzeňského kraje, ale převážně přírodní události. Žil na statku ve Vodokrtech, kde měl velké hospodářství. Za chlapeckých let pobíhal na kopcích nad Libákovici u Přeštic a pásal tam s kluky husy nebo kozy a slýchal leccos od starých pamětníků. Vzdělání Václav Jan Mašek nabyl ve farní škole v Dolní Lukavici a toužil po vyšším vzdělání. Z doby, co chodil do lukavické školy, zachovalo se několik záznamů českých i německých, z nichž byla patrna zbožnost, snaha a nadání malého Václava. Na tehdejší poměry byl člověkem vzdělaným a vlastnil velkou knihovnu, kterou roku 1845 (dva roky před smrtí) věnoval do

¹⁵³ Anna Průchová, výpověď pamětnice, záznam proveden 19. 9. 2006

¹⁵⁴ Anna Průchová, výpověď pamětnice, záznam proveden 19. 9. 2006

¹⁵⁵ Urban, J. F.,: Západočeský písmák V. J. Mašek, str. 12

veřejného užívání Dolní Lukavici. V roce 1827 se stal rychtářem ve Vodokrtech. V roce 1830 nakreslil na pergamen mapu panství Dolní Lukavice pro hrabata z rodu Schönbornů.¹⁵⁶ Byl výtvarně nadán, neboť si své příběhy též sám ilustroval. Na mapě panství nezapomněl ani na značky, měřítko, které bylo vyjádřeno délkou cesty, jež se dala ujít za hodinu. Napsal mnoho básní, písní, povídek a modliteb. Z písní jmenujme např. „*Nový marš o Francouzích*“, „*Píseň Nová o chudé Parádě*“, „*Píseň Nova*“, „*Píseň o starejch babach*“, „*Vánoční koleda*“ atd.¹⁵⁷ Z pověstí si uveďme „*Historickou povídku o původu a konci hradu vodokrtského, též tam ležící vesnici Vodokrty, aneb Ladislav a Růženka*“ z let 1823 – 1827.¹⁵⁸ Další povídkou je např. „*Vícov aneb Bolerod a Milína*“, jež vypráví o slepém chlapci Bolerodovi. Jeho básně měla v oblibě zejména hraběnka Schönbornová, Mašek jí některé básně věnoval. Jedna z jejích oblíbených byla „*Pomíjecnost*“.¹⁵⁹ Mezi jeho nejoblíbenější pověsti patří „*V Černém zámku nad Radkovicí zakletý hajný*“, ale byla ztracena.¹⁶⁰ Mašek projevil určitou znalost historických památek kraje tj. hradů a tvrzí a psal např. o hradu Rabí, o Švihově či Velharticích. Mašek byl bezpochyby velkým vlastencem a měl velmi rád český jazyk. Napsal i divadelní hru „*Vondra se bude ženit*“¹⁶¹, hra napsaná kurentem na 43 stranách většího formátu. Václav Jan Mašek byl lidem velmi oblíben a nazýván „západočeským Vavákem“. Zmínku o jeho literární činnosti najdeme v časopise Česká včela z roku 1845. Jeho osobnost a dílo bylo veřejnosti představeno na Národopisné výstavě v Praze roku 1895. Nyní je většina jeho prací uložena v Národopisném muzeu v Plzni.

Jeho Paměti vydal v roce 1948 Jaroslav František Urban. Kniha kromě autorova životopisu obsahuje i některé povídky a pověsti např. *Historickou povídku o původu a konci hradu vodokrtského aneb Ladislav a Růženka* či *Vícov aneb Bolerod a Milína*. Panství Dolní Lukavice se týká **Pověst o sv. Vojtěchu**.

Pověst vypráví, že jednou jel Adam Lukavský se synem Václavem ke své sestře Dobroslavě, která byla abatyší kláštera v Chotěšově. Z kláštera se vraceli pozdě v noci, a tak zvolili kratší cestu přes les a byli přepadeni lupiči. Bránili se udatně, ale Václavovi byla mečem rozpolcena hlava a již mu nebylo pomoci. Zbrojnoši uprchli. Adam Lukavský byl velmi zarmoucen, neboť Václav byl jediným mužským potomkem

¹⁵⁶ Urban, J. F.: Západočeský písmák V. J. Mašek, s. 25 - 27

¹⁵⁷ Urban, J. F.: Západočeský písmák V. J. Mašek, s. 27

¹⁵⁸ Urban, J. F.: Západočeský písmák V. J. Mašek, s. 29

¹⁵⁹ Urban, J. F.: Západočeský písmák V. J. Mašek, s. 31

¹⁶⁰ Řičák, E. V.: Dějiny města Přeštice a okolí, s. 228

¹⁶¹ Urban J. F.: Západočeský písmák, V. J. Mašek, s. 32

rodu. Posléze se zjistilo, že v boji byl zabit i nepřítel – Strachboj Nebílovský z Drahobuze, švagr Adama Lukavského z Hrádku. Strachboj měl vždy pověst násilného člověka. Jitku Lukavskou z Hrádku, kterou pojal za manželku, prý utrápil k smrti. Adam Lukavský pak na místě, kde byl jeho syn zabit, nechal postavit sochu sv. Vojtěcha, která tam stojí dodnes – na silnici z Horní Lukavice do Přeštic.¹⁶²

V další kapitole se věnuje škole. Byl velkým zastáncem vzdělání a napsal i jeden pedagogický spisek *„Návěští pro rodiče a dítky, jak dítky k rodičům se chovají, a též rodiče dítky své vychovávají mají.“*¹⁶³ Oslovuje rodiče, ať se jejich dítky učí náboženství: *„neboť toť jest grunt a základ všeho dobrého a jak časného, tak věčného života, toť jest pramen vší moudrosti a všeho štěstí.“* Nabádá rodiče, ať děti posílají do školy. O škole mluví jako o dílně *„tj. ta dílna, kde se dělá z křivého rovné, z tvrdého měkké, z trpkého sladké a z tmavého světlé.“*¹⁶⁴

Pan **ŘÍDÍCÍ UČITEL FRANTIŠEK BASTL** v Dolní Lukavici nechal lidové pověsti Dolní Lukavice sepsat svými žáky. Jedná se o tři krátké pověsti.¹⁶⁵ První z nich nese název **Bezhlavý voják**. U bývalých panských sýpek v Dolní Lukavici stojí starý dřevěný kříž. K němu se pojí tato pověst. V blízkosti kříže bývaly v dávných dobách hluboké tůně. Jednou tudy jelo vojsko na koních a jezdci tyto tůně přeskakovali. Jednomu z vojáků však kůň klopýtl a oba se zřítily do jedné z tůní. Od této události se v těchto místech začal zjevovat bezhlavý voják na koni a znovu a znovu opakoval osudný skok. Ze strachu, aby neškodil, zde lidé postavili kříž. Další pověst je nazvaná **Kaplička**. V jednom domě v Dolní Lukavici, který stojí v blízkosti bažantnice, se nachází výklenková kaplička. Kdysi zde bydlel zedník, přezdívaný „Honzka“. Jednou uviděl bílou srnu a rozběhl se za ní. Zvíře ho dovedlo ke zjevení Panny Marie, která mu pravila: „Postav kapličku, jinak Tě bude pronásledovat neštěstí!“ Zedník poslechl, vybudoval kapličku a ta v zadní části parku stojí dodnes. Do třetice učitel Bastl zaznamenal pověst **O křížku**. Na křižovatce hlavní silnice s vedlejším směrem na Dnešice stojí další křížek. Kdysi zemřela v Praze v nemocnici žena, jejíž tělo převáželi pohřbít domů. V těchto místech je za asistence dolnolukavického faráře překládali a vykropovali. Potomci zemřelé zde na památku nechali postavit křížek.

¹⁶² Urban, J. F.: Západočeský písmák V. J. Mašek, s. 224

¹⁶³ Urban, J. F.: Západočeský písmák V. J. Mašek, s. 28

¹⁶⁴ Urban, J. F.: Západočeský písmák V. J. Mašek, s. 227

¹⁶⁵ Kulturní zařízení Přeštic: Pověsti dolnolukavické, s. 1

Lidovými pověstmi se zabývala i paní **BOŽENA VESELÁ**, která sbírala pověsti celého Západočeského kraje. V říjnu 1940 byla zveřejněna pověst **Čertova kaplička** ve sborníku Pod Zelenou Horou. Pověst vypráví, že v nejzazším cípu zámecké zahrady bylo v hradbě zvláštní klenutí, podobné zazděným vratům. Byla to tzv. Čertova kaplička, nikdo tomu prý neřekl jinak. Bylo to místo nevlídné, ponuré, zanedbané, kopřivami a plevelem zarostlé. Před několika desítkami let, kdy byli majiteli krásného panství, zámku i parku hrabata Schönbornové, si toto místo vyhlédla tehdejší paní hraběnka jako důstojný přírodní rám pro sochu Matky Boží. Péčí zbožné hraběnky byla kaplička pečlivě udržována a květy kráslena. Hraběnka si tento koutek zamilovala tak, že každého večera spěchala ze zámku vykonat v kapličce svou pobožnost a obzvláště horlivě tak činila v měsíci máji, zasvěceném úctě mariánské. Jednoho tichého májového večera se zde v naprostém tichu také modlila. Náhle v křoví cosi zašustilo. V přítmí větví, orámována houstnoucím šerem, se ustrnulé paní zjevila bledá tvář s jiskřícíma očima. Hraběnčin vyděšený pohled sklouzl z bílé tváře na černě oděnou postavu. „Čert, čert!“ přišlo jí na mysl jediné vysvětlení a prchala rychle do zámku. Z leknutí se paní sice záhy vzpamatovala, ale nenechala si vymluvit, že stánek sochy Panny Marie byl přítomností pekelníkovou znesvěcen. Dala proto sochu neprodleně přenést do blízké bažantnice, blíže lidem. Zámecký lid si pak stranou vyprávěl, že hraběnku spíše než čert vystrašil některý z lokajů. Lokajové tehdy nosili černé úbory.¹⁶⁶

Když byl na lukavickém panství ve službách hraběte Morzina mladý Josef Haydn, vznikla řada povídek : Můžeme je souborně nazvat **Povídky o Josefu Haydnovi v Dolní Lukavici**¹⁶⁷ V jedné úsměvné příhodě prý spadl při projíždce parkem z koně a vícekrát se o jízdu již nepokusil. Další povídka vypráví, že se v Dolní Lukavici zamiloval do venkovské dívky. Pravdou zůstává, že se stýkal s vesnickou chasou a v některých skladbách se odrážejí melodie českých lidových písní. Morzinové patřili mezi milovníky hudby a mladý Haydn učil hraběnku Morzinovou zpěvu. Traduje se, že jednou při zpěvu, při němž ji Haydn doprovázel na klavír, se hraběnka naklonila, aby lépe viděla do not a sklouzl ji náprsní šátek. Rozpačitý Haydn prý tehdy ohromením přestal hrát.

Sběrem povídek Dolní Lukavice a okolí se zabýval i **KAREL SCHWARZ**. Sepisoval povídky, pověsti a fejetony. Jedna z jeho povídek nazvaná **Dobří**

¹⁶⁶ Kulturní zařízení Přeštice: Pověsti dolnolukavické, s. 2

¹⁶⁷ Stach, J.: Dolní Lukavice, místo Haydnových slavností, s. 13

Schönbornové ¹⁶⁸ vypráví o vztahu hrabat Schönbornů a lidu. Tato šlechta zde trávila léto a na zimu odjížděla do Prahy nebo Vídně. Lid vždy vzpomínal na jejich dobré činy a šlechtné skutky. Dobrý lid ve službách takového šlechtice byl velkou rodinou, která cítila s jeho osudy. „*Chudému chalupníku, který na polích sám nebo i se ženou vypomáhala, zdechla kráva – jediný zdroj výživy rodiny. Kolik takových panských krav stěhovalo se do skromných poměrů jako výpomoc?*“ ¹⁶⁹. Když Schönbornové vždy na léto do Lukavice přijeli, byl tu průvod s hudbou a zpěvy na uvítanou. Podzim zakončila hrabata s přáteli modré krve lovy a hony. Ačkoli byli Schönbornové německou šlechtou, měli české smýšlení. Dlouhým žitím mezi českým lidem se jim přizpůsobila a přilnula k prostředí. Všichni členové rodu ovládali češtinu, všichni zaměstnanci byli Češi a na hraběcí rodinu poddaní vzpomínali. Další povídka **Zahradník a pudl** ¹⁷⁰ vypráví o zámeckém zahradníkovi, který dlouho a dlouho vzpomínal na šlechtné skutky paní hraběnky Schönbornové. Jednou si z Prahy přivezla krásného pudla ostříhaného jako lva, kterého si koupila od nějakého cirkusu za drahý peníz a pudl uměl všelijaké kousky. Těšila se z něj celá společnost, jaký byl veselý a dovedný společník. Pes se octl v jiných poměrech a zámecká kuchyně mu skýtala hojnost požitků. Služebnictvu se pes za kousek cukru stavěl i na hlavu a dělal kotrmelce. A tak tloustl a tloustl. Zámecký zahradník byl milovníkem psů i honitby. Jednou se k němu paní hraběnka vypravila a poprosila, jestli by si pudla přes zimu nevzal do ošetřování. „*Jim ho svěřím, pane Klotz, voni mají srdce pro zvířata a nebudou mu ubližovat a dám jim zlatku denně na výživu...*“ ¹⁷¹ slibovala paní hraběnka. Zahradník měl oči navrch hlavy, protože tenkrát zlatka denně byla velký obnos. Začal si žít a chodit na stravu do hospody. Pudlovi opatřil boudu na dvorku a přivázal ho na řetízek. Několik dní se mu do „nové“ stravy od zahradníka nechtělo (převážně zbytky), ale nouze ho naučila. Pes byl živější a čipernější a sám panáčkoval. Když na jaře přijela paní hraběnka, zbujněl a hraběnka psa nemohla poznat. To se opakovalo po několik roků při oboustranné spokojenosti.

Historií Dolnolukavicka se zabývá i pan **ING. JAROSLAV KASL**, lukavický rodák, nyní žijící v Ostrově. Jeho povídka nese název „**Američanka**“.¹⁷² Příběh se odehrál v květnu 1945, kdy na zámku v Dolní Lukavici pobývali američtí vojáci. Pan Ing.

¹⁶⁸ Schwarz, K.: Pomněnky, s. 83

¹⁶⁹ Schwarz, K.: Pomněnky, s. 83

¹⁷⁰ Schwarz, K.: Pomněnky, s. 86

¹⁷¹ Schwarz, K.: Pomněnky, s. 86

¹⁷² Kasl J.: Američanka. In: Plzeňský deník, z 16. 5. 2001, s. 12

Jaroslav Kasl byl malý kluk a vzpomíná na to, jak jim američtí vojáci dávali žvýkačky, čokolády a někdy i nějakou cigaretu. Vojáci uzavřeli zámecký park, na přístupové cesty postavili strážce a civilnímu obyvatelstvu byl vstup zakázán. Pro obyvatele v Dolní Lukavici byla „Američanka“ jiná. Byla vysoká, štíhlá, pro někoho až hubená, nosila dlouhé černé šaty, které se téměř dotýkaly země. Z asketické tváře se dívaly černé oči. Vlasy měla také černé, trochu prokvetlé, stočené do drdůlku. A to všechno bylo schováno pod takovým zvláštním plochým kloboučkem. Podle pana Kasla, nikdo takový klobouček ve vesnici nenesil. Na „Američanku“ si vzpomíná i paní Anna Průchová (pamětnice v Dolní Lukavici). *„Jako děti jsme ji jednou zahlédly, jak nešikovně v dlouhých černých šatech přelézá zeď hřbitova, vstupní dveře byly zamčené a my jsme si myslely, že je to nějaké strašidlo...“*¹⁷³Když bylo hezké počasí, chodívala na vycházky do zámeckého parku. Po písčité cestičce obešla zámek a pomalu se vracela zpátky, ale teď je zámecký park uzavřen a na cestičkách stojí strážce...Jednoho ospalého květnového odpoledne se paní „Američanka“ opět vydala na vycházku do zámeckého parku. Voják na strážním stanovišti se kolébal na židli, pušku měl opřenou o malý stoleček a přilba se mu svezla hluboko do očí. Na samém začátku písčité cestičky se objevila černá postavička a velice pomalu pokračovala v chůzi do zámeckého parku. Voják se pohnul, posunul si přilbu, aby lépe viděl. Pomalu se postavil a paní se stále blížila. Začal paní vysvětlovat, že se do parku nesmí a že on je tady na stráži. Byl jistojistě přesvědčený, že stará paní mu stejně nerozumí. Ta se na vojáčka pobaveně dívala, a když skončil, podívala se mu přímo do tváře a začala čistou „amerikánštinou“ vysvětlovat, že už tudy chodí mnoho let a nikdo jí nemá co zakazovat. To podle pana Kasla asi říkala, jelikož jí nikdo z malých kluků nerozuměl. Zato voják rozuměl všemu a vytřeštěně se díval na starou paní. Pušku svíral vodorovně na prsou a nevěřil vlastním uším. Když „Američanka“ skončila, zvedla hůlku a špičkou jemně bodla vojáka do prsou. Ten, ještě v šoku poodstoupil o krok dozadu a stará paní pokračovala ve své procházce směrem do parku. Voják poté rychle uchoпил telefon a podával hlášení, až mu začal hlas přeskakovat. Najednou se otevřela těžká, dřevěná vrata zámku a skulinou vyhlédli dva američtí důstojníci. Rozhlédli se a namířili si to přímo ke staré paní. Salutovali, něco povídali a pak vzali starou paní mezi sebe a všichni tři se vydali k zámku. Vylekaní kluci si mysleli, že starou paní zatkli, ale bylo to však jinak. Přijal ji velitel

¹⁷³ Anna Průchová, výpověď pamětnice, záznam proveden 19. 9. 2006

americké vojenské jednotky, sešli se i ostatní důstojníci a měli zajímavou besedu a poté paní vyprovodili k domovu. A od této chvíle mohla stará paní chodit do zámeckého parku jako dříve a voják na strážním stanovišti již salutoval, když ji zahlédl. A co ten první, se kterým se potkala toho ospalého květnového odpoledne? Bylo to pro něho jistě největší překvapení, které zažil na konci své dlouhé válečné cesty Evropou v západočeské vesničce Dolní Lukavici. „Američanka“ se narodila v Dolní Lukavici v č.p. 51 asi kolem roku 1855 (přesné datum neznáme) pod dívčím jménem Marie Hrubá. Do Ameriky odjela v roce 1880. Jak a s kým se nepodařilo zjistit. V Americe se vdala a přijala jméno Jursíková. Ze Spojených států se pravidelně vždy na několik měsíců vracela do Dolní Lukavice. V roce 1925 nebo 1926 zde nechala postavit od svého synovce Josefa Hrubého domek, který doposud stojí a má č.p. 161. Je zajímavé, že to byl první dům v Dolní Lukavici, který měl brizolitovou omítku. Pokud paní Jursíková v domě nebydlela, sloužil v zimním období jako vývařovna polévky pro místní školáky, až do roku 1938, kdy se stará paní naposled vrátila z Ameriky do Dolní Lukavice. Po válce, kdy bylo paní Jursíkové už přes 90 let, začala ztrácet paměť a její rodina ji svěřila do péče ústavu pro přestálé ve Šluknově, kde krátce na to zemřela.¹⁷⁴

I autorem poslední povídky nazvané „**Američan**“ je pan **ING. JAROSLAV KASL**. Tato povídka nás opět přivádí do roku 1945.¹⁷⁵ Náš příběh je o rangerovi Johnovi Shobbeyovi a lukavické dívce Zdeňce. John byl 6. června 1944 účastníkem invaze vojsk západních mocností při vylodění na pobřeží Normandie. Jako příslušník speciální jednotky Ranger bojoval v úseku Omaha. Konec druhé světové války ho zastihl v Plzni, pak se přesunul do Dobřan a nakonec 16. května 1945 zakotvil v Dolní Lukavici, kde poznal mladičkou Zdeňku Kohoutovou. V roce 1945 bylo Johnovi 26 let, vypadal prý mladší. Uniforma zdůrazňovala jeho štíhlou postavu. Z pod světlého obočí se blýskaly veselé oči, ve kterých bylo vidět zvláštní šibalství. Byl to sympatický kluk se stále rozčuchanými vlasy. Lukavická děvčata věděla, jak si ho získat, snad jen Zdenička o něho nejevila zájem. Zdál se jí starý a bylo zde tolik mladších. Při zábavě, kterou pořádali američtí vojáci před místním zámkem, John požádal Zdeničku o tanec. Maminka usoudila, že jim to spolu sluší a pozvala Johna na návštěvu. Zdeničce bylo necelých 16 let a lásku ještě nikdy předtím nepoznala. John si zvykl na návštěvy u Zdenčiných rodičů. Se zájmem pozoroval, jak se koncem

¹⁷⁴ Kasl J.: Američanka. In: Plzeňský deník, z 16. 5. 2001, s. 12

¹⁷⁵ Kasl, J.: Ranger v Dolní Lukavici. In: Plzeňský deník, z 23. 11. 2002, s. 13

června vesnice připravuje na svoji první mírovou pouť. Ve všech domácnostech se uklízelo, pekly koláče, domky se oblékaly do slavnostního hávu. John pomáhal Zdeničce a hlavně byl zvědav na tu „pauť“. Bohužel při přípravách na pouť přišla Zdenička o matku a babičku. Obě byly zasaženy elektrickým proudem. Sousedé sice přispěchali na pomoc, ihned také vyhledali Johna a ten přijel společně s lékařem a vojenskou ambulancí. Bohužel nebylo žádné naděje. Zdenička zůstala na všechno sama. Čas uťal krutý osud. Dívka se musela postarat o domácnost, tatínka i bratra. Vařit, prát, starat se o malé hospodářství. John jí pomáhal, jak uměl nejlépe, ale např. neuměl podojit kozu. Pobyť jednotky skončil 6. srpna 1945 a vojáci se začali přesouvat do Holýšova. Zdeničce odcházel nejbližší přítel. Ještě několikrát za Zdeničkou John přijel z Holýšova a pak zůstaly jen vyměněné adresy a vzpomínky. Dopisovali si, John bydlel v Clevelandu ve státu Ohio, kde měl manželku a dvě děti. Zdenička se jednoho dne provdala a napsala to Johnovi. V roce 1950 se Johnovi při práci v ocelárně stal úraz, z nepozornosti mu lis vzal čtyři prsty na levé ruce. Bojových operací ve Vietnamu se již nezúčastnil. O několik let později se na Zdeničku přiletěl John s manželkou podívat. V roce 1977 Johnovi zemřela manželka a o pár let i Zdeničce manžel. V devadesátých letech byli oddáni a ani Johnova smrt v roce 2003 jejich lásku nerozdělila. Příběh zakončím životním krédem Johna Shobbeye :„Better day will come!“ - „Lepší den přijde!“.¹⁷⁶

13. Hudební minulost Dolní Lukavice

Dolní Lukavice je spjata se jmény hudebních skladatelů. Hrabata z rodu Morzinů milovala hudbu, proto si na lukavický zámek zvala umělce z různých koutů. Jako 27 letý přijel na pozvání do Dolní Lukavice **Josef Haydn**. Působil v Dolní Lukavici jako kapelník v letech 1759 – 1760. Někde se setkáme s rozmezím let 1759 – 1761. Jednalo se tedy o rok, maximálně dva. Vídeňský klasik se narodil v Rohau 31.3. 1732 a zemřel 31.5. 1809 ve Vídni. Ve funkci kapelníka zámecké kapely Karla Josefa Morzina se Haydnovi v Dolní Lukavici líbilo. Karla Josefa Morzina charakterizoval jako „*vášnivého milovníka hudby*“. Haydnovi se zde vedlo dobře. Určitou část doby svého pobytu ale strávil v morzinovské kapele v Praze, kde měl hrabě svůj dům, podobně jako ve Vídni. Za svého pobytu v Dolní Lukavici složil Haydn první ze 104 symfonií – D dur – Lukavickou.¹⁷⁷ Před Haydnem byl

¹⁷⁶ Kasl, J.: Ranger v Dolní Lukavici. In: Plzeňský deník, z 23. 11. 2002, s. 13

¹⁷⁷ Stach, J.: Dolní Lukavice – místo Haydnových slavností, str. 8 - 14

kapelníkem v lukavické kapele – patrně v letech 1721 – 1727 německý skladatel Johann Friedrich Fasch (1688 – 1758), současník velkého Johanna Sebastiana Bacha a o několik let později toužimský rodák Josef Antonín Sehling (1710 – 1756). Příslušníkem kapely byl i pražský violoncellista Potz. Některé prameny uvádějí ve spojitosti s Lukavicí i klavírního virtuóza Ignáce Matuschku.¹⁷⁸

Za lukavického rodáka s hudebním nadáním můžeme označit **Josefa Tomana**.¹⁷⁹ Narodil se v Dolní Lukavici 15. dubna 1894 a už od malička byl výrazným hudebním talentem. Rodiče si přáli, aby malý Josef získal kvalitní hudební vzdělání. Josef ve čtyřech letech oslepl a hudebního vzdělání se mu dostalo v pražském hradčanském ústavu slepců. Rodiče ho velmi podporovali, i když se sami v Dolní Lukavici velmi zadlužili. Dalšího vzdělání nabyl v Klárově ústavu v Praze. Když z Prahy přijel domů, zpíval v kostele sv. Petra a Pavla v Dolní Lukavici a uchvácen nádherným zvukem starých varhan se rozhodl soustředit na varhanní hudbu. Bravurně ovládal hru na klavír a později i na varhany. Jeho velkým snem bylo zahrát na varhany v lukavickém kostele a to se mu také splnilo. Zahrál si při mši. Sám také skládal varhanní a klavírní skladby. Kde a kdy zemřel, se nezachovalo.

Dalším lukavickým rodákem s hudebním nadáním byl **Jan Levý**.¹⁸⁰ Jan Levý se narodil koncem 18. století, přesné datum neznáme. Jeho nadání se projevilo již při hodinách zpěvu ve škole. Chtěl pokračovat ve studiu, a tak se stal posluchačem na pražské konzervatoři. Nejvíce se proslavil jako hráč na lesní roh. Chtěl lásku k hudbě šířit mezi lidové vrstvy, zejména děti, tak se rozhodl vyučovat ve škole v Dolní Lukavici. Začal zde učit v roce 1821. Celkem učil 198 dětí, mnoho z nich bylo také z Oseka a Vodokrt. Od roku 1825 začaly osecké a vodokrtské děti chodit do školy do Řeneč. Levý s dětmi cvičil různé písně a děti si ho velmi oblíbily. Často jim hrával na lesní roh. V roce 1840 sehrál učitel Levý skladbu Mše česká v dolnolukavickém kostele sv. Petra a Pavla. Mši českou, ale Levý nesložil, byla dílem měččínského učitele Šimona Duchka, celým názvem : „*Msse czeska pro hlas wysoky, temny a nisky s dvema houslemi, dvema clarinettama, dvema flautnama, dvema lesnicema, dvema polnicema, bubnama a varhany*“¹⁸¹ S dětmi se cvičil

¹⁷⁸ Sochnová, Š: Péče o socialistické společnosti o kulturně-historické objekty (zámek Dolní Lukavice), s. 10

¹⁷⁹ Sochnová, Š: Péče o socialistické společnosti o kulturně-historické objekty (zámek Dolní Lukavice), s. 10-11

¹⁸⁰ Urban, J. F. : Západočeský písmák V. J. Mašek, s. 8

¹⁸¹ Urban, J. F. : Západočeský písmák V. J. Mašek, s. 8

Vánoční mši a mistrně ji provedl v kostelíku sv. Ambrože na Vícově. Přítomna byla i hraběnka Schönbornová a neskrývala nadšení. Kdy pan učitel Levý zemřel, nevíme.

Posledním hudebním talentem obce byl **Antonín Witek**.¹⁸² Narodil se koncem 18. století stejně jako Levý - byl jeho současníkem. Rodiče chtěli, aby Antonín zdědil statek a staral se o hospodářství. Nechtěli, aby odešel na studia, avšak když Levý odcházel do Prahy, rodiče mladého Antonína souhlasili se studiem. Spolu s Levým navštěvovali hodiny na pražské konzervatoři a „protloukali“ se studiem. I Witek se stal hráčem na lesní roh. Skládal převážně sonáty. Avšak jestli zůstal v Praze nebo se vrátil do Dolní Lukavice, pomáhat rodičům na statku, se již nedozvíme. O Witkovi jsou zápisy velmi chabé a další události chybí.

¹⁸² Sochnová,Š.: Péče o socialistické společnosti o kulturně-historické objekty (zámek Dolní Lukavice), s. 10

14. DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Diplomová práce má mimo jiné i účel pedagogický. Seznamuje žáky s regionální historií. Učitelé by na tuto důležitou součást výuky neměli zapomínat. V Dolní Lukavici se nachází několik památek, které by žáci s učitelem měli navštívit.

Navrhuji např. vycházku učitele s žáky k zámku, kde se děti mohou lépe seznámit s barokní architekturou, při návštěvě interiérů s barokním sochařstvím a malířstvím. Žák je více motivován, učí se rád. Tuto vycházku mohou spojit s prohlídkou anglického parku, propojit výuku dějepisu s přírodopisem (botanikou) a s učitelem si prohlédnout staré a vzácné stromy, rostliny. Pro výuku církevních dějin navrhuji prohlídku dolnolukavického kostela sv. Petra a Pavla nebo zámecké kaple. Učitel může žákům do dvojic či skupině zadat dílčí úkoly při prohlídce objektu např. obrazy křížové cesty v kostele, hlavní oltář, boční oltáře, pomůcky kněze při obřadech, informace o kostelu jako o stavbě. Děti si úkoly doma připraví, po návštěvě objektu pak může následovat beseda ve škole, může se jednat o jakýsi projekt. Jako další velmi zajímavou a motivační vycházku zařadím židovský hřbitov. Děti by měly být seznámeny se stručnými informacemi o Židech obecně, jejich smutnými osudy za války a pak i s konkrétními informacemi o Židech v Dolní Lukavici. S učitelem by se měly při návštěvě židovského hřbitova zaměřit na jejich písmo, symboly kohanitů a levitů na hrobech. Učitel by měl dětem vyprávět o židovské synagoze v Dolní Lukavici. Pro takovou vycházku by bylo vhodné, aby si děti např. pro zajímavost přečetly i pověsti o židovských rabínech atd. Literatura je pro tuto problematiku bohatá. Do hodin dějepisu je důležité zahrnout i tzv. dějiny každodennosti. Učitel v tomto případě může žáky odkázat na život obyvatel Dolní Lukavice v historii, tj. způsob bydlení a obživy, druhy živností, řemesel a dalších zaměstnání, složení obyvatelstva dle národnosti atd. Mohou společně o této problematice uspořádat besedu. Didakticky důležitá je i poslední kapitola práce, kde se věnuji hudební minulosti obce. Tyto informace mohou být použity v hodinách hudební výchovy. Když učitel bude s žáky probírat klasicistní hudbu, může žáky informovat o pobytu Josepha Haydna v Dolní Lukavici, navštívit např. koncert při Haydnových hudebních slavnostech.

15. ZÁVĚR

V diplomové práci jsem shrnula nejen obecnou historii, památky obce, ale zaměřila jsem se také na užší témata, jakými jsou například : židovská komunita, školství, spolkový život, demografický vývoj obyvatelstva, řemesla a živnosti, lidová slovesnost (pověsti a povídky) a hudební minulost obce.

Výsledkem mého bádání bylo rozšíření znalosti o židovské komunitě v obci v 19. a 20. století. Získala jsem informace o židovské synagoze, živnostech, které Židé provozovali i o jednotlivých židovských rodinách. Podrobněji jsem se zmínila o rodině Blochově a Schanzerově. Provedla jsem vlastní výzkum náhrobků na židovském hřbitově. Napočítala jsem celkem 218 hrobů, z toho 50% nečitelných. V horní části, je zde pochováno mnoho Židů z okolí (Přeštice, Řenče, Letiny atd.).

Vzhledem k tomu, že dosud neexistoval žádný přehled o tom, jak obec společensky žila v 19. a 20. století, považuji za svůj úspěch zpracování tematiky o činnosti spolků v Dolní Lukavici. Překvapilo mě, jak společenší a aktivní byli dolnolukavičtí obyvatelé, jak dbali na dodržování tradic a šíření kultury na venkově.

Nemalá pozornost je v mé práci věnována také školství. Výsledkem je nástin historie školy od prvních zmínek ve farní matrice z roku 1679 až do roku 1917, vypracovaný na základě dosud neprobádaných pramenů.

Zabývám se také demografickým vývojem obyvatelstva. Předložené statistické údaje svědčí nejen o počtu obyvatelstva v určitých časových obdobích, ale také o způsobu života obyvatel obce.

Věřím, že se mi podařilo splnit záměr mé práce – podat celkový přehled o historii obce od prvních písemných zmínek o ní až do konce druhé světové války.

16. PŘÍLOHOVÁ ČÁST

A. Obrazová část

1. Starý pohled na zámek asi kolem roku 1900, uloženo v SOA Klatovy, fond panství Dolní Lukavice, M72
2. Starý pohled na zámek asi kolem roku 1920, uloženo v SOA Klatovy, fond panství Dolní Lukavice, M71
3. Půdorys zámku a parku z roku 1823, uloženo v SOA Klatovy, fond panství Dolní Lukavice, M77
4. Dolní Lukavice, návesní průčelí zámku na plánu z roku 1808, uloženo v SOA Klatovy, fond panství Dolní Lukavice, M 79
5. Plán letohrádku z roku 1809, uloženo v SOA Klatovy, fond panství Dolní Lukavice, M76
6. Plán vytápění skleníku z roku 1850, uloženo v SOA Klatovy, fond panství Dolní Lukavice, M79
7. Panstvo v zámeckém parku, nedatováno – návštěva u Schönbornových, uloženo v SOA Klatovy
8. Fotografie JUDr. Ferdinanda Veverky se svými francouzskými přáteli z velvyslanectví, nedatováno, uloženo v SOA Klatovy, pozůstalost rodiny Veverkovy
9. Fotografie Veverkových z Miami, nedatováno, uloženo v SOA Klatovy, pozůstalost rodiny Veverkovy
10. Fotografie z novin *National Note* z 9.8. 1937, JUDr. Ferdinand Veverka a generál Condeescu. Uloženo v SOA Klatovy, pozůstalost rodiny Veverkovy.
11. Fotografie rodiny Veverkovy z roku 1929, uloženo v SOA Klatovy, pozůstalost rodiny Veverkovy
12. Fotografie Ferdinanda Veverky ml. (* 25.6. 1917), nedatováno, uloženo v SOA Klatovy, pozůstalost rodiny Veverkovy
13. Kostel sv. Petra a Pavla, kolem roku 1910, uloženo v SOA Klatovy, fond panství Dolní Lukavice, uloženo v SOA Blovice, složka OkÚ Přeštice.
14. Povijan na Tóru ze synagogy v Dolní Lukavici z roku 1859, uložen v Židovském muzeu v Praze-Josefově, inv. č. ŽMP 23850
15. Židovský hřbitov, pamětní deska – r. 2006, foto autorka
16. Náhrobek Veroniky Blochové, hřbitov Dolní Lukavice (zemřela r. 1887)

17. Náhrobek Leopolda Blocha, hřbitov v Dolní Lukavice (zemřel r. 1907)
18. Fotografie Jiřího Schanzera, nedatováno, Kolektiv autorů : Spolužáci, Jiří Schanzer označen šipkou.
19. Fotografie Jiřího Schanzera, nedatováno, Kolektiv autorů : Spolužáci, Jiří Schanzer označen šipkou.
20. Fotografie členů Sokola z roku 1933, uloženo v SOA Blovice, fond Sokol
21. Kaplička v parku z roku 1904, viz pověst O kapličce (Učitel Bastl), uloženo v SOA Blovice, fond panství Dolní Lukavice

B. Dokumenty

1. Úmrtní oznámení Anny Schönbornové-Buchheim-Wolfsthal, rok 1862, uloženo v SOA Blovice, fond Farní úřad
2. Novinový článek: *Nástupní audience čs. vyslance v Bukurešti*, *Právo lidu*, 8.7.1937, uloženo v SOA Klatovy, pozůstalost rodiny Veverkovy
3. Zápis z třídní knihy z týdne od 1. – 6. černa 1931, uloženo v SOA Blovice, fond Farní úřad
4. Dopis ústřední kanceláři K. Schönborna v Praze dne 12. 1. 1920, uloženo v SOA Klatovy, fond Farní úřad
5. Účet za dodání zařízení jeviště (Sokol) nedatováno, uloženo v SOA Blovice, fond Sokol
6. Uznání o umístění Sokola v „prostém tělocviku“ ze 7. 8. 1932, uloženo v SOA Blovice., fond Sokol
7. Pozvánka na valnou hromadu ze dne 11. ledna 1927, uloženo v SOA Blovice, fond Sokol
8. Nabídka zapůjčení divadelních kostýmů Sokolu z 1.12. 1921, uloženo v SOA Blovice, fond Sokol
9. Plakát na veřejné cvičení z 28. srpna 1932 (na paměť 100. narozenin Tyrše), uloženo v SOA Blovice, fond Sokol
10. Plakát na oslavu 70. narozenin prezidenta Masaryka ze 7.3. 1920, uloženo v SOA Blovice, fond Sokol
11. Plakát na taneční zábavu s názvem „Rodinný výlet“ z 22.7. 1928, uloženo v SOA Blovice, fond Sokol
12. Plakát na divadelní hru „Manžel putička“, uloženo v SOA Blovice, fond Sokol, nedatováno.
13. Pozvánka Sokola ples (29. ledna 1921), uloženo v SOA Blovice, fond Sokol
14. Rukopis písmáka J. V. Maška z roku 1842, příloha č. 1 knihy Urban J.F.: *Západočeský písmák V. J. Mašek*, vydáno r. 1948

C. Tabulky a grafy

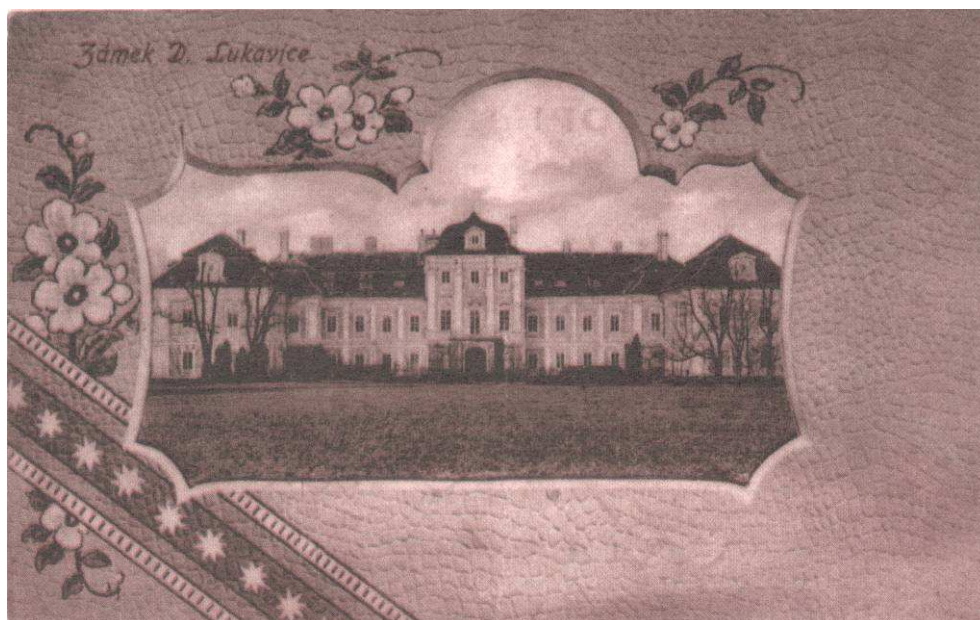
1. Seznam kněží od roku 1354, Pamětní kniha obce str. 4, 5
2. Seznam starostů od roku 1884, Pamětní kniha obce str. 48
3. Výsledky voleb z roku 1925, Pamětní kniha obce str. 55
4. Výsledky voleb z roku 1929, Pamětní kniha obce str. 67
5. Seznam padlých za první světové války, Pamětní kniha obce str. 26 - 27
6. Křivka č. 1 obyvatelstva Dolní Lukavice od r. 1850 do r. 1950
7. Křivka č. 2 značící vývoj v počtu domů v Dolní Lukavici od r. 1850 do r. 1950
8. Graf č. 3 podle národnosti obyvatelstva r. 1921
9. Graf č. 4 podle národnosti obyvatelstva r. 1930
10. Graf č. 5 podle náboženského vyznání r. 1921
11. Graf č. 6 podle náboženského vyznání r. 1930
13. Graf č. 7 podle vývoje židovského obyvatelstva od r. 1624 do 1945

PŘÍLOHY

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Obr. č. 1 Starý pohled na zámek asi kolem roku 1900

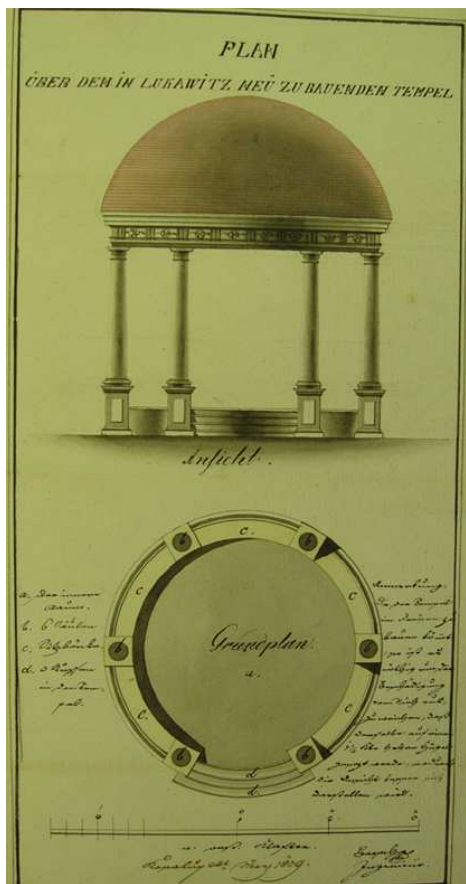
Obr. č. 2 Starý pohled na zámek asi kolem roku 1920

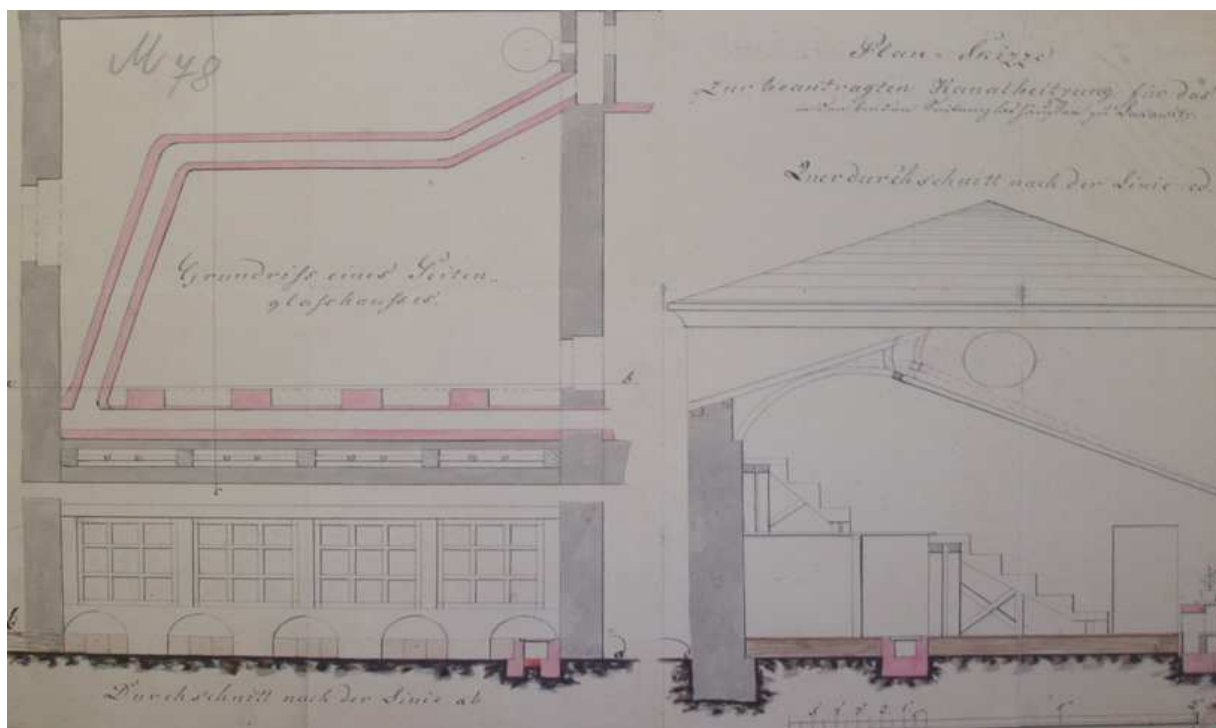
Obr. č. 3 Půdorys zámku a parku z roku 1823

Obr. č. 4 Dolní Lukavice, návesní průčelí na plánu z r. 1808

Obr. č. 5 Plán letohrádku z roku 1809

Obr. č. 6 Plán vytápění skleníku z roku 1850

Obr. č. 7 Panstvo v zámeckém parku (návštěva u Schönbornových), nedatováno

Obr. č. 8 Fotografie JUDr. Ferdinanda Veverky s francouzskými přáteli z velvyslanectví, nedatováno. První zleva jeho manželka, druhý on.

Obr. č. 9 Fotografie manželů Veverkových v Miami, nedatováno. JUDr. Veverka stojící první zleva, první zprava jeho manželka.

Obr. č. 10 Fotografie z novin National Note z 9. 8. 1937, JUDr. Ferdinand Veverka a generál Condesceau.

Obr. č. 11 Fotografie rodiny Veverkovy z roku 1929, zleva: JUDr. Ferdinand Veverka, paní Veverková, Nelly Veverková, následujícího muže se nepodařilo zjistit a poslední Ferdinand Veverka ml.

Obr. č. 12 Fotografie Ferdinanda Veverky ml. (* 25. 6. 1917), nedatováno

Obr. č. 13 Kostel sv. Petra a Pavla, kolem roku 1910

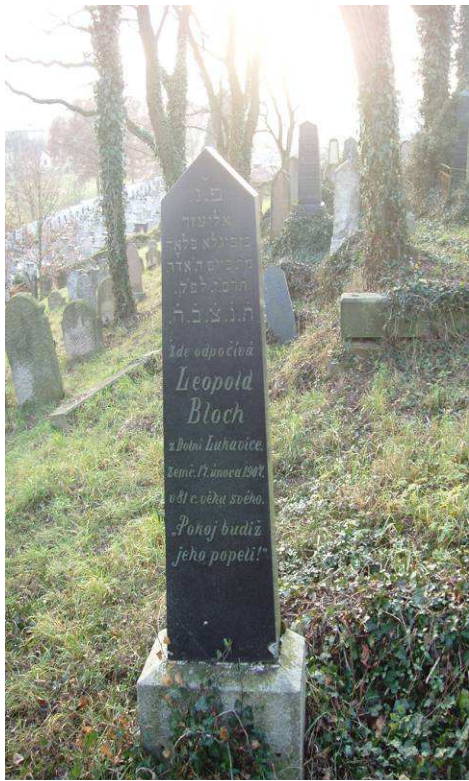
Obr. č. 14 Povijan na Tóru ze synagogy v Dolní Lukavici z roku 1859

Obr. č. 15 Židovský hřbitov, r. 2006

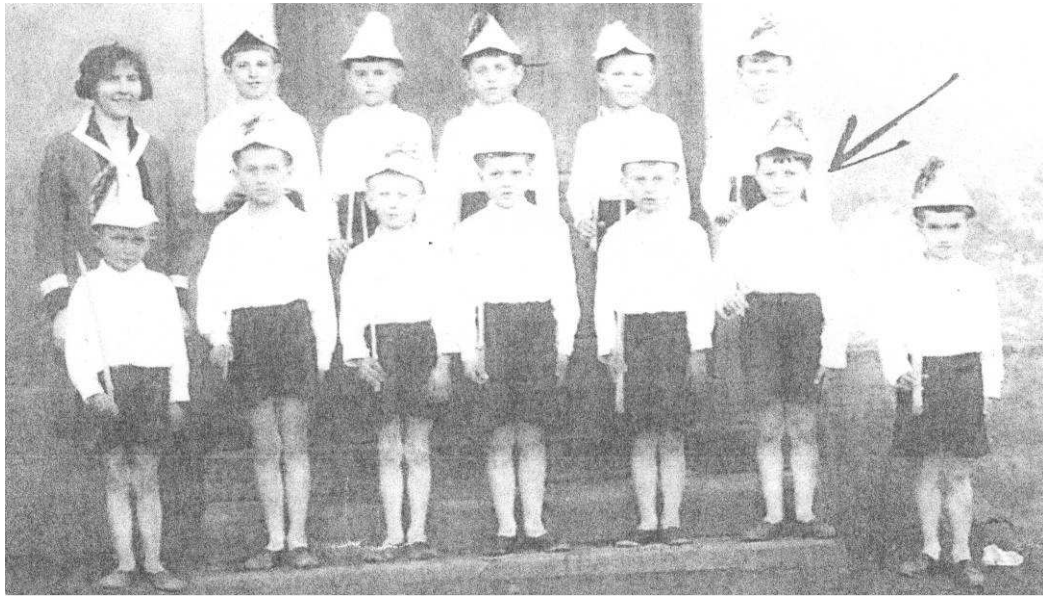
Obr. č. 16 Hrob Veroniky Blochové, židovský hřbitov Dolní Lukavice

Obr. č. 17 Hrob Leopolda Blocha, židovský hřbitov Dolní Lukavice

Obr. č. 18 Fotografie Jiřího Schanzera, nedatováno. Jiří je označen šipkou.

Obr. č. 19 Fotografie Jiřího Schanzera, nedatováno. Jiří označen šipkou.

Obr. 19 Členové Sokola v roce 1939

Obr. 20 Kaplička v zámeckém parku, foto z roku 1904 – viz pověst O kapličce

DOKUMENTY

Erwein Reichsgraf von Schönborn-Buchheim-Wolfsthal, Sr. k. k. apost. Majestät Kämmerer, erblicher Reichsrath, Herr der Fideikommissherrschaften Dlazkovic, Lukavic, Brichovic, Bieftic, Malefic und Kosolup, gibt hiemit die geziemende Nachricht von dem Hinscheiden seiner innigst geliebten Mutter, Ihrer Excellenz der erlauchten Frau

Anna Reichsgräfin von Schönborn-Buchheim-Wolfsthal

geborenen Reichsfreiin von Kerpen,

Palastdame Ihrer Majestät der Kaiserin von Österreich,

welche den 8. Oktober 1862 um halb 5 Uhr früh im 78. Jahre ihres Alters in Prag an Marasmus selig im Herrn entschlafen ist.

Der Leichnam der Verbliebenen wird am Freitag den 10. Oktober 1862 um 2 Uhr Nachmittags im Hause Nr. 365—3 eingesegnet und sodann auf dem Suttomer Gottesacker auf der Herrschaft Dlazkovic am Samstag den 11. Oktober 1862 beerdigt.

Am 11. werden stille Seelenmessen in der prager Hauptpfarrkirche zu St. Niklas von 10 bis 12 Uhr, und in allen Patronatskirchen gelesen, wozu die geziemende Einladung geschieht.

Dok. č. 1 Úmrtní oznámení Anny Schönbornové-Buchheim Wolfsthal (manželka Fridricha Karla Josefa ze Schönbornu), zesnula r. 1862

Dok. č. 2 Novinový článek: Nástupní audience čs. vyslance v Bukurešti, Právo lidu, z 8.7. 1937

Str. 40

40. týden školní od 1. června do 6. června 1931.

Počet dítek školních			Dne: 1.	2.	3.	4.	5.	6.
hochů	dívek	všech	pondělí	úterý	středa	čtvrtek	pátek	sobota
27	19	46						
z nich nepřítomno	dopoledne		1	3	+	/	+	0
	odpoledne		1	+	+	/	+	+
Náboženství	Dne: 5/6. čer. Písař, Žeotrávní Pánev.		Dne.....	Dne.....	Dne.....	Dne.....	Dne.....	Dne.....
	Dne: 6/6. čer. Zpomínka.		Dne.....	Dne.....	Dne.....	Dne.....	Dne.....	Dne.....
Občanská nauka a výchova			Rozmluva o nemoci - sluníčku a čist. vzduchu.					
Prvouka			+					
Čtení			čl. 183.					
Mluvnice a pravopis			Světák					
Sloh			Křesťanství.					
Učení o domovině			Jelka a jirka. Pěstování borůvek.					
Zeměpis			+					
Dějepis			+					
Přírodopis			+					
Přírodopyt			+					
Počty s měřictvím			Číslení - násobilka.					
Kreslení			Ornamenty.					
Psaní			arabské číslice.					
Zpěv			Opak. písní.					
Ruční práce výchovné			Dokona. nalep. motýle.					
Ruční práce ženské s naukou o dom. hosp.			Plet. loutky					
Tělesná výchova			Hry.					
jméno								
řivinné								

Dok. č. 3 Zápis z třídní knihy z týdne od 1. – 6. června 1931

Fr. Fert, Brno-Husovice,

(stará Sokolovna),

Adresa objednávky: FERTI HUSOVICE - Ústí nad Labem, ul. C. 40.40.
Zpracování: úřad „Husovské jeviště“ - Brno.

Dívalištní jeviště o 4 proměněch.

Dílna pro malbu divadelní,
oplně zařízení divadelních jevišť státních i občanských.
Vlastní dílna a výroba dostupného nábytku.
Odborné rady zdarma.
Telefon 3506-VI.

D. T. *Maximová jdu, Sokol*
Col. Husovice

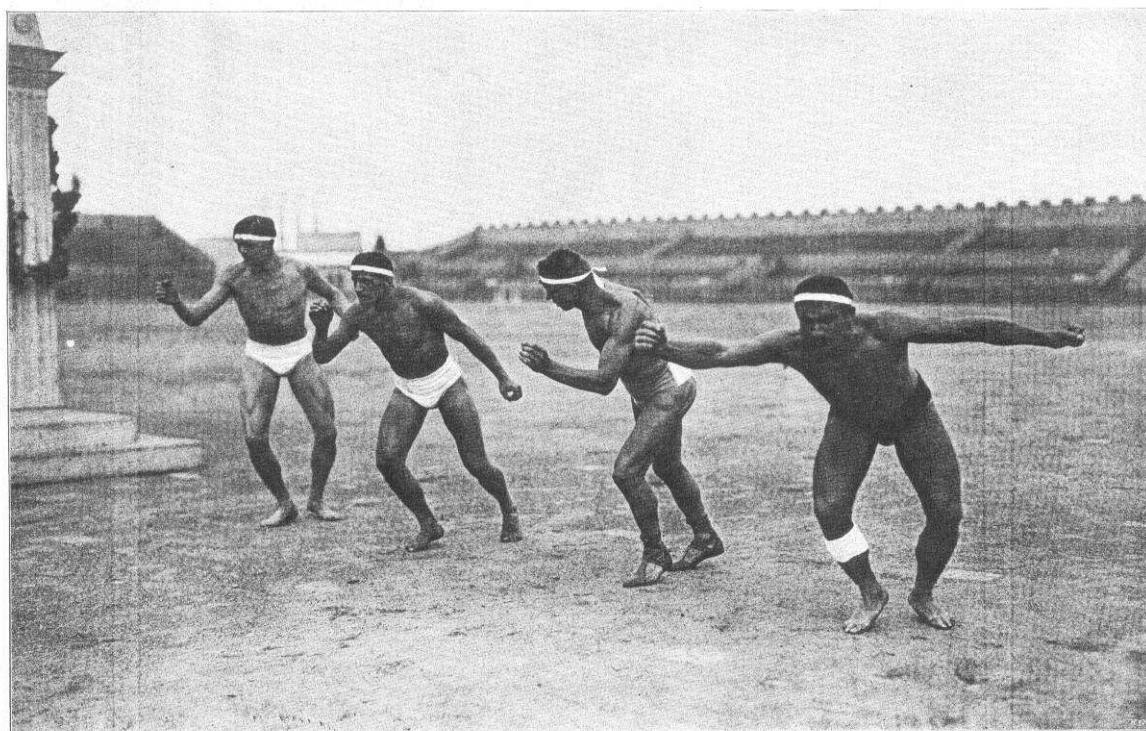
Předmět	Rozměr cm	Malba výhledem litinový	Práce stě- lová a napl- nění plátna		Plocha zářivková		Souhrn	
			K	h	K	h	K	h
Práce malovaná dřevěná s lícem	150	150	576	-				
2 portálové kulový plastický malovaná	100	100	204	-				
díl uvnitř prouž	100	100	96	-				
poř.	100	100	124	-				
2 bílý vyhledávací uvnitř proužek a portálové	100	100	114	-				
2 dřevěné kulový proužek za proužek	100	100	190	-				
Tabule a jednoduchý rožek konstrukce								
průhledů režimů ku napnutí:								
1 kuska s dřevěnou dvostrannou	100	100						
2 " " jednod.	100	100						
2 " s sklem	100	100						
2 " prázdné	100	100						
1 " "	100	100	1768	-				
Vinová, konstrukce malovaná papra-	100	100						
di les a režim	100	100	598	-				
4 vinová, konstrukce malovaná	100	100						
průhled kulový les a režim	100	100	608	-				
3 dřevěné uvnitř	100	100	258	-				
průhled kulový režim skla	100	100	58	-				
strana	100	100	134	-				
kyt uvnitř			92	-				

Účet rozpuštěn se za malby vyhledávací dřevěná jako plochy vyhledávací.
 Při vyhledávací hranice však při dřevěné, by dřevěná konstrukce
 1/2 dřevěná kulový režim, s dřevěnou konstrukcí hranice
 na domy dřevěná 1/2 s dřevěnou za malby.

Specifikace: Malby provedeny jsou dřevěná, umělecky malovaná, vyhledávací jsou na plátně čistě bílé. Režimové se vždy provede
 na provedení a pracovní režimové provedení provedení, pracovní režimové provedení provedení na plátně čistě bílé provedení.

FRANTIŠEK FERT
 JAR
 BRNO-HUSOVICE

Dok. č. 5 Účet za dodání zařízení jeviště pro Sokol, nedatováno

Lukavani

I. družstvo mužů

tělocvičné jednoty „Sokol“ v Dolní Lukavici

zúčastnilo se závodů

v prostém tělocviku o putovní cenu jednoty „Sokol“ v Borovech
konaných na paměť br. starosty Františka Trohopy 7. srpna 1932

a umístilo se jako šesté
docilivši 216,29 bodů.

V Borovech dne 7. srpna 1932.

J. Hlaváček
jeanatel.

V. Štěpánek
náčelník.

V. Štěpánek
starosta.

Dok. č. 6 Uznání o umístění Sokola v „prostém tělocviku“ z 7. srpna. 1932

Tělocvičná jednota

Sokol D. Lukavice.

Číslo jed. 93.

Dne 11. ledna 1927.

Sebrzy, bratři!

U neděle, 16. ledna o 2. hod. odpoč.
koná se řádná valná hromada v
Sokolském domě v D. Lukavici.
Přítomen bude důvěrník - člen
předsednictva řupy br. J. M. Dr. Stöffer.
Účast povinná!

Idav!

Marek Dr. P. Marek

V. Dobman,
jednání.

Hrubý Mat.

Škrábek N.

Vokáč V.

Škrábek Janek
Hrubý Mat.
Hrabáček

*Aza Huňková,
Největší půjčovna
divadelních a maškar-
ních kostýmů.*

*Praha I.
Ovocný trh č. 14.
Filiálka:
Žižkov,
Musova tř. 50.*

P.T.

*Moje milá jednota Sokol
Vel. Lučavičích u Prutic*

Dovolují si Vás tímto upozorniti co nejuctivěji na svůj bohatý
sábovní sklad všech divadelních kostýmů
jako i mašek, jež ku všem divadelním představením, záběrám, vánkům, plesům,
karnavalům, alegorickým průvodům, kabaretům, veškerým národním slavnostem, ve vzorné
čistotě úpravě za nízkých poplatků zapůjčují.

Na skladě máv všechny druhy kostýmů, dobové,
historické, přeseň ale originální pracované, i
předválečné, všech látek, též vkusně zdobené.

Každá sebe menší záležitost jest v patrnosti.

Zhotovují též kostýmy všech druhů dle výslovného přání P.T. zákaznictva,
bez zbytečné odměny.

Můj závod jest znám co reální závod
odborů, který jest jediným dobrým pracem
v přítomné době. Mnoho poděkovacích dopisů k nalehnutí.

P.T. Jednota Sokolských, D.T.J., ochotnických spolků, korporací a záběrů,
P.T. ředitelství divadel, kabaretů, všem záběrům poštovním při větším odběru značná
sleva.

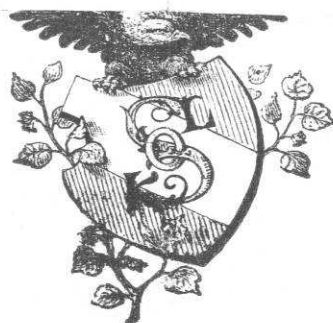
Při objednávkách stačí udati pouze název hry třeba na korespondenčním listku.

V perré naději, že můj závod svoji stárou záležitou počítá, poroučím se do
otěně přizně Vaší, v dokonale uctě oddaná.

AZA HUŇKOVÁ.

Cj. 131/1.9.21.

V neděli
28. srpna 1932

V neděli
28. srpna 1932

Tělocvičná jednota „Sokol” v D. Lukavici
pořádá

VEŘEJNÉ CVIČENÍ

*na paměť 100. narozenin zakladatele
Sokolstva br. Dr. Miroslava Tyrše.*

Pořad:

- 1. hod. odpolední sraz účastníků na silnici k Lišicům.
- půl 2. hod. průvod na sokolské cvičiště. — Proslov
okrskového vzdělavatele br. Jana Hřebce z Borov.
- 1. Žáci — prostná sletová
- 2. Žákyně — prostná sletová
- 3. Dorostenci — prostná sletová
s lesklými tyčemi
- 4. Žactvo — hry
- 5. Dorostenky — prost. sl. s věneč.
- 6. Přestávka
- 7. Muži — nářadí
- 8. Ženy — prostná sletová
- 9. Muži — prostná sletová
- 10. Odbíjená — muži Přeštice-
Dolní Lukavice

Vstupné: sedadlo 4 Kč, k stání 3 Kč, děti 1 Kč.

○ občerstvení postaráno.

Po programu koncert úplné kap. br. P. Maška.

Večer v 8 hodin VESELICE v Sokol. domě

Vstupné 5 Kč včetně dávky.

A. Oufada, Přeštice. 2971

Tělocvičná

jednota Sokol v Dol. Lukavici

pořádá

v den 70. narozenin presidenta Masaryka
dne 7. března 1920 o 2. hodině odpo.
v hostinci br. Dvorského

OSLAVU

70. narozenin presidenta
Masaryka,

při níž žáci a žákyně Sokola provedou

Bassedari-Plumlovské:

„České srdce.“

Časový obrázek o 3 jednáních a dohrou

Vstupné: sedadlo 3 K, k stání 2 K,

dítky k stání 1 K.

Čistý výnos ve prospěch spolkové
pokladny.

Dok. č. 10 Plakát na oslavu 70. narozenin prezidenta Masaryka
ze 7. března 1920

Těl. jednota Sokol v Dol. Lukavici

pořádá

v neděli 22. července 1928

RODINNÝ VÝLET

s následujícím pořadem:

1. Sraz u sokolského domu o 1. hod. odpolední
a společná cesta na místo slavnosti do háje.
2. Volba královny krásy.
3. Buffet, káva.
4. Tombola.

**O zábavu stará se známý výteč. komik
z Plzně. Hudba br. Maška.**

**Večer v Sokolském domě
taneční zábava.**

Vstupné na slavnost 3 Kč, do večírku obvyklé
vstupné lidové.

Kaligrafická Ant. Šafářy v Písecku. 4877

31

Dok. č. 11 Plakát na taneční zábavu s názvem „Rodinný výlet“
z 22. července 1928

**Těloc. jednota „Sokol“
v Dolní Lukavici**

sehraje

**v neděli 25. března t. r.
v Sokolském domě**

divad. představení

**MANŽEL
PUTIČKA**
(Manželská zed.)

Veselohra o 3 jednáních. — Napsal Ruda Mařík.

Osoby:

Barnabáš Koniček, majitel domu
Růžena, jeho chof
Ema, } jeho dcery
Ada, }
JUDr. Albert Možný
Paní Slánská
Karel Hron
Tonča, služka
Děj v bytě Koničkově za našich dnů.

Začátek o 18. h. večer.

Vstupné: sedadlo 5 Kč, k stání 3 Kč.

Hudba br. Pavla Maška.

Vstupenky v předprodeji u Šloufa, holiče.

Dok. č. 12 Plakát na divadelní hru „Manžel putička“, nedatováno

Tělocvičná jednota „Sokol“ v Dolní Lukavici

pořádá

v sobotu dne 29. ledna 1921 v místnostech br. Jar. Dvoráčího

ples.

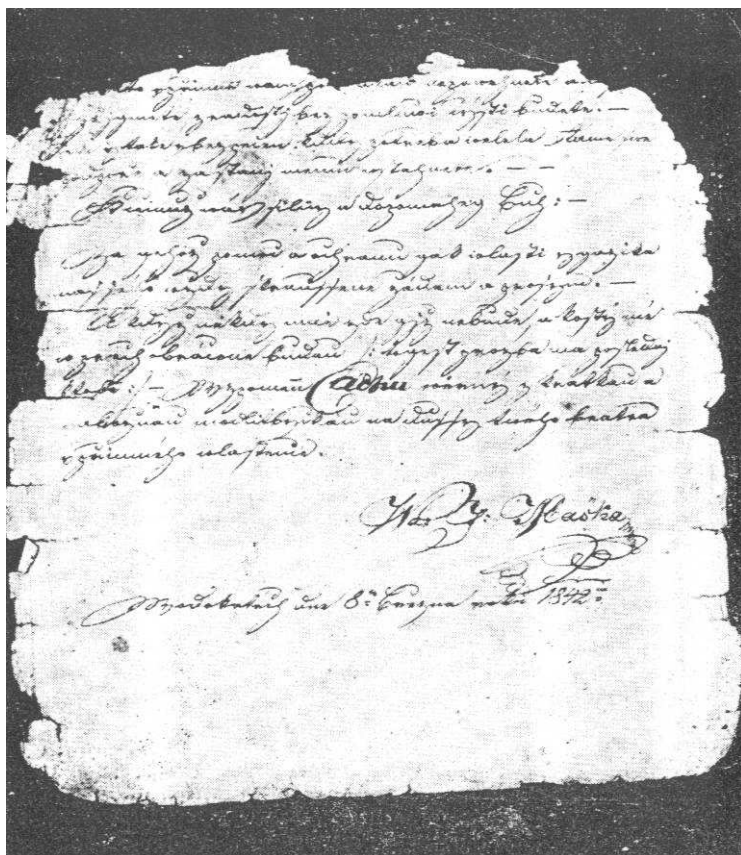
Začátek v 7 hodin večer.

Vstup osoba 10 K.

Hudba br. Maška.

Čas pro veselí.

Dok. č. 13 Pozvánka Sokola na ples ze dne 29. ledna 1921

Dok. č. 14 Rukopis písmáka J. V. Maška z roku 1842

TABULKY A GRAFY

Mikuláš	zemřel roku 1354
Plebán Protiva	1354
Plebán Vavřinec	1355
Nejmenovaný farář	1394
Vikarius Petr	1394
Ondřej	1395
Nejmenovaný farář	1396
Nejmenovaný farář	1399
Nejmenovaný farář	1407
Jan Knorr	1570
Pater Martin Daman z řádu sv. Benedikta v Kladrubech	1652
Jan Václav Javůrek	1660
Jan Gall	1670
Antonín Adalbert Cornel	1682 – 1694
František Daniel Tábořský	1694 – 1720
Tomáš Vorel	1720 – 1763
Josef Vorel (synovec předešlého)	1763 – 1793
Jan Michal Šlengl	1793 – 1817
Josef Ondřej Lindauer	1817 – 1824
Josef Hruška	1824 – 1843
Jan Kiesl	1843 – 1872
František Horčic	1873 – 1891
Jan Michal	1891 – 1907
Vojtěch Kellner	1907 – 1924
František Klejna	1924 – 1941

Tab. č. 1 Seznam knězů Dolní Lukavice

Josef Ausperger	Údaje o starostování nevíme
Hrabě Schönborn	1884 – 1887
Vojtěch Rund	1887 – 1888
Václav Louda	1889 – 1890
Josef Havránek	1890 – 1894
Vojtěch Červevný	1894 – 1897
Vojtěch Rund	1897 – 1908
Josef Regner	1908 – 1919
Václav Červenka	1919 – 1923
František Švajcr	od 29.3. do 1. 7. 1923
Josef Červený	od 1.7. 1923 do 9.6. 1928
Josef Kotous	9. 6. 1928 – ...

Tab. č. 2 Seznam starostů obce od roku 1884 do 1946

Název strany	Počet hlasů Do Poslanecké sněmovny	Počet hlasů do Senátu
Česk. sociál. demokraté	180	155
Česk.živn.obch. strana	53	51
Národní strana práce	3	2
Komunisté	11	8
Národní demokracie	20	16
Česk. strana socialistická	77	53
Rep. strana malorol. lidu	93	75
Strana lidová	40	38
Česk. strana agrární	6	5

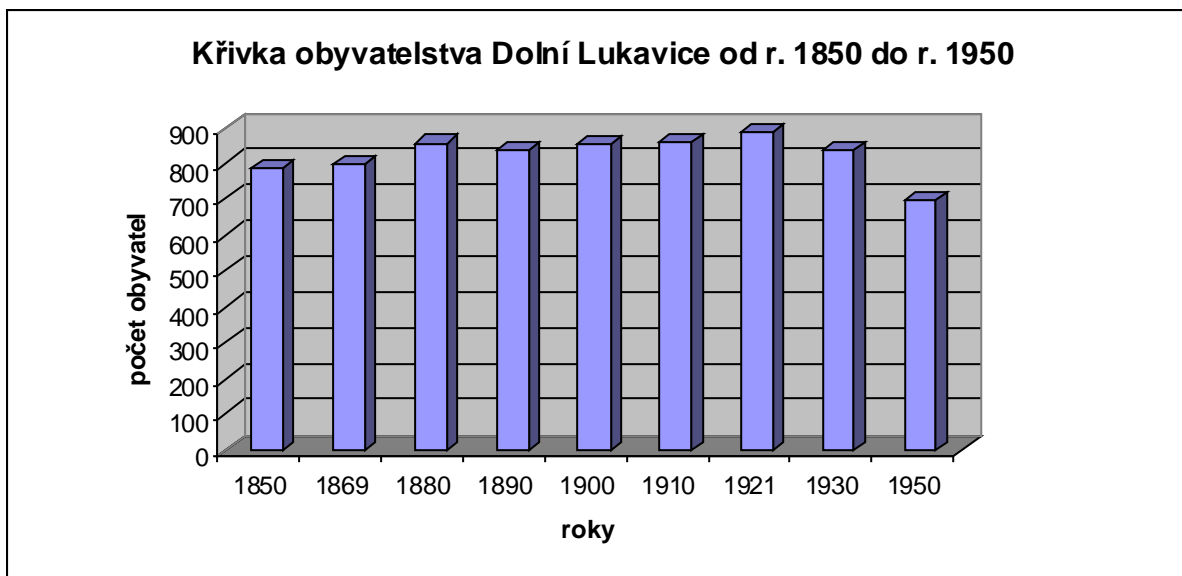
Tab. č. 3 Výsledky voleb z roku 1925, vítězná strana je vyznačena tučně.

Název strany	Počet hlasů Do Poslanecké sněmovny	Počet hlasů do Senátu
Česk. sociál. demokraté	232	197
Česk. strana národně soc.	67	56
Národní demokracie	9	9
Komunisté	5	6
Der deuts. Volgenschaft	1	0
Liga proti nápadným kand.	4	3
Rep. strana malorol. lidu	67	61
Strana lidová	28	25

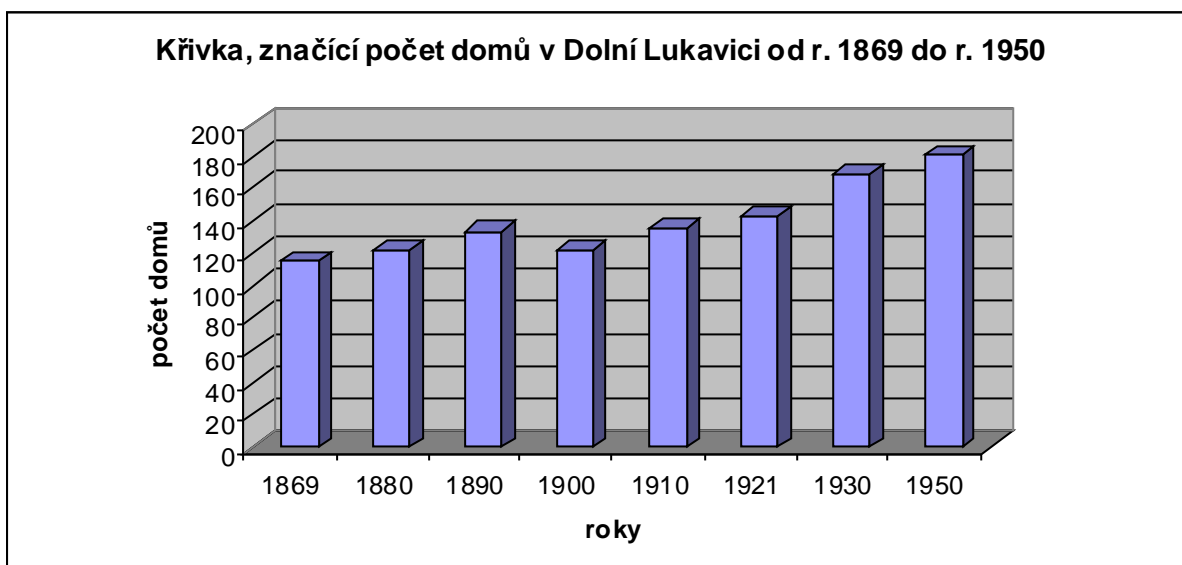
Tab. č. 4 Výsledky voleb z roku 1929, výsledná strana je vyznačena tučně.

Jméno a příjmení	Země, kde padl	Rok
KASL Josef	Srbsko	1914
KOSKUBA Martin	Srbsko	1914
PELIKÁN Josef	Srbsko	1914
ŽIVNÝ Josef	Albánie	1914
FREMR Vojtěch	Rusko	1914
BOČAN Martin	Srbsko	1915
HRUBÝ Josef	Srbsko	Nezvěstný
FLÁDR Jan	Rusko	Nezvěstný
STREJC Josef	Rusko	Nezvěstný
HORA Václav	Rusko	Nezvěstný
KAŠPAR Martin	Rusko	1915
KOZEL Josef	Srbsko	1915
PYTLÍK Václav	Rusko	1915
ŠVAJCR Václav	?	1915
SÝKORA Karel	Rumunsko	1916
ČERVENÝ Vojtěch	Itálie	1916
FREMR Alois	Rusko	1916
HRUBÝ František	Srbsko	1916
KASL Jan	Itálie	1917
NETRVAL Josef	Itálie	1917
HRUBÝ Václav	Itálie	1918
BLOCH Bedřich	Rusko	1919
ČERNÝ Václav	?	1919

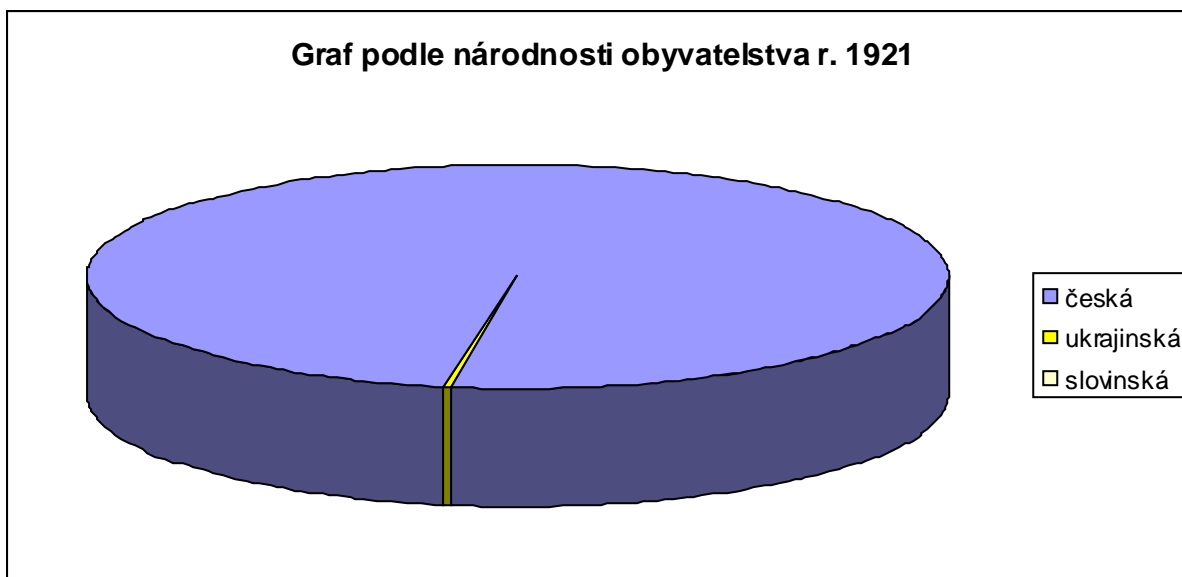
Tab. č. 5 Seznam padlých z Dolní Lukavice za první světové války

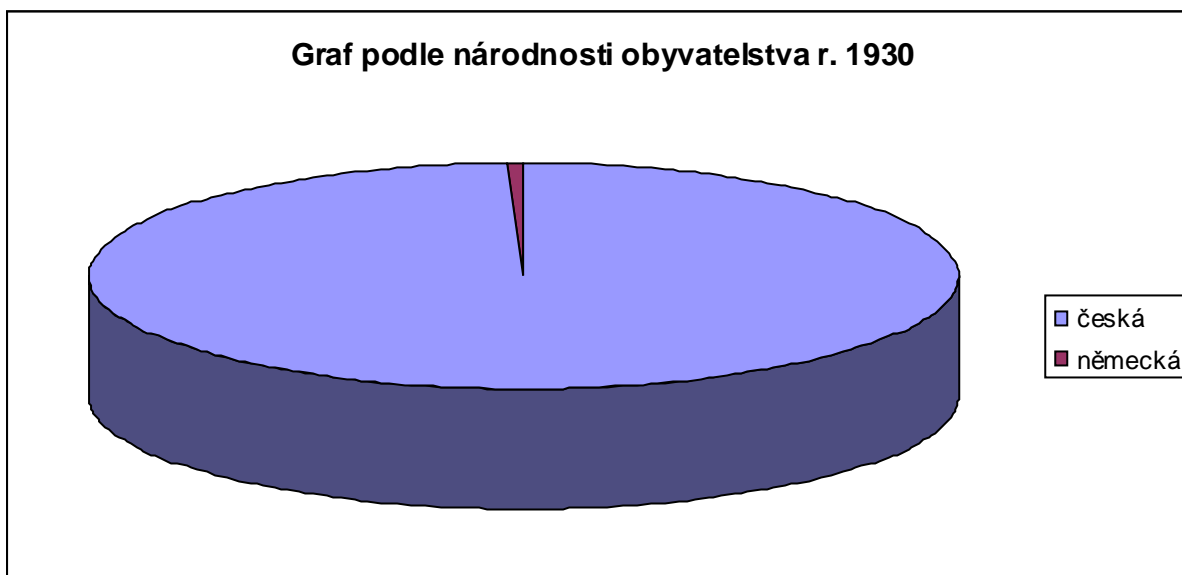
Graf č. 1: Křivka obyvatelstva Dolní Lukavice od r. 1850 do r. 1950

Graf č. 2: Křivka, značící počet domů v Dolní Lukavici od r. 1850 do r. 1950

Graf č. 3: Podle národnosti obyvatelstva r. 1921

Graf č. 4: Podle národnosti obyvatelstva r. 1930

Graf č. 5: Seřazen podle náboženského vyznání r. 1921

Graf č. 6: Podle náboženského vyznání r. 1930

Graf č. 7: Podle vývoje židovského obyvatelstva od r. 1624 - 1945

17. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

ANNA PRŮCHOVÁ, bytem Dolní Lukavice č. p. 95, pamětnice obce Dolní Lukavice, záznam učiněn 19.9. 2006

BĚLOHLÁVEK, M. a kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, IV. díl, Západní Čechy*, 1. vyd., Nakladatelství Svoboda, Praha 1985, 521 s.

BÍLEK, T.: *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1681*, I., Praha 1883, 45 s.

BLAŽÍČEK, O. : *Sochařství baroka v Čechách*, 1. vyd., Praha 1958, 682 s.

BUKAČOVÁ, P. : *České hrady, zámky a tvrze, západní Čechy*, Argo, Praha 2002, 23 s.

ČTRNÁCT, V.: *Plzeňsko v mladší době hradištní (10. století)*, Praha 1997

BERNÍ RULA – *popis Čech do roku 1654 I.*, Praha 1984

FARNÍ VĚSTNÍK, ročník VII., z 1.3. 1942

FARNÍ VĚSTNÍK, ročník VII., z 1.5. 1942

FARNÍ VĚSTNÍK, ročník VIII, z 1.7. 1942

FARNÍ VĚSTNÍK, ročník VIII., z 1.1. 1943

FIALOVÁ, L. a kol. : *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, 2. vyd., Praha 1998, 398 s.

FOUD, K. – KAREL, T.: *Jižní Plzeňsko I*, Historicko – turistický průvodce č. 12, Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 1999, 256 s.

FIEDLER, J.: *Židovské památky v Čechách a na Moravě*, 2. vyd., Sefer, Praha 1992, 200 s.

HAJŠMAN, J.: *Poddaní na panství Dolní Lukavice ve druhé polovině 17. století*, Plzeň 2004, 52 s.

HAVLÍČEK, V.: *Československá obec sokolská*, Praha 1948, 65 s.

HIEKE, K.: *České zámecké parky a jejich dřeviny*, 1. vyd., Státní zemědělské nakladatelství, Praha 1984.

HILMERA, J.: *Život a dílo plzeňského architekta Jakuba Augustona*, ve sborníku *Umění věků*, Praha 1956

HOLÝ, Z.: *Chlumčany a jejich obyvatelé 1379 – 1999*, B. p. v., Obecní úřad Chlumčany 1999.

HOLÝ, M.: *Soupis židovských rodin v Čechách z roku 1793, Plzeňský kraj*, 1. vyd., Státní ústřední archiv Praha, 2004, 411 s.

KAREL, T. – ROŽMBERSKÝ P.: *Tvrz a vladýcká sedění na Chlumčanech*, Plzeň 1997

KASL, J.: *Američanka*. In: *Plzeňský deník*, z 16. 5. 2001, s. 12

KASL, J.: „*Ranger v Dolní Lukavici*“. In: *Plzeňský deník*, z 23. 11. 2002, s. 13

KNIHA LISTIN PANSTVÍ DOLNÍ LUKAVICE (1846 – 51), uloženo v SOA Klatovy, fond Panství Dolní Lukavice, K 103

KNIHA LISTIN PANSTVÍ DOLNÍ LUKAVICE (1786 – 97), uloženo v SOA Klatovy, fond Panství Dolní Lukavice, K 104

KODERA, R. : tvůrce výstavy v Plzni o holocaustu v r. 2002, výpověď ze dne 14.11 2006

KOLÁŘ M.: *Bohuchvalové z Hrádku*, B. M. 1891

KOLEKTIV AUTORŮ: *Soupis židovských rodin v Čechách v r. 1793*, IV. díl (Kraj chrudimský, plzeňský, žatecký a hradecký), 411 s.

KOLEKTIV AUTORŮ: *Soupis židovských rodin v Čechách v r. 1793*, V. díl (Kraj čáslavský, klatovský a rakovnický), 405 s.

KOLEKTIV AUTORŮ: *Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970*, Federální statistický úřad Praha 1978, 633 s.

KOLEKTIV AUTORŮ: *Statistický lexikon obcí 1850 – 1970*, Praha 1980, 562 s.

KOLEKTIV AUTORŮ: *Osobnosti Přešticka*, Přeštice 1994, 43 s.

KOLEKTIV AUTORŮ: *100 let požární ochrany v Dolní Lukavici*, Plzeň 1987, 78 s.

KOLEKTIV AUTORŮ: *Spolužáci*, Mikulášské gymnázium Plzeň 2005, 97 s.

KOTYŠKA, V. : *Úplný místopisný slovník Království českého*, Praha 1895, 1701 s.

KRONIKA ŠKOLY 1881 – 1907, uložena v ZŠ Dolní Lukavice

KUMPERA, J.: *Západočeský kraj A – Z*, historie, památky, příroda, 1. vyd., Západočeské nakladatelství, Plzeň 1989

LAŠTOVKA, V.: *Dějiny dobrovolné požární ochrany v okrese Plzeň-jih*, Plzeň 1992

MYSLIVEČEK, M. a kol. : *Čas hradů v Čechách*, Horizont, Praha 1997, 253 s.

Národní památkový ústav pracoviště Plzeň, spisový archiv, složka Dolní Lukavice

NOVOBILSKÝ M., ROŽMBERSKÝ, P.: *Hrádek Lacembok a tvrz Hlohová*, Plzeň 1997, 65 s.

PAMĚTNÍ KNIHA – obec Dolní Lukavice 1929 – 1937, vedená řídícím učitelem Václavem Voltrem, 103 s.

POCHE, E. a kol. : *Umělecké památky Čech I. (A-J)*, Academia, Praha 1977, 643 s.

POŠTOLKA, M.: *Joseph Haydn a naše hudba 18. století*, 1. vyd., Státní hudební nakladatelství, Praha 1961.

POŠTOLKA, M.: *Mladý Joseph Haydn*, jeho vývoj ke klasickému slohu, Praha 1988.

POZEMKOVÁ KNIHA DOLNÍ LUKAVICE, uloženo v SOA Klatovy, fond Panství Dolní Lukavice, K 26

POZEMKOVÁ KNIHA ŽIDOVSKÁ DOLNÍ LUKAVICE (1764 – 1859), uložena v SOA Klatovy, fond Panství Dolní Lukavice, K 78

POZEMKOVÁ KNIHA DOMKÁŘŮ DOLNÍ LUKAVICE (1763 – 1859), uložena v SOA Klatovy, fond Panství Dolní Lukavice, K 76

PREISS, P.: *František Julius Lux* západočeský rokokový malíř, 1. vyd., Scriptorium, Praha 2000

PROFOUS, A.: *Místní jména v Čechách jejich vznik, původní významy a změny*, II. díl CH – L, 1. vyd., Československá akademie věd, Praha 1949.

REBEC, J. B.: *Zeměpisný nástin hejtmanství Přešticko – Nepomuckého*, Přeštice 1885

RENNER, J.: *Šlechta Plzeňského kraje v půli XVI. Století*, B. M., 1910

ROŽMBERSKÝ, P. : *Zaniklé středověké vesnice na území okresu Plzeň-jih*, Plzeň 1999, 122 s.

ROŽMBERSKÝ P. : *Hraběcí sídlo v Seči*, Plzeň 2003, 72 s.

ROŽMBERSKÝ, P.: *Dolní a Horní Lukavice*, 1. vyd., Plzeň 2004, 52 s.

RYBA, J.: *Dílčí cedule panství Dolní Lukavice z r. 1630.*, In: Sborník katedry historie, Západočeská univerzita Plzeň 2000, s. 29 - 39

RYŠAVÝ, V.: *Stavebně historický průzkum – zámek Dolní Lukavice*, nepublikovaný rukopis, Plzeň 1996.

ŘIČÁK, E. V.: *Dějepis města Přeštic a jeho okolí*, Přeštica 1865

Sčítací archy obyvatelstva Dolní Lukavice 1869 – 1880, uloženy v SOA Blovice, složka OkÚ Přeštica

Sčítací archy obyvatelstva Dolní Lukavice 1890 – 1900, uloženy v SOA Blovice, složka OkÚ Přeštica

Sčítací archy obyvatelstva Dolní Lukavice 1910 – 1921, uloženy v SOA Blovice, složka OkÚ Přeštica

SCHÖNBORNOVÉ (1857 – 99), uloženo v SOA Klatovy, fond Panství Dolní Lukavice, K 153

SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky a tvrze Království českého, IX. díl.*, Domažlicko a Klatovsko, 3. vyd., ARGO, Praha 1998, 258 s.

SEDLÁČEK, A. : *Hrady, zámky a tvrze Království českého, díl XIII.*, Plzeňsko a Loketsko, F. Šimáček, Praha 1905, 258 s.

SEDLÁČEK, A. : *Rozvržení sbírek a berní r. 1615*, Královská společnost nauk Praha 1869, 100 s.

SEDLÁČEK, A. : *Z Morzina*, Praha 1901

SEDLÁČEK, A.: *Českomoravská heraldika II.*, Praha 1925, 743 s.

SCHWARZ, K: *Pomněnky, druhá hrst feuilletonů o Přešticích*, Plzeň 1937, 108 s.

Sochnová, Š: *Péče socialistické společnosti o kulturně-historické objekty (zámek v Dolní Lukavici)*, Plzeň 1984, 32 s.

Soupis Židů z r. 1724: uloženo v NA Praha, inv. č. HBS Plzeňsko 1725, karton 5

STACH, J.: *Dolní Lukavice – Místo Haydnových slavností*, Nadace pro Haydnovo evropské kulturní centrum Dolní Lukavice, B. M., 2000, 24 s.

STACH, V.: *Pod Zelenou horou*, ročník IX (XXI), číslo 2/06, Přeštica 2006

Státní oblastní archiv Plzeň, pobočka Klatovy, fond VS Dolní Lukavice, inventář zámku, pozemkové knihy a Soupis obyvatel panství

Státní oblastní archiv Blovice, fond Farní úřad, Sokol, okresní úřad Přeštica

ŠLÉGL, A.: *Politický okres Přeštický*, Vylíčení statistické, kulturní a historické zastupitelských okresů Přeštického a Nepomuckého, C. H. Homan, Přeštica 1925.

URBAN, J. F.: *Západočeský písmák V.J. Mašek*, Plzeň 1948, 227 s.

VACEK, V.: Několik jmen ze západních Čech, Praha 1961, 356 s.

VEVERKOVÉ – pozůstalost rodiny (písemnosti, fotografie), (1908 – 29)
a (1930 – 1947), uloženo v SOA Klatovy, fond Panství Dolní Lukavice, K 154,155

VESELÁ B.: *Čertova kaplička*, Plzeň 1940, 7 s.

VLČEK, P.: *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, 2. vyd., Libri, Praha 2001,
623 s.

WIRTH, Z. a kol.: *Umělecké památky Čech*, Academia, Praha 1957, 540 s.

Západočeské muzeum v Plzni, odd. záchranných výzkumů, nálezová zpráva č.j.
180/96

REJSTŘÍK – jmenný, věcný, místní

Rejstřík zachycuje všechna jména osobní, místní, věcná. Arabská čísllice značí číslo stránky.

Auguston Jakub 19, 30
Bastl František 73
Bloch 50, 51, 52, 53, 55, 64, 70
Bohuchval 9, 10
Brandl Petr 34
Braun Matyáš Bernard 35
Čertova kaplička 25, 74
hasiči 54, 55, 56, 58, 59, 60
Haydn Joseph 22, 74, 78
hostinec pana Uzla 58, 71
hostinec pana Krause 61, 71
Klejna František 40, 55
Krasavce 8, 14, 62
lazaret 27
legionáři 27, 28
Levý Jan 53, 79
Libákovice 14, 15, 19, 71
Lišice 10, 15, 19, 71
Lukavičtí z Řeneč 12, 13, 39, 72, 73
Lux Josef Julius 20, 35
Lužany 24
Mašek Václav Jan 71, 72, 73
Morzinové 18, 19, 20, 21, 22, 23, 38
Nebílovy 30, 73
pivovar 36, 39, 59
pomník padlých 28, 70
Předenice 14, 15
Přeštice 8, 38
Příchovice 23, 30, 38
Řenče 12, 13, 19, 22
Seč 18, 22

Schanzer 50, 51, 52, 64
Schönbornové 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 40, 57, 66, 67, 71, 72, 74, 75
Schor Jan Ferdinand 37, 38
Schwarz Karel 74
Snopoušovy 11, 19, 22, 62
Sokol 54, 55, 56
synagoga 41, 42
Toman Josef 79
Úhlava 8, 20
Vícov 38, 72
Vodokrty 19, 22, 72
Voltr Václav 53
Weisel Leopold George 45
Widman Lazar 35
Witek Antonín 80
Židé 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52
Veverka Ferdinand JUDr 28, 29
zámecký park 22, 37, 38
zámecké divadlo 38

RESUMÉ

Diplomová práce nastiňuje historii obce, stavebních památek, židovské komunity a to vše do roku 1945.

Seznamuje čtenáře s polohou obce v kraji, vysvětluje jak název obce vznikl, zaměřuje se na historii obce od dob nejstarších po druhou světovou válku. Seznamuje s majiteli dolnolukavického panství. Zabývá se památkami v obci : zámek, parkem, pivovarem, kostelem, židovským hřbitovem a synagogou. Práce podává podrobné informace o vzniku staveb, užívání, architektonické stránce. Velká kapitola patří židovské komunitě v Dolní Lukavici. Tato kapitola udává informace o Židech, žijících v Dolní Lukavici i jejich smutných osudech. Škola v Dolní Lukavici je další součástí práce, kde se čtenář seznamuje s historií školy i učiteli v minulosti. Protože byl v Dolní Lukavici bohatý spolkový život, nezapomínáme na kapitolu o Sokolu, Sboru dobrovolných hasičů, Dělnické tělovýchovné jednotě, Místní osvětové komisi, Společenstvu podporujících ze řemeslníků a živnostníků. Další velmi zajímavá kapitola je věnována obyvatelstvu, seznamuje nás s tím, jak si obyvatelé žili, udává statistické údaje, stručný popis jejich hospodářství a na to navazuje doplnění informací o živnostech a řemeslech ve 20. a 30. letech 20. století. Práce dále líčí pověsti a povídky, vztahující se k Dolní Lukavici a v poslední kapitole se zabývá hudební minulostí obce, kde seznamuje s lukavickými rodáky s hudebním nadáním.

SUMMARY

The diploma work deals with the history of the village of Dolní Lukavice, monuments, Jewish people till 1945.

The diploma work informs the reader about the location of the village, explains its name, the origin of the name, it concentrates on the history of the village from the oldest times till the second world war. It informs about the owners of Dolní Lukavice through the time. It deals with historical monuments in the village: the castle, the park, brewery, church, Jewish cemetery and Jewish synagogue. The diploma work gives us detailed information on the oldest building, their usage and also their architecture. A quite big chapter is dedicated to Jewish people living in Dolní Lukavice. This chapter gives information about Jewish people and also about their sad fate. The next chapter is about School in Dolní Lukavice, the reader is informed about the history of the school and teachers in the past. We mustn't forget the chapter about clubs in Dolní Lukavice, because there was a rich social life. We should mention: Sokol, Sbor dobrovolných hasičů, Dělnická tělovýchovná jednota, Místní světová komise, Společenstvo podporujících ze řemeslníků a živnostníků. Another very interesting chapter is dedicated to the population in Dolní Lukavice, it shows how people lived, gives us some statistic information, brief description of their farms and there is also something add about jobs (business) and trades in the 1920s and 1930s. Then the work describes stories about Dolní Lukavice and in the last chapter it deals with the musical past of the village, where it describes very talented music people born in Dolní Lukavice.

